DANUBE PEACE

Learning Peace Through Culture

WP2 — Комплексний звіт за результатами мапування

ЧЕХІЯ · УКРАЇНА · НІМЕЧЧИНА · БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА · ХОРВАТІЯ

CC BY SA

Co-funded by the European Union

YOUTH POWER Germany · PANNONIA CONSULTING · democratic initiatives incubator · Outside Media & Knowledge · SPIN OKRET · BRUSINKA

2026

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОКУМЕНТ

ПОЛЕ	ДЕТАЛІ
Назва проєкту	*DANUBE PEACE — Навчаємося миру через культуру*
Робочий пакет	*Робочий пакет 2*
Продукт проєкту	*Комплексний звіт за результатами мапування*
Головний партнер	*Pannonia Consulting d.o.o., Загреб, Хорватія*
Партнери, які долучилися до підготовки	*YOUTH POWER GERMANY EV, Centrum Brusinka, z.s., SPIN, Outside Media & Knowledge UG, Democratic Initiatives Incubator*
Автори та авторки	*Franjo Brkan* *Dorota Swiecka* *Sanja Ivandi* *Sabina Hebib* *Nazarii Boiarskyi* *Viktoria Netíková* *Josip Brozović* *Helena Sedlaček Berić*
Дата подання	*Червень 2026 року*
Історія версій	*V1. - 2026*

ЗМІСТ

01 **Резюме** 05

02 **Вступ** 08

2.1 Контекст проєкту 09
2.2 Мета документа 13

03 **Методологічна рамка** 15

04 **Огляд збору даних** 17

4.1 Інтерв'ю 18
4.1.1 Чехія — звіт за результатами інтерв'ю 18
4.1.2 Україна — звіт за результатами інтерв'ю 21
4.1.3 Німеччина — звіти за результатами інтерв'ю 24
4.1.4 Боснія і Герцеговина — звіт за результатами інтерв'ю 28
4.1.5 Хорватія — звіт за результатами інтерв'ю 31
4.2 Опитування 34
4.2.1 Чехія — звіт за результатами опитування 34
4.2.2 Україна — звіт за результатами опитування 38
4.2.3 Німеччина — звіт за результатами опитування 42
4.2.4 Боснія і Герцеговина — звіт за результатами опитування 47
4.2.5 Хорватія — звіт за результатами опитування 53
4.3 Фокус-групи 57
4.3.1 Чехія — звіт за результатами фокус-групи 57
4.3.2 Україна — звіт за результатами фокус-групи 59
4.3.3 Німеччина — звіт за результатами фокус-групи 61
4.3.4 Боснія і Герцеговина — звіт за результатами фокус-групи 64
4.3.5 Хорватія — звіт за результатами фокус-групи 66
4.4 Аналіз кейсів 68
4.4.1 Чехія — кейси 68
4.4.2 Україна — кейси 71
4.4.3 Німеччина — кейси 74
4.4.4 Боснія і Герцеговина — кейси 77
4.4.5 Хорватія — кейси 79
4.5 Мапування ресурсів 81
4.5.1 Чехія — мапування ресурсів 81
4.5.2 Україна — мапування ресурсів 83
4.5.3 Німеччина — мапування ресурсів 85
4.5.4 Боснія і Герцеговина — мапування ресурсів 90
4.5.5 Хорватія — мапування ресурсів 92

05 **Регіональний аналіз та висновки** 94

5.1 Чехія — регіональний аналіз 95
5.2 Україна — регіональний аналіз 98
5.3 Німеччина — регіональний аналіз 100
5.4 Боснія і Герцеговина — регіональний аналіз 102
5.5 Хорватія — регіональний аналіз 105

06 **Дорожня карта освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні** 107

ЗМІСТ (продовження)

07 **Рекомендації щодо політик і практик** 110

7.1 Для освітян та освітянок і представників та представниць сфери культури 111
7.2 Для представників та представниць місцевої влади та лідерів і лідерок громад 111
7.3 Для організацій, які працюють із людьми з досвідом вимушеного переміщення 112
7.4 Для міжпоколіннєвих груп та громадських організацій 112
7.5 Для транскордонної співпраці в Дунайському регіоні 113

08 **Значення результатів для наступних робочих пакетів** 114

8.1 Як результати WP2 використовуються у WP3 (розроблення освітніх матеріалів) 115
8.2 Як результати WP2 використовуються у WP4 (тренінги, воркшопи та заходи у громадах) 116

01

РЕЗЮМЕ

У цьому розділі стисло представлено ключові результати мапування, проведеного в межах WP2. На основі інтерв'ю, фокус-груп, опитувань, аналізу кейсів та мапування ресурсів у п'яти країнах-партнерках окреслено сучасний стан освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні: що вже усвідомлюється та визнається, чого бракує та які підходи вже довели свою ефективність. Розділ висвітлює наскрізні тенденції, що формують ситуацію в регіоні, а також пріоритети, які визначатимуть подальшу розробку WP3 та WP4.

1 РЕЗЮМЕ

Метою цього мапування було створення надійної доказової бази щодо освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні. Шляхом систематичного виявлення наявних освітніх і культурних ініціатив, інституційних рамок та представників і представниць громадянського суспільства мапування має на меті визначити як сильні сторони, так і прогалини в тому, як питання миру, прав людини, міжкультурного діалогу та соціальної інклюзії розглядаються в освіті та пов'язаній із нею роботі у громадах. Результати мапування мають стати основою для розроблення заходів, спрямованих на освітян та освітянок, які працюють з дорослими, людей з досвідом вимушеного переміщення, представників та представниць сфери культури, а також міжпоколіннєві групи. Це дозволить забезпечити, щоб подальша робота в межах проєкту ґрунтувалася на реальних потребах, наявних ресурсах та чіткому розумінні регіонального контексту.

Методологічний підхід поєднував кабінетне дослідження та збір емпіричних даних. Спираючись на міжнародну та регіональну літературу з питань освіти для розбудови миру та постконфліктного примирення, ми проаналізували наявні дослідження, попередні мапування, документи у сфері політик та відповідні освітні рамки. На додаток до цього ми розробили інструменти для опитувань, гайди для проведення інтерв'ю, протоколи фокус-груп та шаблони для мапування ресурсів, щоб зібрати інформацію від місцевих зацікавлених сторін у п'яти країнах-партнерках, зокрема освітян та освітянок, організацій громадянського суспільства, закладів культури, медіаторів та медіаторок у громадах, а також людей з досвідом вимушеного переміщення. Такий дизайн дослідження зі змішаними методами охоплює не лише формальні програми освіти для розбудови миру, а й неформальні та інформальні низові ініціативи, роботу з культурною пам'яттю та транскордонні проєкти, які інакше могли б залишитися поза увагою. Дані було зібрано за допомогою **7 експертних інтерв'ю, 5 фокус-груп за участю 39 учасників та учасниць, 5 національних опитувань із загальною кількістю 150 респондентів та респонденток, 16 кейсів, а також мапування 28 ресурсів у країнах-партнерках.**

Ключові результати дозволяють сформулювати шість наскрізних висновків, спільних для всіх п'яти країн-партнерок.

По-перше, важливість освіти для розбудови миру широко визнається. Понад 90% респондентів та респонденток опитувань у всіх країнах оцінили освіту для розбудови миру як важливу або дуже важливу, а переважна більшість погодилася, що освіта дорослих та освіта на рівні громад можуть сприяти подоланню викликів, пов'язаних із розбудовою миру. Такий консенсус простежується у дуже різних національних контекстах — від України, яка живе в умовах війни Росії проти України, до стабільного, але дедалі більш фрагментованого суспільства Чехії. Це підтверджує, що потреба в такій роботі є реальною та поширеною.

По-друге, центральним викликом є не відкритий конфлікт, а структурна фрагментація. У всіх країнах-партнерках серед основних проблем називають соціальну поляризацію, зниження міжособистісної та інституційної довіри, брак структурованих просторів для діалогу та поширення дезінформації. Виклики, пов'язані з міграцією та інтеграцією людей з досвідом вимушеного переміщення, були визначені як одні з основних чинників соціальної напруженості в Чехії, Німеччині та Хорватії. Водночас в українському контексті визначальними є наслідки війни Росії проти України, безпекова ситуація, тривалий стрес та наслідки масштабного вимушеного переміщення. У Боснії і Герцеговині на повсякденне життя продовжують впливати постконфліктні етнічні та політичні поділи.

По-третє, структурні бар'єри послідовно переважають над прогалинами у розумінні самої концепції. Практики та практикині в усіх країнах розуміють, що таке освіта для розбудови миру та чому вона важлива. Водночас їм бракує стабільних довгострокових механізмів фінансування; підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок у сферах діалогу, ненасильницької комунікації та підходів, інформованих про травму; доступних освітніх матеріалів, адаптованих до місцевих контекстів; а також координації між суб'єктами, які часто працюють ізольовано одне від одного. У кожній країні залежність від короткострокових проєктних циклів була визначена як найбільша загроза для забезпечення сталого впливу.

По-четверте, культура є ефективним, але недостатньо використовуваним містком. Культурні заходи — сторітелінг, партисипативні мистецькі практики, фестивалі у громадах, навчання на основі культурної спадщини та міжкультурні заходи — послідовно визначалися як доступні точки входу для діалогу та розбудови довіри. Водночас їхній вплив залежить від систематичності, професійної фасилітації та інклюзивного дизайну. Коли культурна діяльність обмежується одноразовим заходом, а не стає сталою практикою, її потенціал для розбудови миру залишається значною мірою нереалізованим.

По-п'яте, залучення людей з досвідом вимушеного переміщення та інших груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, вже відбувається, але залишається неповним. Дані опитувань у всіх країнах свідчать, що участь людей з досвідом вимушеного переміщення у житті громад та освітніх процесах усе ще обмежена. Серед найчастіше згадуваних перешкод — мовні бар'єри, нестача цільових програм, тривалий стрес, складність адміністративних процедур та недостатнє відчуття приналежності до громади. Водночас численні приклади демонструють, що люди з досвідом вимушеного переміщення можуть активно сприяти стійкості громад, коли мають змістовні можливості брати участь у спільному проєктуванні та ухваленні рішень, а не розглядаються лише як пасивні отримувачі та отримувачки підтримки.

По-шосте, **міжпоколіннєва взаємодія має значний потенціал, однак їй бракує структурної підтримки**. У кожній країні-партнерці взаємодія між поколіннями відбувається переважно в межах родинних зв'язків та окремих заходів і не є системно інтегрованою в освітні чи громадянські практики. Волонтерські ініціативи, громадські центри, партисипативні культурні формати та спільні проєкти у громадах були визначені як найбільш ефективні способи подолання дистанції між поколіннями. Однак для того, щоб така взаємодія виходила за межі неформальних контактів, необхідні цілеспрямований дизайн та інституційна підтримка.

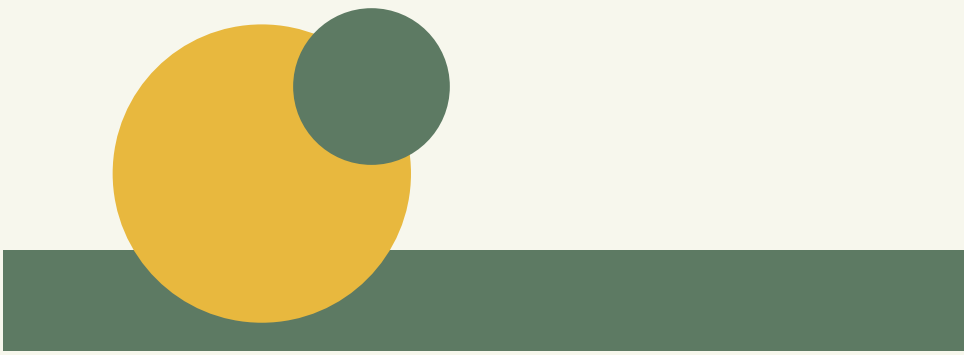
Регіональна перспектива демонструє як спільні тенденції, так і важливі відмінності між країнами. **Чехія** представляє превентивну модель, орієнтовану на збереження соціальної згуртованості в умовах суспільних змін. Країна має розвинену екосистему громадянського суспільства, однак стратегічна координація залишається обмеженою. **Україна** працює в умовах повномасштабної війни Росії проти України, де освіта для розбудови миру є практичним інструментом підтримання соціальної стійкості, відновлення громад та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. **Німеччина** має розвинену інфраструктуру освіти дорослих та формалізовані механізми фінансування діяльності у сфері демократії, однак існує суттєва нестача освітніх форматів для дорослих та міжпоколіннєвої взаємодії, особливо за межами великих міських центрів. **Боснія і Герцеговина** має найглибшу постконфліктну спадщину: стійкі етнічні та політичні поділи, посилені поляризуючими політичними наративами, а в деяких громадах — етнічно розділеною системою шкільної освіти, впливають на всі аспекти суспільного та освітнього життя. Організації громадянського суспільства та віддані своїй справі освітяни й освітянки залишаються основними, а часто й єдиними суб'єктами, які системно впроваджують освіту для розбудови миру. **Хорватія** поєднує постконфліктний досвід у Дунайському регіоні зі зростанням викликів, пов'язаних із вимушеним переміщенням, розвиненою екосистемою громадянського суспільства в Загребі та суттєвою нерівністю у доступі до можливостей між міськими й сільськими громадами.

Ці національні особливості потребують гнучких підходів, чутливих до місцевих контекстів. Водночас спільні тенденції — фрагментація, нестабільність фінансування, нестача компетентних фасилітаторів та фасилітаторок і неповне залучення груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, — свідчать про необхідність спільних рамок, інструментів і мереж.

Результати мапування безпосередньо визначають наступні етапи проєкту **DANUBE PEACE.** Для **WP3 (анімаційні пояснювальні відео)** отримані дані показують, які концепції освіти для розбудови миру найменше зрозумілі практикам та практикиням, які культурні особливості необхідно враховувати в лінгвістично та історично різноманітному регіоні та які приклади є найбільш релевантними для різних країн регіону. Пріоритетними темами відеоматеріалів є: що на практиці означає розбудова миру в повсякденному житті громад; практичні підходи до фасилітації діалогу та ненасильницької комунікації; роль культури та культурної спадщини як інструментів інклюзії; а також ефективне залучення людей з досвідом вимушеного переміщення та міжпоколіннєвих груп.

Для WP4 (відкриті освітні ресурси) дані опитувань та інтерв'ю чітко показують, яких саме компетентностей бракує освітянам та освітянкам: фасилітації складних розмов, застосування підходів, інформованих про травму, медіаграмотності та міжкультурної медіації. Вони також демонструють, які педагогічні формати найкраще працюють у регіоні: партисипативні, засновані на навчанні через досвід, системні та пов'язані з реальними місцевими контекстами, а не побудовані на механічному перенесенні готових зовнішніх моделей.

Реалізацію WP3 та WP4 також підтримуватиме **інтерактивна цифрова мапа ресурсів з освіти для розбудови миру в країнах-партнерках.** У кожному з національних опитувань понад 80% респондентів та респонденток висловили однозначну або умовну підтримку створенню такого ресурсу.

02

ВСТУП

Дунай об’єднує чотирнадцять країн і понад 115 мільйонів людей, пов’язаних спільною історією, у якій були як конфлікти, так і процеси примирення. У цьому розділі пояснюється, чому освіта для розбудови миру є важливою для регіону сьогодні — в умовах вимушеного переміщення, поляризації та нестійкої довіри. Також визначено мету мапування: задокументувати вже наявні практики та ресурси, визначити прогалини й потреби та забезпечити, щоб освітня діяльність проєкту ґрунтувалася на реальних місцевих контекстах, а не на припущеннях.

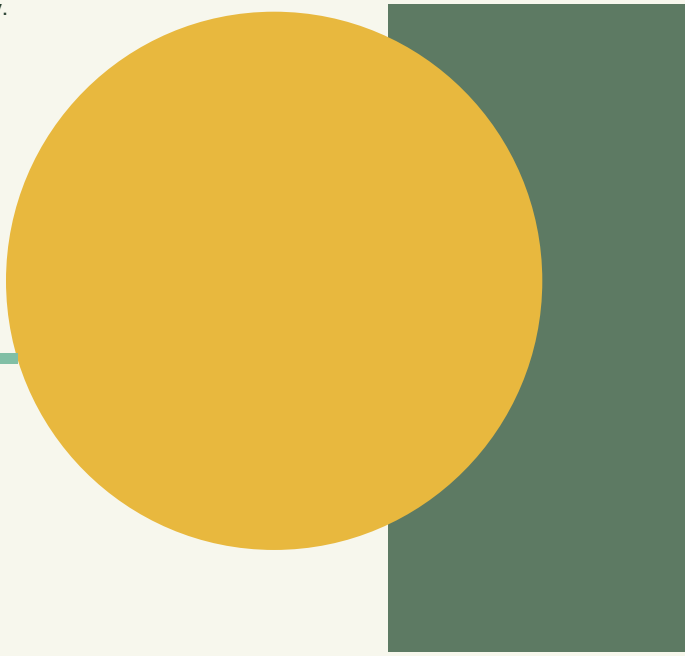
2.1 КОНТЕКСТ ПРОЄКТУ

ЧОМУ ОСВІТА ДЛЯ РОЗБУДОВИ МИРУ ВАЖЛИВА В ДУНАЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Дунай протікає через саме серце регіону, який пережив як одні з найтрагічніших конфліктів у Європі, так і процеси примирення, що дають підстави для надії. Від Шварцвальду до Чорного моря ця річка завдовжки 2 857 кілометрів об'єднує чотирнадцять країн і понад 115 мільйонів людей, чиї історії протягом століть переплітalися завдяки культурному обміну, співпраці та, надто часто, конфліктам.

Щоб зрозуміти, чому освіта для розбудови миру є важливою саме тут, необхідно визнати всю складність цього контексту. Регіон несе важкий тягар історії: дві світові війни, що забрали життя мільйонів людей, Голокост, етнічні чистки на Балканах, десятиліття комуністичних авторитарних режимів та примусові переміщення, які роз'єднували родини й громади. Це не лише далекі спогади — ці події формують сучасні політичні реалії, впливають на суспільні відносини та на те, як громади взаємодіють між собою сьогодні.

Водночас Дунайський регіон демонструє надзвичайну здатність до трансформації. Країни, які колись перебували по різні боки «залізної завіси», сьогодні співпрацюють у межах Європейського Союзу. Громади, що пережили насильство, пройшли через процеси примирення. Кордони, які колись були мілітаризованими пунктами перетину, сьогодні стали відкритими переходами. Ця подвійна реальність — тягар історії та можливість змін — одночасно створює нагальну потребу в освіті для розбудови миру та відкриває можливості для її розвитку.

СУЧАСНА НАГАЛЬНІСТЬ

Сьогоднішні виклики роблять освіту для розбудови миру не лише історично необхідною, а й особливо актуальною.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило найбільшу кризу вимушеного переміщення в Європі з часів Другої світової війни.

Сотні тисяч людей були змушені шукати прихистку в країнах Дунайського регіону, стикаючись із наслідками травматичного досвіду, втратами та викликами інтеграції. Те, як приймаючі громади реагуватимуть на це — солідарністю чи недовірою, інклюзією чи виключенням, — впливатиме на соціальну тканину регіону протягом наступних десятиліть.

Зростання націоналізму та ксенофобії в низці країн становить загрозу для інклюзивних і мультикультурних підходів, необхідних для розбудови миру. Коли політичні рухи використовують страхи та суспільні поділи, освіта для розбудови миру пропонує альтернативні наративи, що ґрунтуються на спільній людській гідності та спільних інтересах. Економічна нерівність між країнами та всередині них посилює невдоволення й соціальну напруженість. Освіта для розбудови миру не може самостійно подолати економічну нерівність, однак вона може допомогти громадам краще розуміти її структурні причини та спільно працювати над пошуком рішень замість того, щоб покладати провину на групи, які можуть перебувати у вразливому становищі.

У деяких частинах регіону демократичні інституції залишаються вразливими, а громадянські свободи, незалежні медіа та простір для діяльності громадянського суспільства стикаються з викликами. Освіта для розбудови миру сприяє зміцненню демократичної культури, розвиваючи здатність громадян та громадянок до критичного мислення, конструктивного діалогу та громадянської участі.

Екологічні виклики, зокрема вплив зміни клімату на водні ресурси, сільське господарство та населені пункти, потребують транскордонної співпраці. Дунай об'єднує всі десять країн, територією яких він безпосередньо протікає, спільною екосистемою. Навчання співпраці задля подолання екологічних викликів може стати моделлю взаємодії, необхідної і для ширших процесів розбудови миру.

ЧОМУ КУЛЬТУРНА СПІВПРАЦЯ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

Надзвичайне культурне різноманіття Дунайського регіону може бути одним із його найцінніших ресурсів для освіти для розбудови миру. Уздовж Дунаю католицькі церкви розташовані поруч із православними монастирями та мусульманськими мечетями. У громадах розмовляють десятками мов — німецькою, угорською, хорватською, сербською, румунською, болгарською, українською, словацькою та багатьма іншими. Музичні традиції перетинають кордони: народна мелодія в Австрії може знаходити відлуння у схожих формах у Словаччині, Угорщині та інших країнах.

Це різноманіття іноді використовувалося як інструмент для виправдання поділів, виключення та насильства. Водночас воно може слугувати основою для налагодження зв'язків. Культурна співпраця створює простори, у яких представники та представниці різних громад можуть зустрічатися не як абстрактні образи чи загрози, а як люди, об'єднані спільною людською гідністю, творчим самовираженням та спільними викликами.

Культурна спадщина як міст: Спільна спадщина регіону пропонує потужні ресурси для освіти для розбудови миру. Римський Дунайський лімес — північний кордон Римської імперії вздовж річки — поєднував різні народи через торгівлю, управління та культурний обмін. Ця історія може показати, як відмінності можуть співіснувати в ширших рамках співпраці. Так само спільні народні традиції, кулінарні практики та архітектурні стилі демонструють, що культурні кордони є проникними, а те, що ми вважаємо «своїм», часто має коріння в багатьох різних традиціях.

Представники та представниці сфери культури як учасники та учасниці розбудови миру: Музеї, культурні центри, театри, бібліотеки та об'єкти культурної спадщини — це не лише місця збереження минулого. Це активні простори, у яких громади осмислюють пам'ять, ідентичність та значення. Представники та представниці сфери культури, які працюють у цих установах, мають унікальні можливості: вони фасилітують діалог про складні сторінки історії, створюють безпечніші простори для взаємодії різних громад та допомагають зробити академічні знання зрозумілими й доступними для громад. Водночас їм часто бракує підготовки з методологій освіти для розбудови миру та рамок, які допомогли б цілеспрямовано використовувати культурну діяльність для розбудови миру.

Мистецтво і творчість для відновлення: У Дунайському регіоні існує чимало прикладів розбудови миру засобами мистецтва: театральні проєкти, що об'єднують молодь із громад, між якими існують конфлікти; фотовиставки, що допомагають побачити в людях з досвідом вимушеного переміщення передусім людей, а не їхній статус; музичні програми, що створюють простір для міжпоколіннєвого діалогу.

Ці підходи є ефективними, оскільки залучають людей не лише на інтелектуальному, а й на емоційному рівні та спонукають до використання уяви. Вони створюють досвід, здатний змінювати погляди й сприйняття у спосіб, якого неможливо досягти лише за допомогою лекцій чи аналітичних документів.

ЧОМУ СТІЙКІСТЬ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

У контексті освіти для розбудови миру стійкість означає здатність людей і громад протистояти потрясінням, адаптуватися до викликів та зберігати соціальну згуртованість у складних обставинах. Дунайський регіон потребує стійкості на кількох рівнях.

Індивідуальна стійкість: Багато дорослих у регіоні мають досвід травматичних подій — як пов'язаних із відносно недавніми війнами, зокрема війнами в колишній Югославії та триваючою війною Росії проти України, так і з насильством у минулому, наслідки якого можуть передаватися між поколіннями. Люди з досвідом вимушеного переміщення стикаються з особливими викликами, пов'язаними з інтеграцією в нові громади, водночас переживаючи втрати та невизначеність. Освіта для розбудови миру, що ґрунтується на підходах, інформованих про травму, допомагає людям зміцнювати стійкість: осмислювати власний досвід, розвивати стратегії подолання труднощів і знаходити способи конструктивно долучатися до життя своїх громад попри пережитий біль.

Стійкість громад: Коли відбуваються зовнішні потрясіння — економічні спади, кризи, пов'язані з вимушеним переміщенням, чи політична нестабільність, — громади з міцними соціальними зв'язками, ефективними механізмами врегулювання конфліктів та інклюзивними структурами врядування краще долають їх, ніж фрагментовані громади, у яких різні групи не довіряють одна одній. Освіта для розбудови миру зміцнює стійкість громад завдяки посиленню таких соціальних зв'язків і структур, розвитку навичок врегулювання конфліктів та створенню мереж взаємодії між різними групами.

Інституційна стійкість: Освітні установи, організації та заклади культури, а також організації громадянського суспільства мають бути спроможними продовжувати свою діяльність попри нестабільність фінансування, політичний тиск і суспільні виклики. Розбудова інституційної стійкості передбачає розвиток дієвих методологій, створення сталих мереж та впровадження практик, які можуть продовжувати існувати незалежно від окремих активних людей чи фінансування конкретних проєктів.

Міжпоколіннєва стійкість: Громади, здатні налагоджувати зв'язки між поколіннями — де старші люди, які жили за комуністичних режимів, і молодші люди, які живуть та діють у цифрових демократіях, можуть навчатися одне в одного, — мають кращі можливості працювати як з історичною спадщиною, так і з сучасними викликами. Освіта для розбудови миру, яка цілеспрямовано підтримує міжпоколіннєве навчання, сприяє зміцненню цієї форми стійкості.

ЧОМУ ІНТЕГРАЦІЯ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

Інтеграція стала одним із найбільш актуальних викликів і водночас можливостей для Дунайського регіону. Це поняття має кілька значень, і кожне з них є важливим для освіти для розбудови миру.

Інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення: В умовах масштабного вимушеного переміщення внаслідок війни Росії проти України та міграції з інших регіонів те, як приймаючі громади реагують на прибуття нових людей, визначає, чи зможуть вони відновити своє життя з гідністю, чи залишатимуться маргіналізованими та у вразливому становищі. Освіта для розбудови миру, яка враховує як потреби людей з досвідом вимушеного переміщення, так і питання, що турбують приймаючі громади, може сприяти інтеграційним процесам, які збагачують, а не послаблюють соціальну згуртованість.

Ефективна інтеграція — це не асиміляція, яка вимагає від новоприбулих людей відмовитися від своєї культури та ідентичності. Натомість це двосторонній процес, у якому як люди з досвідом вимушеного переміщення, так і приймаючі громади адаптуються, навчаються одне в одного та створюють нові форми співжиття. Освіта для розбудови миру підтримує цей процес через розвиток навичок міжкультурної комунікації, роботу зі стереотипами й упередженнями та створення просторів для змістовної взаємодії між різними групами.

Соціальна інтеграція попри наявні поділи: Окрім вимушеного переміщення, регіон стикається з іншими викликами для інтеграції: розривами між міськими та сільськими громадами, економічною нерівністю, дистанцією між поколіннями, а також поділами за етнічною, мовною чи релігійною ознакою. Освіта для розбудови миру створює можливості для людей, розділених цими бар'єрами, зустрічатися, співпрацювати та усвідомлювати спільність людської гідності й інтересів.

Інтеграція освіти для розбудови миру в освітні системи: Наразі освіта для розбудови миру в регіоні значною мірою реалізується в межах окремих проєктів і залежить від тимчасового фінансування. Для забезпечення сталого впливу її необхідно інтегрувати в основні системи освіти дорослих, програми підготовки педагогів та педагогинь, а також у діяльність відповідних інституцій. Це мапування визначає, де така інтеграція вже відбувається, а де досі існують бар'єри.

Регіональна інтеграція через співпрацю: Стратегія ЄС для Дунайського регіону та такі програми, як Erasmus+, створюють рамки для транснаціональної співпраці, однак ці можливості потребують активного використання. Проєкти з освіти для розбудови миру, які об'єднують партнерів із різних країн, демонструють модель співпраці, необхідну регіону для подолання спільних викликів — від охорони довкілля та економічного розвитку до управління міграційними процесами.

НАШІ ЦІЛЬОВІ ГРУПИ: ДЛЯ КОГО МИ ПРАЦЮЄМО

Це мапування та проєкт DANUBE PEACE загалом зосереджені на конкретних групах, залучення яких є важливим для зміцнення освіти для розбудови миру в регіоні.

Освітяни та освітянки, які працюють з дорослими
Освітяни та освітянки, які працюють з дорослими — в університетах, закладах професійної освіти, громадських центрах, бібліотеках чи громадських організаціях, — перебувають на передовій розбудови миру. Вони впливають на те, як дорослі осмислюють конфлікти, різноманіття, історію та можливості для змін. Водночас багатьом із них бракує підготовки з методологій освіти для розбудови миру. Вони можуть мати ґрунтовну експертизу у своїх предметних сферах, але не мати достатньої підготовки для фасилітації складних розмов про суперечливі сторінки історії, підтримки учасників та учасниць навчання, які мають досвід травматичних подій, або створення інклюзивного навчального середовища для різноманітних груп.
Ці освітяни та освітянки є важливими мультиплікаторами та мультиплікаторками. Маючи відповідні інструменти та рамки освіти для розбудови миру, вони можуть охопити тисячі учасників та учасниць навчання і впливати на те, як ті взаємодіють зі своїми громадами. Це мапування визначає, що саме потрібно освітянам та освітянкам — конкретні компетентності, практичні інструменти та інституційна підтримка — для ефективного розвитку освіти для розбудови миру.

Представники та представниці сфери культури
До представників та представниць сфери культури належать музейні працівники та працівниці, керівники та керівниці об'єктів культурної спадщини, бібліотекарі та бібліотекарки, архівісти та архівістки, митці та мисткині, координатори та координаторки культурних програм та інші фахівці й фахівчині, які працюють на перетині культури та життя громад. Вони мають унікальні ресурси для освіти для розбудови миру: доступ до просторів, де зустрічаються члени та членкині громад; експертизу в інтерпретації історії та культурної спадщини; навички створення змістовного досвіду; а також часто — довірливі відносини з різними представниками та представницями громад.
Водночас представникам та представницям сфери культури часто бракує концептуальних рамок, які допомагають осмислювати власну роботу як внесок у розбудову миру. Куратор або кураторка музею може організувати виставку про міграцію, не пов'язуючи її безпосередньо із сучасними викликами вимушеного переміщення та інтеграції. Керівник або керівниця об'єкта культурної спадщини може представляти історію суперечливого місця, не враховуючи множинність наративів, які мають щодо нього різні громади. Рамки освіти для розбудови миру можуть допомогти представникам та представницям сфери культури більш цілеспрямовано використовувати свою культурну діяльність для сприяння розбудові миру.

Люди з досвідом вимушеного переміщення
Люди з досвідом вимушеного переміщення — у контексті нинішньої кризи передусім люди з України, але також люди, переміщені внаслідок попередніх конфліктів та з інших регіонів, — є не лише отримувачами та отримувачками освіти для розбудови миру, а й важливими учасниками та учасницями її створення. Вони мають безпосередній досвід війни та конфліктів, вимушеного переміщення, втрат, стійкості й адаптації. Їхні погляди та досвід є надзвичайно важливими для розуміння того, що необхідно для розбудови миру та що передбачає інтеграція.
Надто часто люди з досвідом вимушеного переміщення залишаються поза освітніми просторами або розглядаються виключно як учасники та учасниці навчання, але не як ті, хто може навчати інших. Це мапування свідомо ставить їхні голоси та досвід у центр уваги, фіксуючи як їхні потреби в освіті, що сприяє інтеграції, так і їхній внесок у зміст та методологію освіти для розбудови миру. Коли програми освіти для розбудови миру залучають людей з досвідом вимушеного переміщення як співрозробників та співрозробниць і фасилітаторів та фасилітаторок, такі програми стають більш релевантними, інклюзивними та ефективними.

Міжпоколіннєві групи
Деякі з найбільш потужних процесів освіти для розбудови миру відбуваються тоді, коли представники та представниці різних поколінь навчаються разом. Коли бабуся, яка пережила Другу світову війну, бере участь в одному воркшопі зі своєю онукою, яка осмислює сучасні кризи вимушеного переміщення, може відбутися щось значно глибше за просту передачу спогадів. Виникає взаємне навчання про те, як різні покоління переживають вимушене переміщення та насильство і як вони реагують на них та долучаються до розбудови миру. Міжпоколіннєве навчання також допомагає працювати зі специфічним для Дунайського регіону викликом — відмінностями між поколіннями у ставленні до складних і суперечливих сторінок історії. Молодші покоління можуть відчувати тягар історичних конфліктів, яких вони не спричиняли, але наслідки яких успадкували. Старші покоління можуть відчувати, що їхній досвід знецінюють або неправильно розуміють. Освіта для розбудови миру, яка об'єднує різні покоління, може створювати простір для діалогу про цю напруженість і водночас демонструвати модель діалогу, необхідного для роботи з нею у ширшому суспільстві.

Молодь і молоді дорослі
Хоча проєкт DANUBE PEACE зосереджений на освіті дорослих, він визнає, що значну частину «дорослих» в освітніх контекстах становлять молоді дорослі — люди віком близько тридцяти років, які продовжують формувати свою ідентичність, цінності та ставлення до громадянської участі. Це покоління зростало в іншому контексті, ніж їхні батьки, матері, дідусі та бабусі: воно більше пов'язане цифровими технологіями, його представники та представниці частіше подорожували або навчалися за кордоном і менш безпосередньо відчули на собі поділи часів Холодної війни. Водночас вони стикаються з власними викликами: економічною нестабільністю, тривогою, пов'язаною зі зміною клімату, а також впливом як прогресивних рухів, так і реакційного націоналізму. Освіта для розбудови миру, орієнтована на молодих дорослих, має відповідати їхньому досвіду та актуальним для них питанням, використовуючи методології й технології, що відповідають способам, у які вони навчаються та комунікують.

Відповідь DANUBE PEACE на визначені виклики
Це мапування ґрунтується на розумінні того, що зміцнення освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні потребує знання про те, що вже існує, чого бракує та як поєднати наявні ресурси з актуальними потребами. Шість партнерських організацій проєкту DANUBE PEACE об'єднують взаємодоповнювальну експертизу.
Разом ці організації здійснюють мапування можливостей для освіти для розбудови миру, створюють освітні ресурси та розбудовують мережі, що об'єднують практиків та практикинь із різних країн. Ця робота відповідає на задокументовані потреби та водночас спирається на вже наявні сильні сторони регіону.
Дунай завжди поєднував різні народи. Цей проєкт використовує його об'єднавчий потенціал не для того, щоб стирати відмінності чи замовчувати складні сторінки історії, а для створення умов, у яких різноманітні громади можуть співіснувати, співпрацювати та разом будувати спільне майбутнє.
Саме в цьому зрештою полягає освіта для розбудови миру в Дунайському регіоні: навчатися жити разом не всупереч нашим відмінностям, а збагачуючись завдяки їм.

2.2 МЕТА ДОКУМЕНТА

Цей документ виконує чотири взаємопов'язані завдання, кожне з яких є важливим для зміцнення освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні.

МАПУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ ОСВІТИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ МИРУ

Нашим першим завданням було задокументувати те, що вже існує. У п'яти країнах — Хорватії, Німеччині, Україні, Чехії та Боснії і Герцеговині — ми здійснили мапування сфери освіти для розбудови миру: які інституції пропонують відповідні програми, які освітяни та освітянки працюють у цій сфері, які культурні ресурси сприяють розбудові миру та які матеріали й методи використовуються. Це не вичерпний перелік усього, що може бути пов'язане з освітою для розбудови миру, — створення такого каталогу було б неможливим і не надто корисним. Натомість ми зосередилися на визначенні ключових суб'єктів, показових ініціатив та доступних ресурсів, досвід яких освітяни та освітянки, а також представники та представниці сфери культури можуть вивчати та використовувати у своїй роботі. Інтерактивна цифрова мапа, що доповнює цей звіт, робить ці можливості видимими та доступними для всіх, хто прагне розвивати освіту для розбудови миру в регіоні.

АНАЛІЗ ПРОГАЛИН, ПОТРЕБ І СИЛЬНИХ СТОРІН

Мапування того, що вже існує, має сенс лише тоді, коли ми також розуміємо, чого бракує і що вже працює ефективно. Завдяки опитуванням, інтерв'ю та фокус-групам у межах дослідження було задокументовано понад 190 внесків зацікавлених сторін — освітян та освітянок, представників та представниць сфери культури, людей з досвідом вимушеного переміщення, а також лідерів та лідерок громад.

- **Прогалини:** Де бракує можливостей для освіти для розбудови миру? Які групи залишаються недостатньо залученими? Яких ресурсів потребують освітяни та освітянки, але не мають до них доступу? Де інституційні структури не забезпечують належної підтримки діяльності з розбудови миру?
- **Потреби:** Що потрібно практикам та практикиням, щоб працювати ефективніше? Які компетентності необхідно розвивати освітянам та освітянкам? Яка підтримка допоможе закладам культури використовувати свої ресурси для освіти для розбудови миру? Як забезпечити потреби людей з досвідом вимушеного переміщення не лише в отриманні освітніх можливостей, а й у можливості самим робити внесок в освітні процеси?
- **Сильні сторони:** Що вже працює? Які підходи демонструють конкретні результати? На які культурні ресурси та інституційні спроможності можна спиратися? Де вже є вмотивовані практики та практикині й структури, що підтримують їхню діяльність?

Розуміння повної картини — не лише наявних прогалин, а й ресурсів та сильних сторін — дає змогу розробляти реалістичні й засновані на місцевих реаліях підходи до зміцнення освіти для розбудови миру, замість перенесення готових рішень, які не враховують особливостей регіону.

ВИЗНАЧЕННЯ УСПІШНИХ ПРАКТИК

У цьому звіті представлено успішні практики у форматі кейсів із кожної країни-партнерки. Ми обрали приклади, які відповідають таким характеристикам:

- **Можливість адаптації:** інші організації можуть адаптувати ці підходи до власних контекстів.
- **Результативність:** вони демонструють конкретні результати у розбудові миру, сприянні інклюзії або зміцненні стійкості.
- **Різноманітність:** вони представляють різні типи ініціатив — формальну освіту, культурні програми, проєкти у громадах — та охоплюють різні аспекти освіти для розбудови миру.
- **Практична цінність:** вони дають змогу визначити важливі уроки щодо того, що робить освіту для розбудови миру ефективною в Дунайському регіоні.

Успішні практики — це не готові шаблони, які потрібно точно відтворювати, а моделі, з досвіду яких можна навчатися. Вони демонструють, що стає можливим, коли мотивація та відданість справі поєднуються з належними методами.

СТВОРЕННЯ ДОКАЗОВОЇ ОСНОВИ ДЛЯ WP3 ТА WP4

Це мапування створює емпіричну основу для наступних етапів проєкту DANUBE PEACE. Усе, що задокументовано в цьому звіті, — прогалини та сильні сторони, потреби та ресурси, успішні практики та виклики, які залишаються актуальними, — безпосередньо використовується для розроблення:

- **WP3 — Анімаційні пояснювальні відео:** мапування показує, які концепції освіти для розбудови миру найбільше потребують доступного пояснення, які культурні особливості необхідно враховувати, які приклади є релевантними для різних країн регіону та як створювати відео, орієнтовані на реальні потреби освітян та освітянок і учасників та учасниць навчання, а не на абстрактну аудиторію.
- **WP4 — Відкриті освітні ресурси:** дані опитувань та інтерв'ю показують, які компетентності необхідно розвивати освітянам та освітянкам, які педагогічні підходи ефективно працюють у регіоні, яких практичних інструментів бракує та як структурувати освітню програму, щоб вона відповідала визначеним потребам і водночас спиралася на задокументовані сильні сторони.

Завдяки тому, що ці освітні продукти ґрунтуються на результатах системного дослідження, а не на припущеннях, ми забезпечуємо їхню практичну цінність для фахівців та фахівчинь, які використовуватимуть їх у своїй роботі.

ЯК ЧИТАТИ ЦЕЙ ЗВІТ

У наступних розділах детально представлено результати нашого дослідження:

- **Методологічна рамка** пояснює, як було проведено дослідження.
- **Огляд збору даних** узагальнює результати, отримані за допомогою інтерв'ю, опитувань, фокус-груп та аналізу кейсів.
- **Регіональний аналіз** представляє результати щодо кожної країни-партнерки.
- **Дорожня карта освіти** для розбудови миру в Дунайському регіоні узагальнює висновки, спільні для різних країн регіону.
- **Рекомендації щодо політик і практик** перетворюють результати дослідження на практичні рекомендації.
- **Значення результатів для наступних робочих пакетів** демонструє, як саме це дослідження визначає зміст WP3 та WP4.

Упродовж усього звіту ми прагнули належно представити голоси людей, які взяли участь у дослідженні, — не зводити їхні думки та досвід лише до окремих показників, а розглядати їхній досвід та експертизу як важливе джерело знань для всіх, хто працює над зміцненням освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні.

03

МЕТОДОЛОГІЧНА РАМКА

У межах WP2 було поєднано три інструменти збору емпіричних даних — інтерв'ю, фокус-групи та опитування — з кабінетним мапуванням ресурсів та аналізом кейсів. Спільні протоколи, розроблені Pannonia, забезпечили узгодженість дослідження між країнами та водночас дали змогу адаптувати його до національних, мовних і культурних контекстів. Дослідницький процес ґрунтувався на багатомовному підході, взаємному аналізі матеріалів між країнами та етичних процедурах, що відповідають вимогам Загального регламенту про захист даних (GDPR).

3 МЕТОДОЛОГІЧНА РАМКА

Методологічна рамка WP2 поєднує якісні, кількісні та партисипативні підходи, щоб забезпечити доказовість, інклюзивність і врахування місцевих реалій під час мапування можливостей для освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні. Такий дизайн дослідження зі змішаними методами дає змогу охопити як вимірювані тенденції, так і життєвий досвід освітян та освітянок, представників та представниць сфери культури, людей з досвідом вимушеного переміщення та міжпоколіннєвих груп.

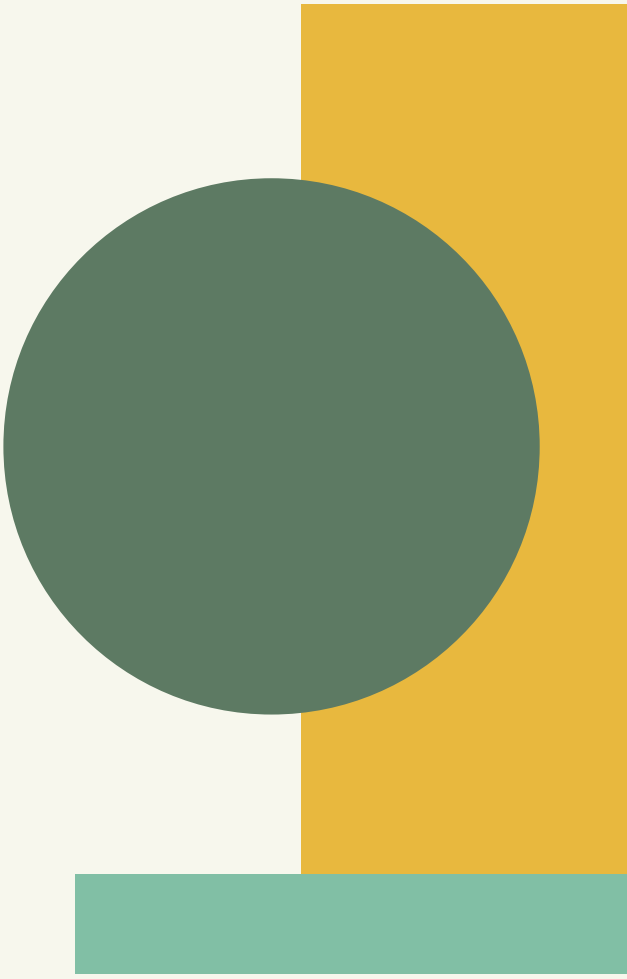
Мапування ґрунтувалося на чотирьох взаємодоповнювальних інструментах збору даних: інтерв'ю, фокус-групах, опитуваннях та аналізі кейсів. Кожна партнерська організація проводила ці заходи у своєму національному контексті, використовуючи уніфіковані протоколи, розроблені Pannonia. Ці спільні шаблони, що охоплювали запитання, процедури, формати звітування та етичні запобіжники, забезпечували порівнюваність результатів між країнами та водночас достатню гнучкість для врахування місцевих умов. Упродовж усього аналізу застосовувався процес міжкраїнної валідації. Партнери переглядали результати одне одного, щоб визначити спільні тенденції, підтвердити точність та виявити специфічні для окремих країн особливості. Це посилило регіональний вимір звіту, давши змогу розрізнити спільні для всього Дунайського регіону виклики та контекстуальні відмінності, зумовлені культурою, політиками чи місцевою історією.

З огляду на мовне та культурне різноманіття Дунайського регіону методологія передбачала багатомовний підхід. Дослідницькі інструменти були адаптовані місцевими мовами, що дало учасникам та учасницям змогу комфортно висловлювати свої погляди та сприяло інклюзивності. Заходи фасилітували місцеві партнери та підготовлені фасилітатори й фасилітаторки, які розуміли національні контексти та могли належним чином взаємодіяти з цільовими групами, зокрема з людьми з досвідом вимушеного переміщення та громадами, які зазнали впливу конфліктів.

У всіх дослідницьких інструментах використовувалися адаптовані запитання, що відображали основні напрями проєкту — освіту для розбудови миру, культурну співпрацю, стійкість, міжпоколіннєве навчання та інтеграцію. Ці запитання були сформульовані з урахуванням різних реалій громад і водночас таким чином, щоб забезпечити отримання порівнюваних даних для регіонального узагальнення.

Упродовж усього процесу дотримувалися вимог GDPR та етичних стандартів. Учасників та учасниць інформували про мету дослідження, добровільність участі, конфіденційність та заплановане використання зібраних даних. Інформовану згоду отримували в письмовій або електронній формі залежно від обставин. Персональна атрибуція використовувалася лише тоді, коли учасники та учасниці надали чітку згоду на публічне зазначення їхніх імен; в інших випадках внески були анонімізовані. Матеріали дослідження зберігалися в безпечний спосіб і використовувалися виключно для цілей проєкту.

Ці спільні шаблони, що охоплювали запитання, процедури, формати звітування та етичні запобіжники, забезпечили належний рівень порівнюваності між країнами та водночас достатню гнучкість для врахування національних і місцевих умов. У Німеччині відповіді, зібрані за допомогою німецькомовної та англомовної версій анкети, були узгоджені шляхом зіставлення еквівалентних категорій відповідей та об'єднання результатів за кожним запитанням. Загалом у межах мапування було проведено 7 експертних інтерв'ю та 5 фокус-груп за участю 39 осіб, залучено 150 респондентів та респонденток до опитувань, проаналізовано 16 кейсів і здійснено мапування 28 ресурсів у п'яти країнах-партнерках.

04

ОГЛЯД ЗБОРУ ДАНИХ

У цьому розділі представлено зібрану емпіричну базу мапування за кожною країною. У п’яти країнах-партнерках вона охоплює 7 експертних інтерв’ю, 5 фокус-груп за участю 39 осіб, 150 респондентів та респонденток опитувань, 16 кейсів і 28 промапованих ресурсів. Дані, представлені за країнами та окремими інструментами дослідження, охоплюють як формальні програми, так і неформальні, низові та культурні ініціативи, які часто залишаються поза увагою.

4.1 ІНТЕРВ'Ю

4.1.1 ЧЕХІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРВ'Ю

ЧЕХІЯ

Учасниця інтерв'ю: Sofia Zakharkina, адміністраторка, громадська організація Multicultural Center Brusinka, Брно
Інтерв'ю проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

18

РЕСПОНДЕНТІВ ТА РЕСПОНДЕНТОК

05

ОРГАНІЗАЦІЙ

04

ІНІЦІАТИВИ

A. Вступ та загальна інформація

Sofia Zakharkina є адміністраторкою громадської організації Multicultural Center Brusinka у Брно. Brusinka — це мультикультурний простір, де люди з різним досвідом і походженням зустрічаються, щоб навчатися, обмінюватися досвідом і розвиватися. Організація поєднує освіту, культуру та роботу з громадами, щоб підтримувати творчість, взаєморозуміння та співпрацю між культурами й поколіннями, сприяючи розвитку відкритого, згуртованого та стійкого міста.

У Brusinka освіта для розбудови миру є не окремою програмою, а частиною повсякденної роботи з громадою. Центр створює безпечні культурні та освітні простори, де місцеві жителі та жительки, біженці та біженки, а також представники та представниці спільнот меншин зустрічаються та співпрацюють. Учасниця інтерв'ю координує проєкти Erasmus+ та інші міжнародні партнерства, зосереджені на інклюзії, розширенні можливостей молоді та міжкультурному навчанні, поєднуючи місцеві реалії з ширшими європейськими дискусіями про демократію та різноманіття. На рівні безпосередньої роботи з людьми ця діяльність також охоплює консультування родин, які проходять процеси інтеграції та адаптації до системи освіти, а також організацію воркшопів, де мистецтво, вивчення мов, музика та сторітелінг використовуються як інструменти для налагодження зв'язків, а не поглиблення поділів.

B. Освіта для розбудови миру та потреби громади

Основні виклики, пов'язані з розбудовою миру

У Брно виклики пов'язані не стільки з видимими конфліктами, скільки з фрагментацією. Спостерігаються зростання поляризації, існування паралельних спільнот та обмежена взаємодія між місцевими жителями та жительками й новоприбулими людьми. Мовні бар'єри, стереотипи та дезінформація послаблюють можливості для конструктивного діалогу. Ще одним чинником є емоційне виснаження: родини біженців стикаються з невизначеністю та тиском, тоді як частина місцевого населення відчуває перевантаження через швидкі суспільні зміни. За відсутності змістовних просторів для зустрічі та взаємодії така напруженість може поступово послаблювати довіру.

Школи та інші інституції все ще адаптуються до різноманіття, а молоді люди з міграційним досвідом часто стикаються з труднощами, пов'язаними з ідентичністю та відчуттям приналежності. У цьому контексті розбудова миру означає запобігання прихованим суспільним поділам шляхом створення структурованих просторів для діалогу, участі та спільної відповідальності.

Групи, які зазнають найбільшого впливу

Найбільшого впливу зазнають українські біженці та біженки, особливо матері з дітьми, які стикаються з нестабільними житловими умовами, інтеграцією дітей у шкільну освіту та доступом до ринку праці. У публічному дискурсі біженців та біженок іноді представляють як економічний тягар, що може посилювати напруженість. Діти та підлітки з міграційним досвідом часто стикаються з викликами, пов'язаними з ідентичністю. Ромські спільноти продовжують стикатися зі структурною нерівністю та стереотипами. Деякі групи людей з міграційним досвідом, зокрема частина в'єтнамської спільноти, можуть стикатися з культурною дистанцією або недостатньою представленістю. Люди старшого віку та сім'ї, які можуть перебувати у вразливому соціальному становищі, також більшою мірою зазнають економічного тиску та впливу поляризаційних наративів.

Роль освіти дорослих

Освіта дорослих відіграє стабілізаційну роль. Вона зміцнює критичне мислення, медіаграмотність та міжкультурну компетентність людей, які впливають на свої родини та суспільний дискурс. Окрім професійного навчання, вона створює простори, де люди можуть осмислювати свій досвід, критично ставитися до інформації та безпосередньо взаємодіяти з різноманіттям. Мовна освіта та підтримка інтеграції допомагають новоприбулим людям переходити від залежності від підтримки до активної участі. У цьому сенсі освіта дорослих функціонує як превентивна інфраструктура розбудови миру — сприяє розвитку поінформованих і впевнених у собі людей, здатних до конструктивного діалогу.

C. Культурний, історико-культурний та соціальний виміри

Культурні традиції чеського суспільства забезпечують тяглість і відчуття приналежності. Однак коли ідентичність представляється як незмінна або виключна, це може поглиблювати поділи. У дискусіях, пов'язаних із міграцією, культурну спадщину іноді представляють як щось, що необхідно захищати від новоприбулих людей. У Brusinka культуру розглядають як динамічну та спільну: чеські традиції співіснують з українськими, ромськими та іншими культурними проявами у форматах, заснованих на діалозі. Коли культура сприймається як така, що розвивається, а не як щось виключне, вона стає містком, а не межею.

Приклад: у 2022 році, після прибуття українських біженців та біженок, Brusinka організувала модеровані вечори сторітелінгу, під час яких новоприбулі люди та місцеві жителі й жительки ділилися особистим досвідом. Поєднання сторітелінгу, мистецьких елементів та професійної фасилітації створило безпечне середовище для діалогу. Учасники та учасниці перейшли від абстрактного сприйняття «біженців» або «місцевих» до розуміння індивідуальних історій.

Нові партнерства почали формуватися, а рівень взаємної довіри зріс. Культура стала нейтральним простором для зустрічі та емоційним містком.

D. Вимушене переміщення та міжпоколіннєві аспекти

Люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь у мовних курсах, творчих воркшопах та заходах у громадах. Культурні простори часто сприймаються як доступніші, ніж формальні інституції. Участі сприяють фінансова доступність, багатомовна комунікація та залучення, засноване на довірі. Серед бар'єрів — економічний тиск, нестабільні житлові умови, невизначеність, пов'язана з бюрократичними процедурами, та тривалий стрес. Безпосередній контакт послідовно сприяє зменшенню упереджень.

Різні покоління часто існують паралельно, а не взаємодіють у діалозі. Молоді люди загалом більш відкриті до різноманіття, тоді як старші покоління можуть стикатися із суспільними змінами переважно через те, як їх представляють медіа. Структуровані міжпоколіннєві формати — сторітелінг, обговорення у громадах та спільні культурні заходи — допомагають подолати цей розрив. Такий обмін не відбувається автоматично; він потребує цілеспрямованого проєктування та професійної фасилітації.

E. Наявні практики та прогалини

Успішні ініціативи поєднують структуроване навчання з реальною взаємодією між людьми. Проєкти міжнародної співпраці, особливо Erasmus+, зміцнюють професійну спроможність та міжкультурну компетентність. Формати, засновані на діалозі, та мовна освіта залишаються важливими складовими інтеграції та соціальної стабільності. Стійкість зміцнюється не лише завдяки інформації, а й через довіру, емоційну грамотність та довготривалу взаємодію.

Основною прогалиною є фрагментарність та короткострокове фінансування. Шести чи дев'яти місяців недостатньо для розбудови довіри. Проєкти мають ґрунтуватися на місцевих реаліях, а не на запозичених шаблонах. Освіта дорослих досі недооцінюється як одна з основ демократичної стабільності. Культурний вимір також використовується недостатньо: ключове значення для згуртованості мають довготривалі культурно-освітні платформи, а не окремі заходи.

F. Можливості для співпраці

Освіта для розбудови миру в Дунайському регіоні могла б отримати додаткові можливості завдяки структурованій транскордонній співпраці між провайдерами освіти дорослих, культурними інституціями та муніципалітетами.

Спільні тренінги, взаємне навчання та спільні методології могли б сприяти ефективнішій протидії поляризації та дезінформації. Культурні обміни, сторітелінгові проєкти та молодіжні ініціативи можуть сприяти формуванню спільних наративів через кордони. Для забезпечення сталості важливими є довготривалі регіональні мережі, а не короткострокові проєкти.
Найбільш необхідними є: стабільні фінансові ресурси; навчання з конфліктно-чутливої комунікації, фасилітації медіаграмотності та міжкультурної медіації; навички емоційної стійкості; а також інституційне визнання освіти дорослих як важливої складової соціальної згуртованості.

G. Цифрові інструменти та мапування

Інтерактивна цифрова мапа була б корисною, якби вона функціонувала як інструмент координації, а не просто візуалізації. Вона має містити інформацію про організації, тематичні напрями, цільові групи та контактні дані. У транскордонному контексті було б корисно відображати наявні партнерства, залучення діаспори та історичні зв'язки. Фільтри за країною, тематикою та типом діяльності підвищили б практичну цінність мапи.

H. Рекомендації та підсумки

Освіта дорослих має бути визнана однією з основ демократичної стабільності, особливо в умовах поляризації та дезінформації. Медіаграмотність і конфліктно-чутлива комунікація мають бути пріоритетами. Важливим є довгострокове фінансування. Культура та освіта мають бути інтегровані, оскільки разом вони сприяють підвищенню толерантності та спільної відповідальності. Посилення координації між громадянським суспільством, муніципалітетами та дослідницькими установами могло б додатково підвищити ефективність цієї роботи.

Пріоритетні теми: медіаграмотність, критичне мислення та конструктивний діалог; міжкультурна компетентність, права меншин і повсякденне співіснування; емоційна грамотність і зміцнення стійкості; громадянська освіта, пов'язана з демократичними цінностями та верховенством права.
Гендерний вимір потребує більшої уваги. Значна частина роботи з інтеграції здійснюється жінками, особливо матерями-біженками, які можуть перебувати в економічно та соціально вразливому становищі. Гендерно чутливі підходи зміцнюють загальну стійкість громад.

4.1.2 УКРАЇНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРВ'Ю

УКРАЇНА

Учасник інтерв'ю: Олександр Кобець, виконавчий директор, ГО «Асоціація Української Миротворчої Школи»
Інтерв'ю проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

51

РЕСПОНДЕНТІВ ТА РЕСПОНДЕНТОК

03

ОРГАНІЗАЦІЇ

03

ІНІЦІАТИВИ

A. Вступ та загальна інформація

Олександр Кобець є виконавчим директором ГО «Асоціація Української Миротворчої Школи» (https://www.peacebuilding.org.ua). Українська Миротворча Школа — це освітня та формувальна ініціатива, яка діє з 2014 року. У 2021 році вона була інституціоналізована як організація громадянського суспільства, що функціонує як спільнота партнерів та партнерок, випускників та випускниць і людей, які підтримують її діяльність. У межах Школи учасник інтерв'ю працює як менеджер та експерт-лектор, спеціалізуючись на релігійних організаціях і гібридному впливі через релігійні структури, що є важливим у роботі з різними культурними та етнічними спільнотами.

B. Освіта для розбудови миру та потреби громад

Основні виклики, пов'язані з розбудовою миру

У 2024 році організація підготувала документ під назвою «Мапа роботи в деокупованих громадах», відвідуючи прифронтові території та описуючи процеси приблизно через 1,5–2 роки після деокупації. У 2025 році підхід було оновлено, щоб розрізняти тимчасово окуповані, прифронтові, деокуповані громади та громади, які раніше були прифронтовими, але стали тиловими. Основним чинником виникнення проблем у деокупованих громадах є безпосередній досвід російської окупації.

Ключові виклики деокупованих і прифронтових громад: порушення соціальної згуртованості та питання «ми — вони» (хто виїхав, хто залишився, хто повернувся та як кожна людина пережила окупацію); конфлікти навколо ресурсів, пов'язані з розподілом обладнання та коштів; недостатнє залучення жителів та жительок до ухвалення рішень в умовах військової адміністрації; безпекові виклики; а також депопуляція — навіть за наявності ресурсів люди виїжджають, особливо коли громада стає «червоною зоною».

Групи, які зазнають найбільшого впливу

У найбільш вразливому становищі перебувають групи, які не можуть самостійно ухвалювати рішення: діти та підлітки віком до 18 років (які юридично не можуть самостійно ухвалити рішення про виїзд); люди старшого віку та пенсіонери й пенсіонерки; люди у складних життєвих обставинах, які мають обмежені ресурси для адаптації.

У приймаючих громадах навколо внутрішньо переміщених осіб часто виникають типові конфлікти, пов'язані з ресурсами. Загальна тенденція полягає в тому, що молодші люди та люди з вищим рівнем освіти меншою мірою проявляють упередження, тоді як серед старших людей і людей з нижчим рівнем освіти такі прояви є більш поширеними.

Роль освіти дорослих

Освіта дорослих має насамперед працювати з лідерами та лідерками громад і людьми, які ухвалюють рішення: керівниками та керівницями структурних підрозділів, депутатами та депутатками, представниками та представницями місцевого самоврядування, активістами та активістками, місцевими лідерами та лідерками. Зміст навчання може охоплювати питання ідентичності, конфліктології, переговорів та культурної співпраці. Українська Миротворча Школа також функціонує як горизонтальна мережа, що розширює перспективи завдяки обмінам та взаємним візитам. У прифронтових громадах це допомагає лідерам та лідеркам по-іншому взаємодіяти з опонентами та опонентками; у тилових громадах — сприяє зменшенню зіткнень на ґрунті ідентичності, демонструючи спільну українську ідентичність і водночас визнаючи регіональні відмінності.

Також важливо працювати з українцями та українками за кордоном: багато з них заявляють про намір повернутися або можуть бути ресурсом для України. Якщо з ними ніхто не працюватиме, це робитимуть інші, зокрема російські структури.

C. Культурний, історико-культурний та соціальний виміри

Культурні традиції мають значний вплив. Приклад із Херсонської області: два сусідні села — Станіслав (історично поселення вільних людей) та Олександрівка (історично поміщицьке поселення з кріпацтвом). Попри подібні умови життя сьогодні, відчувається різниця у ставленні до життя, власності та взаємодії між людьми. Історичні особливості та культурні впливи формують поведінку та відносини всередині громади.

Перед проведенням заходів у конкретному регіоні чи громаді необхідно провести невелике дослідження — опитування або інтерв'ю, — щоб зрозуміти сприйняття, страхи та бар'єри, а потім відповідно адаптувати модулі з питань ідентичності та історичної пам'яті. Для масштабної загальнонаціональної програми Школи окрема адаптація не потрібна, оскільки в групі вже представлені різні регіони та формується спільний контекст.

D. Вимушене переміщення, інклюзія та міжпоколіннєві аспекти

В організації значну частину членів та членкинь і команди становлять люди з досвідом вимушеного переміщення (на певному етапі — до 90%; зараз — приблизно 30–40% команди). Внутрішньо переміщені особи часто меншою мірою представлені в місцевих процесах у громадах, оскільки інтеграція починається із задоволення базових потреб: пошуку житла та роботи.

Повноцінна участь у культурному та освітньому житті є складнішою. Існує також фактор пропорційності: якщо в громаді проживають 4 000 місцевих жителів та жительок і 200 внутрішньо переміщених осіб, забезпечити пропорційне представництво майже неможливо. Водночас активісти та активістки з досвідом вимушеного переміщення іноді привносять нову енергію в громади — наприклад, відкриваючи молодіжні центри на Закарпатті.

Основний розрив між поколіннями існує між молоддю (віком до 25–30 років) і дорослими. Молоді люди часто виїжджають, тоді як дорослі залишаються, що призводить до депопуляції. У тилових громадах існують дві реальності: громади, де молодь справді залучена, і громади, де молодіжні ради існують лише формально й не мають реального впливу.

E. Наявні практики та прогалини

Програми не мають будуватися на наївному дискурсі на кшталт «обіймемо ворога — і настане мир». Мир і справедливість можливі тоді, коли винні притягнуті до відповідальності. По-друге, програми мають ґрунтуватися на польовій роботі та дослідженнях — моніторингу людської безпеки, моніторингу конфліктів і постійній оцінці ризиків. Контекст змінюється як на геополітичному, так і на місцевому рівні, тому неможливо роками працювати за одним і тим самим шаблоном.
Найчастіше бракує: розуміння місцевого контексту; сталості (6–9 місяців — надто короткий період); системного підходу замість одноразових заходів; а також розуміння в державних системах важливості освіти дорослих.

F. Можливості для співпраці

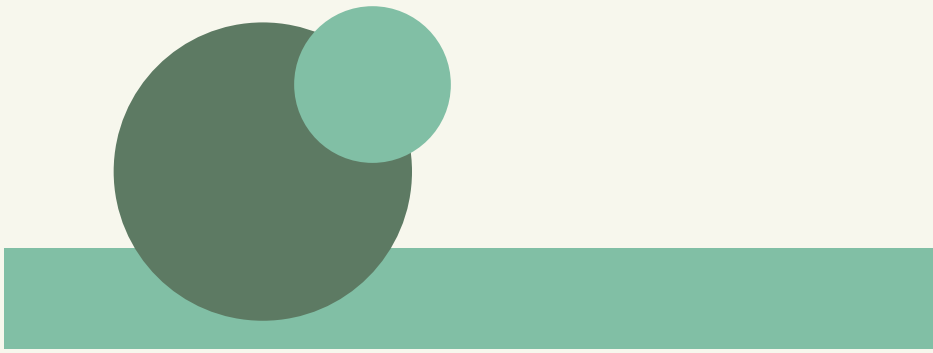
Південна частина Одеської області (Бессарабія) — дуже цікавий і складний регіон. Роботу варто починати з етнокультурного та релігійного мапування, щоб зрозуміти наявні ідентичності. Підхід має бути прагматичним: адаптувати роботу до конкретних спільнот (болгар, гагаузів, молдован, старообрядців, євреїв тощо) та розглядати, як особливості ідентичності можна використовувати як ресурс для розвитку. Для транскордонної співпраці важливими є міста-побратими, пошук подібних спільнот у сусідніх країнах, укладання угод або меморандумів та обмінні візити. Це допомагає долати кордони у свідомості людей.

G. Цифрові інструменти та мапування

Інтерактивна цифрова мапа була б корисною як візуалізований ресурс, що дає змогу швидко знаходити наявні можливості. У контексті транскордонної співпраці важливо, щоб мапа відображала транскордонні зв'язки, аби люди з інших країн могли побачити, де присутні пов'язані з ними історії — місця компактного проживання спільнот, культурні зв'язки, участь інших держав або діаспор у розвитку.

H. Рекомендації та підсумки

Головне — планувати програми відповідно до місцевих контекстів: неможливо ефективно працювати всюди з однією універсальною програмою. Необхідно досліджувати громади та відповідно адаптувати зміст. Важливі теми: пояснення того, що таке розбудова миру і навіщо вона потрібна (багато людей асоціюють це поняття з примиренням із Москвою), переговори, конфліктологія, ідентичність, стійкість та опір — у форматі коротких відео, які просто й практично пояснюють ці поняття.

4.1.3 НІМЕЧЧИНА

ЗВІТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРВ'Ю

НІМЕЧЧИНА

Внесок Німеччини в компонент інтерв'ю WP2 охоплює три взаємодоповнювальні експертні перспективи: інтерв'ю з практикинею Naima Widmann, IPYG Germany (Франкфурт), інтерв'ю з експертом з академічного середовища Dr. Martin Faber (Університет Фрайбурга) та інтерв'ю з інституційним експертом Sebastian Rihm (Дунайський офіс Ульм/Новий Ульм). Разом вони дають змогу розглянути освіту для розбудови миру в Німеччині з практичної, академічної та інституційної перспектив.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

27

РЕСПОНДЕНТІВ ТА РЕСПОНДЕНТОК

12

ОРГАНІЗАЦІЙ

04

ІНІЦІАТИВИ

Інтерв'ю 1 – Naima Widmann, IPYG Germany (HWPL e.V.), Франкфурт

Згода: Так — надано згоду на публічне використання та використання в межах проєкту.

A. Вступ та загальна інформація

Naima Widmann є керівницею команди IPYG у Німеччині та координує й підтримує волонтерів та волонтерок, залучених до молодіжної роботи у сфері освіти для розбудови миру, зокрема до проведення воркшопів, спільних ініціатив та волонтерської діяльності. Вона працює з освітою для розбудови миру та розвитком спільнот передусім через розроблення та фасилітацію Peace Classes у межах волонтерської роботи з International Peace Youth Group. Ці Peace Classes охоплюють три основні теми: внутрішній мир, мирне громадянство та міжнародний мир. Залежно від контексту Peace Classes можуть проводитися у форматі ключових тематичних сесій під час публічних заходів, інтерактивних воркшопів у поєднанні з творчим письмом або рольовими іграми, вправ на основі цінностей під час вступних тренінгів, воркшопів для тренерів та тренерок і інформаційних стендів під час заходів спортивних клубів, а також воркшопів у форматі бранчу для заохочення відкритого діалогу.

B. Освіта для розбудови миру та потреби громад

У Німеччині одним із ключових викликів, пов'язаних із розбудовою миру, є те, що мир часто розуміють переважно як відсутність війни — негативний мир. Такі проблеми, як дискримінація, расизм, булінг та соціальне виключення, залишаються суттєвими бар'єрами. Ще одним значним викликом є байдужість до тем, пов'язаних із миром: оскільки багато людей, особливо представники та представниці молодших поколінь, виросли без безпосереднього досвіду війни, мир часто сприймається як належне. Останні глобальні події та триваючі міжнародні конфлікти почали змінювати це сприйняття. Хоча багато молодих людей усвідомлюють глобальні виклики, активно залучена до відповідної діяльності лише менша їх частина. Найбільшого впливу зазнають молоді люди, які шукають свою ідентичність та відчуття приналежності у світі, що швидко змінюється, а також люди, які належать до меншин і непропорційно часто стикаються з дискримінацією та виключенням.

Освіта дорослих відіграє ключову роль: дорослі формують соціальне та ціннісне середовище, у якому зростають діти. Якщо дорослі не надають пріоритетного значення миру, емпатії та конструктивному врегулюванню конфліктів, молодші покоління не засвоюватимуть ці цінності. Спочатку команда IPYG з освіти для розбудови миру зосереджувалася на школах, але згодом розширила свою роботу, залучивши батьків та інших людей, які здійснюють догляд за дітьми. Освіта дорослих створює важливий простір для осмислення власних упереджень, засвоєних моделей виключення та відповідальності перед суспільством.

C. Культурний, історико-культурний та соціальний виміри

У Франкфурті вислів «Увесь світ почувається у Франкфурті як удома» відображає міжнародний характер міста. Місцева ідентичність значною мірою формується під впливом міжнародного середовища поряд із регіональними особливостями. Немає чітких прикладів того, щоб місцеві традиції безпосередньо спричиняли поділи. Міжнародний характер Франкфурта заохочує людей дізнаватися про традиції одне одного, створюючи можливості для подолання суспільних поділів. Водночас структурна нерівність зберігається: люди з іменами, які сприймаються як іноземні, стикаються з нерівними можливостями у доступі до житла та інституційних можливостей, а публічні дискусії про безпеку та міграцію відображають наявну напруженість.

Приклад ініціативи: у межах проєкту IPYG «Peace Mosaic» учасники та учасниці відвідують різні релігійні місця, щоб безпосередньо знайомитися з різними культурами, традиціями та релігіями. Плануються культурні заходи, зокрема зустрічі під час Рамадану або іфтару, спільні трапези, вечори культурного кіно та різні формати обміну. Культура стає містком, коли люди переживають цей досвід разом, а не спостерігають за ним на відстані.

D. Вимушене переміщення, інклюзія та міжпоколіннєві аспекти

Люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь у заходах IPYG, проте багато з них залишаються стриманими та менш помітними. Нерішучість щодо активної участі може бути пов'язана з відчуттям небезпеки, мовними бар'єрами або невпевненістю щодо власної приналежності. Створення безпечних, гостинних і доступних просторів із низьким порогом входу є важливим для заохочення активнішої участі. Міжпоколіннєвий обмін у Франкфурті існує, однак структурована та регулярна взаємодія залишається обмеженою. Поєднання мотивації та творчого потенціалу молодших поколінь із досвідом і мудрістю старших поколінь може сприяти створенню сталих рішень.

E. Наявні практики та прогалини

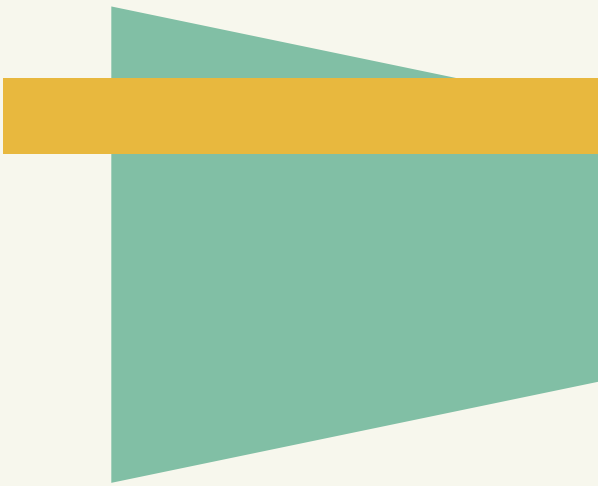
Серед успішних ініціатив — міжнародний міжрелігійний діалог (організований HWPL), який допомагає учасникам та учасницям знаходити спільні точки дотику між різними релігіями. Освіта для розбудови миру в школах, якщо вона проводиться систематично в малих групах, демонструє позитивні результати: учасники та учасниці повідомляють, що починають частіше говорити про мир у своєму оточенні. Ключова прогалина — відсутність освіти для розбудови миру у формальних шкільних навчальних програмах. Освіта для розбудови миру має бути інтегрована на всіх рівнях — від дитячого садка до університету і навіть у робочому середовищі.

Міста та муніципалітети могли б отримати користь від свідомого формування та просування цінностей, що відображають мир і повагу, через проведення заходів та залучення громад.

F-H. Співпраця, цифрові інструменти та рекомендації

Співпраця могла б охоплювати інтеграцію освіти для розбудови миру до шкільних навчальних програм, розширення Peace Classes у співпраці з місцевими клубами та мережами молодих дорослих, обміни з молодими людьми з країн, які переживають складніші обставини, спільні заходи, зокрема рольові вправи, присвячені демократії та автократії, програми обмінів, спільні воркшопи та молодіжні форуми. Інтерактивна цифрова мапа була б дуже корисною: багато молодих людей хочуть долучатися, але не знають, де знайти відповідні можливості. Алгоритми соціальних мереж віддають перевагу контенту з високими показниками охоплення, через що менші заходи чи організації залишаються непомітними. Мапа має містити інформацію про заходи, організації, громадські клуби та можливості у сфері освіти для розбудови миру із зазначенням цільових груп, тематичного спрямування, доступних програм, контактних даних та можливостей для співпраці.

Освіту для розбудови миру для дорослих слід розглядати як безперервний процес, а не як короткострокову ініціативу. Ключові теми: позитивний мир, врегулювання конфліктів у повсякденному житті, різноманіття та інклюзія, міжкультурне взаєморозуміння, громадянська відповідальність, емпатія та внутрішній мир. Довготривалі зміни потребують послідовного залучення, рефлексії та співпраці на всіх рівнях суспільства.

Інтерв'ю 2 – Dr. Martin Faber, історик, Університет Фрайбурга

Посада: керівник кафедри нової історії та історії Східної Європи | Дата: 13 березня 2026 року | Формат: онлайн-інтерв'ю | Згода: Так — надано згоду на публічне використання та використання в межах проєкту.

Історичне розуміння та взаємне визнання

Однією з ключових тем була роль історичних знань у сприянні взаєморозумінню між суспільствами. За словами Dr. Faber, сучасні політичні та культурні відносини між націями глибоко вкорінені в історичному досвіді, і їх неможливо повною мірою зрозуміти без аналізу історичних процесів, які сформували національні ідентичності. Історичні наративи та колективна пам'ять значною мірою впливають на те, як суспільства інтерпретують своє минуле та відносини із сусідніми країнами. Експертна думка: «Для взаєморозуміння між націями важливо розуміти не лише сучасність, а й минуле. Нації стали такими, якими вони є, у процесі історичного розвитку».

Історична спадщина Османської імперії в Дунайському регіоні

Dr. Faber наголосив, що спадщина османського панування продовжує впливати на історичну пам'ять і регіональні ідентичності. Національні історіографії по-різному інтерпретують цей період. Одні наративи наголошують на пануванні та конфліктах; інші дедалі більше звертають увагу на культурний обмін і довготривалі суспільні трансформації. Експертна думка: «Османська присутність у регіоні інтерпретується дуже по-різному залежно від національної історичної перспективи. У деяких випадках її пам'ятають переважно як панування, тоді як в інших історики дедалі більше наголошують на культурних взаємодіях, які також відбувалися».

Європейські процеси примирення

Dr. Faber навів приклади франко-німецького та німецько-польського примирення як ілюстрації того, як суспільства можуть поступово долати глибоко вкорінені історичні конфлікти. Німецько-польські відносини історично характеризувалися значною напруженістю, особливо під час Другої світової війни. Послідовні зусилля у сфері історичних досліджень, академічної співпраці та інституційного діалогу зробили значний внесок у покращення взаєморозуміння.

Експертна думка: «Взаємне розуміння історії допомогло послабити напруженість між Німеччиною та Польщею. Історики з обох сторін працювали над глибшим розумінням історії іншої сторони». Важливу роль у цьому відіграли такі ініціативи, як спільні історичні інститути, двосторонні дослідницькі проєкти та академічні обміни.

Значення для освіти для розбудови миру

Ефективна освіта для розбудови миру має включати історичну рефлексію та заохочувати осмислення різних історичних наративів. Освітні підходи, що поєднують культурну спадщину, історичні дослідження та міжкультурний діалог, роблять значний внесок у зміцнення соціальної згуртованості. Експертна думка: «Взаємодія з різними історичними перспективами є необхідною, якщо ми хочемо сформувати глибше взаєморозуміння між суспільствами». Такі підходи особливо актуальні для Дунайського регіону, де історична спадщина та культурні взаємодії продовжують формувати сучасні ідентичності.

Інтерв'ю 3 – Sebastian Rihm, директор, Дунайський офіс Ульм/Новий Ульм (Donaubüro gemeinnützige GmbH)

Дата: 20 березня 2026 року | Формат: онлайн-інтерв'ю | Згода: Так — надано згоду на публічне використання та використання в межах проєкту.

Розбудова миру як процес, що проживається та фасилітується

Одним із ключових висновків є розуміння розбудови миру як процесу, що ґрунтується на безпосередньому життєвому досвіді, а не на абстрактних політичних рамках. Сталого миру неможливо досягти виключно за допомогою політик чи інституційних домовленостей; для цього необхідно створювати простори, де люди можуть безпосередньо взаємодіяти одне з одним і на практиці пізнавати культурне різноманіття. Експертна думка: «Людям потрібні простори, де вони можуть на практиці долучатися до культурного обміну, а не лише говорити про нього на теоретичному рівні».

Дунайський регіон як простір зв'язків і складності

Унікальне поєднання історичної глибини, культурного різноманіття та геополітичної складності Дунайського регіону потребує активної фасилітації взаємодії, а не пасивного співіснування.

Розбудова миру передбачає посередництво між різними історичними досвідами, створення можливостей для діалогу через культурні та національні кордони та розбудову довіри завдяки регулярній взаємодії. Різноманіття — це не виклик, який потрібно подолати, а визначальна особливість, з якою необхідно активно взаємодіяти.

Роль посередницьких інституцій та Donaufest

Посередницькі інституції, такі як Дунайський офіс, виконують роль сполучної ланки між місцевими громадами, представниками та представницями сфери культури й освіти, державними установами та транснаціональними мережами. Вони забезпечують безперервність і стабільність у середовищі, яке часто формується короткостроковими проєктами. Міжнародний Donaufest Ulm/Neu-Ulm — масштабний культурний фестиваль, який проводиться вже понад 20 років, — функціонує як платформа для практичної розбудови миру, де міжкультурний діалог відбувається через безпосередню взаємодію та спільний досвід. На відкритті майбутнього Donaufest 2026 (3–12 липня) виступить Martin Schulz, колишній президент Європейського парламенту.

Структурні виклики та європейські рамки

До структурних викликів належать відмінності в інституційних рамках, нерівномірний розподіл ресурсів та обмеження фінансування, що надається на проєктній основі. Експертна думка: «Стала співпраця потребує часу, довіри та безперервної взаємодії — її неможливо забезпечити лише за допомогою короткострокових проєктів». Європейські програми, такі як Erasmus+, відіграють ключову роль у забезпеченні транскордонної співпраці. Майбутні програми могли б додатково посилити вплив шляхом зміцнення довгострокових партнерств та підтримки інституційної безперервності.
Вебсайти:
https://donaubuero.de
https://donaufest.de

4.1.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРВ'Ю

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Учасник інтерв'ю: Huso Razić, шкільний педагог та заступник директора, середня школа у Столаці, Боснія і Герцеговина
Інтерв'ю проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE.

A. Вступ та загальна інформація

Huso Razić за фахом є шкільним педагогом і протягом останніх п'яти років працює заступником директора середньої школи у Столаці, невеликому місті на півдні Боснії і Герцеговини. У 1990-х роках Столац зазнав значних міжетнічних конфліктів, особливо між хорватською та босняцькою спільнотами. Середня школа й досі працює за системою двох окремих навчальних програм — однієї хорватською мовою та іншої боснійською мовою, — що означає, що учні та учениці часто розділені за етнічною ознакою. У період з 2006 до 2009 року школа стала широко відомою в Боснії і Герцеговині через випадки насильства серед однолітків та напруженість, пов'язану з етнічними відмінностями.

У відповідь на цю напруженість у 2011 році школа почала проводити позакласні заходи та педагогічні воркшопи, спрямовані на розвиток діалогу, миру, толерантності, поваги до прав людини та критичного осмислення упереджень, ідентичності й стереотипів. Упродовж наступних років учні та учениці брали участь у численних програмах з розбудови миру та міжнародних обмінах із партнерами з Норвегії, Великої Британії, Сполучених Штатів, Туреччини та Німеччини. Ці заходи успішно тривали до початку пандемії COVID-19 у 2020 році. Сьогодні школа більше не стикається з конфліктами на етнічному ґрунті, які раніше значною мірою визначали її життя. Роль учасника інтерв'ю як у школі, так і в ширшій громаді полягає у фасилітації воркшопів, діалогових сесій та інклюзивних заходів для всіх учнів та учениць незалежно від того, за якою навчальною програмою вони навчаються. У такий спосіб він сприяє розбудові миру, міжкультурному взаєморозумінню та розвитку більш згуртованої громади, заснованої на взаємній повазі.

B. Освіта для розбудови миру та потреби громади

На думку учасника інтерв'ю, одним із найважливіших викликів, пов'язаних із розбудовою миру, як для місцевої громади, так і для країни загалом є постійне використання політичних наративів, що поглиблюють поділи, особливо в роки проведення виборів. Оскільки вибори відбуваються часто, політичні кампанії нерідко зосереджуються на мові ворожнечі, етнічних поділах і невирішених питаннях, пов'язаних із війнами 1990-х років, замість конкретних планів щодо покращення життя людей.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

21

РЕСПОНДЕНТІВ ТА РЕСПОНДЕНТОК

04

ОРГАНІЗАЦІЇ

03

ІНІЦІАТИВИ

Багато політиків, схоже, ставлять власні інтереси та особисті цілі вище за потреби громадян, а люди, які постраждали від минулих конфліктів, часто використовуються в політичних цілях, що поглиблює поділи та перешкоджає змістовному примиренню.
Найбільшого впливу цих викликів зазнають молоді люди, люди, які постраждали від війни, та громади, які продовжують жити з наслідками минулих конфліктів. Молодь, зокрема, стикається з поляризованими наративами, які можуть впливати на її сприйняття інших груп та майбутнього країни.

Тому розбудова сталого миру потребує більш збалансованого та шанобливого суспільного діалогу, що ґрунтується на фактах, правді та взаємній повазі, а не на політичних маніпуляціях. Пам'ятати минуле залишається важливим, але таке осмислення має спиратися на спільне прагнення до точності. Не менш важливо заохочувати нові покоління розвивати навички критичного мислення, проводити власні дослідження та ставати активними учасниками й учасницями суспільного життя. Розширюючи можливості молодих людей самостійно мислити та конструктивно взаємодіяти зі своїми громадами, освіта може зміцнювати мир і сприяти створенню більш позитивного майбутнього для країни.

C. Культурний, історико-культурний та соціальний виміри

Культурна спадщина, традиції та місцеві наративи значною мірою впливають як на згуртованість громад, так і на поділи в Боснії і Герцеговині. Культурна спадщина має особливе значення для розбудови миру, оскільки вона є тим, що об'єднує всі громади, і може слугувати спільною основою для діалогу, взаєморозуміння та співпраці між різними етнічними групами. Водночас політичні лідери іноді використовують спадщину для поглиблення поділів, представляючи окремі об'єкти культурної спадщини, традиції чи історичні наративи як такі, що належать виключно одній із трьох конститутивних етнічних груп. Такий підхід поглиблює поділи замість того, щоб підкреслювати спільну історію та культурне багатство країни.

Система освіти відображає ті самі виклики. Історію значною мірою викладають із національних перспектив, при цьому кожна етнічна група наголошує на власній інтерпретації подій, унаслідок чого молодші покоління часто вивчають різні версії минулого. Водночас важливим аспектам спільної історії країни, таким як середньовічне Боснійське королівство та період боснійської державності й незалежності, приділяється обмежена увага, хоча вони є частиною спільної спадщини всіх громадян та громадянок.

Культура і спорт також мають значний потенціал для об'єднання людей, проте й вони можуть зазнавати впливу політичних поділів. Наприклад, під час великих міжнародних спортивних подій, таких як Чемпіонат світу з футболу FIFA, різні етнічні групи можуть організовувати окремі святкування та підтримувати різні національні збірні, зокрема Боснії і Герцеговини, Хорватії чи Сербії. Хоча такі святкування відображають особисту ідентичність і культурні зв'язки, політичні актори іноді використовують їх, щоб підкреслювати відмінності, а не єдність.

Боснія і Герцеговина, однак, має багату культурну спадщину, традиції та різноманіття, і ці ресурси слід використовувати як інструменти для об'єднання, а не поділу. Завдяки популяризації спільної спадщини, міжкультурного діалогу, культурного туризму та інклюзивних історичних наративів країна може зміцнювати соціальну згуртованість і підтримувати довготривалу розбудову миру.

D. Вимушене переміщення, інклюзія та міжпоколіннєві аспекти

Люди з досвідом вимушеного переміщення іноді залучаються до місцевих культурних та освітніх заходів, особливо коли отримують підтримку від громадських організацій, шкіл та місцевих громадських організацій. Їхній участі сприяють інклюзивні програми, соціальні зв'язки та доступ до інформації, тоді як дискримінація, економічні труднощі та брак можливостей можуть перешкоджати ширшому залученню.
Представники та представниці різних поколінь взаємодіють переважно через родинні зв'язки, заходи у громадах та культурні традиції. Водночас між молодшими та старшими поколіннями часто існує розрив, зумовлений різним досвідом, цінностями та поглядами. Ширше залучення молоді до ухвалення рішень у громадах разом із більшою кількістю міжпоколіннєвих культурних та освітніх заходів могло б зміцнити взаєморозуміння, соціальну згуртованість і розвиток громад.

E. Наявні практики та прогалини

Однією з найуспішніших ініціатив, у яких брав участь учасник інтерв'ю, є програма Peacebuilding Leadership Programme, організована шведською урядовою агенцією Folke Bernadotte Academy (FBA) спільно з місцевими партнерами в Мостарі та Санському Мості. Протягом останніх трьох років програма об'єднувала учасників та учасниць із різним етнічним походженням і створювала простір для діалогу, навчання та налагодження взаємин. Вона охоплювала педагогічні воркшопи для підлітків та студентів і студенток із різних етнічних груп, навчання з подолання наслідків травматичного досвіду та міжпоколіннєвої травми, воркшопи з використанням літератури для налагодження зв'язків між громадами, а також заходи, спрямовані на протидію мові ворожнечі, шкідливим наративам та дезінформації. Ці ініціативи продемонстрували, що змістовний діалог і безпосередня взаємодія можуть зменшувати упередження та зміцнювати довіру.

На основі цього досвіду учасник інтерв'ю вважає, що таку діяльність слід розширювати через школи, молодіжні програми, семінари, навчальні курси та літні табори, використовуючи значний потенціал кваліфікованих фахівців та фахівчинь, наявні ресурси й позитивні приклади, які вже існують у Боснії і Герцеговині. Водночас залишаються суттєві перешкоди. Етнонаціоналістичні політики протягом десятиліть домінують у публічному та медійному дискурсі, часто просуваючи наративи, що поглиблюють поділи, та наголошуючи на відмінностях замість спільних інтересів. Це послаблює зусилля з розбудови миру та соціальну згуртованість, водночас відволікаючи увагу від нагальних соціальних та економічних проблем. Попри ці виклики, ініціативи, що сприяють діалогу, співпраці та взаєморозумінню, продовжують створювати цінні можливості для розбудови більш інклюзивного та стійкого суспільства.

F. Можливості для співпраці

Освіту для розбудови миру в регіоні можна посилити завдяки тіснішій співпраці між школами, університетами, молодіжними організаціями, культурними інституціями та місцевими громадами як у межах Боснії і Герцеговини, так і в ширшому регіоні Західних Балкан. Транскордонні обміни, спільні воркшопи, літні табори, культурні заходи та молодіжні проєкти можуть допомогти молодим людям налагоджувати взаємини, критично осмислювати стереотипи та знайомитися з різними поглядами, тоді як співпраця навколо спільної культурної спадщини, спорту, літератури та місцевих традицій може створювати спільні простори для діалогу та взаєморозуміння.
Освітяни та освітянки й лідери та лідерки громад потребують більше можливостей для навчання з розбудови миру, міжкультурного діалогу, трансформації конфліктів, медіаграмотності та підходів, інформованих про травму. Вони також потребують доступу до освітніх ресурсів, фінансової підтримки та можливостей для обміну успішними практиками з колегами з різних громад і країн. З огляду на поширеність політичних наративів, що поглиблюють поділи, особливо важливо розвивати критичне мислення молоді та створювати безпечні простори, у яких різні погляди можна обговорювати з повагою. У Боснії і Герцеговині вже є багато досвідчених практиків та практикинь і успішних ініціатив, які можуть стати основою для розширення освіти для розбудови миру та зміцнення соціальної згуртованості.

G. Цифрові інструменти та мапування

Інтерактивна цифрова мапа можливостей у сфері освіти для розбудови миру могла б бути певною мірою корисною.

Цифрові інструменти часто є привабливішими та доступнішими для молоді, і така мапа могла б допомогти користувачам та користувачкам швидко знаходити інформацію про програми, воркшопи, молодіжні обміни, можливості для навчання, послуги підтримки, ініціативи у громадах та організації, які працюють у сфері розбудови миру та примирення, а також практичну інформацію, зокрема про місце проведення, контакти, розклад і анонси майбутніх заходів.

Водночас учасник інтерв'ю звертає увагу на суттєві обмеження використання цифрових інструментів для роботи з такими чутливими темами, як травматичний досвід, психічне здоров'я, емоції та відновлення. Хоча цифрові платформи можуть поширювати інформацію та підвищувати обізнаність, вони не можуть замінити змістовну взаємодію між людьми, розбудову довіри та особисте залучення. Глибша робота з розбудови миру, примирення, осмислення минулого та відновлення після травматичного досвіду потребує особистого діалогу, емоційного зв'язку та безпечних просторів, у яких люди можуть відкрито ділитися своїм досвідом. Тому інтерактивну цифрову мапу найкраще розглядати як інструмент для обміну інформацією, популяризації, налагодження зв'язків та залучення, тоді як найбільш значущий вплив забезпечують безпосередні зустрічі між людьми та якісно фасилітовані освітні процеси.

H. Рекомендації та підсумки

Серед тем, яким слід приділити пріоритетну увагу в нових освітніх матеріалах, — робота з минулим, примирення, емпатія, міжкультурний діалог, критичне мислення, обізнаність щодо травматичного досвіду, психічне здоров'я та мирне врегулювання конфліктів. Це чутливі, але необхідні теми, якщо регіон прагне розбудовувати сильніші громади та здоровіше суспільство.

Не менш важливо визнавати складність контексту. Політичне середовище останніх трьох десятиліть ускладнювало відкрите та послідовне обговорення цих питань, унаслідок чого багато людей і громад досі живуть із неопрацьованим травматичним досвідом та поділами. На думку учасника інтерв'ю, суспільство потребує глибокого процесу відновлення, і освіта для розбудови миру може відігравати важливу роль у його підтримці. Спираючись на багаторічний досвід роботи в середній школі у Столаці та місцевій громаді, учасник інтерв'ю залишається відкритим до майбутньої співпраці та готовим ділитися цим досвідом для підтримки подальших ініціатив і досліджень у цій сфері.

4.1.5 ХОРВАТІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ІНТЕРВ'Ю

ХОРВАТІЯ

Учасниця інтерв'ю: Nikolina Jurekovć, президентка асоціації Studio B, Хорватія
Інтерв'ю проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE.

A. Вступ та загальна інформація

Nikolina Jurekovć є президенткою асоціації Studio B та відповідає за керівництво і стратегічний розвиток організації, а також за розроблення та реалізацію проєктів, спрямованих на розвиток місцевої громади, неформальну освіту та активне громадянство. У своїй роботі вона тісно співпрацює з членами та членкинями громади, інституціями та організаціями громадянського суспільства, щоб сприяти громадянській участі, соціальній інклюзії та зміцненню демократичних цінностей, особливо серед молоді та дорослих у місцевому контексті.

Асоціація Studio B працює у сфері освіти для розбудови миру та розвитку громад через неформальну освіту, партисипативні воркшопи та проєкти, що сприяють активному громадянству, діалогу та взаємній повазі в місцевій громаді. Хоча її діяльність не завжди прямо визначається як «освіта для розбудови миру», її метою є зміцнення соціальної згуртованості, інклюзії та відповідальної громадянської участі. Особлива увага приділяється створенню безпечних просторів для діалогу, обміну досвідом та співпраці між різними групами, що сприяє стійкості громади та розвитку культури діалогу.

B. Освіта для розбудови миру та потреби громади

Найважливіші виклики, пов'язані з розбудовою миру в місцевій громаді, стосуються зниження рівня суспільної довіри, громадянської пасивності та браку просторів для відкритого діалогу. Часто спостерігається недовіра до інституцій, а окремі люди відчувають, що мають мало реального впливу на рішення, які стосуються їхнього повсякденного життя. Це призводить до відсторонення від суспільного життя та послаблення соціальної згуртованості. Додатковим викликом є обмежене розуміння різноманіття та брак можливостей для міжпоколіннєвої і соціальної взаємодії, особливо в невеликих і сільських громадах.

Ці виклики найбільше впливають на молодь і дорослих, які мають менше можливостей брати участь у суспільних та освітніх заходах, особливо в невеликих і сільських громадах. Особливо це стосується груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, зокрема людей, які тривалий час не мають роботи, людей із нижчим соціально-економічним статусом та громадян і громадянок, які меншою мірою залучені до місцевих ініціатив і діяльності сектору громадянського суспільства.

КЛЮЧОВІ ЦИФРИ

33

РЕСПОНДЕНТИ ТА РЕСПОНДЕНТКИ

04

ОРГАНІЗАЦІЇ

02

ІНІЦІАТИВИ

Освіта дорослих розглядається як ключовий інструмент зміцнення соціальної згуртованості, активного громадянства та культури діалогу в громаді. Завдяки неформальному навчанню та навчанню впродовж життя дорослі отримують можливість розвивати комунікативні та соціальні навички, критичне мислення, а також розуміння демократичних цінностей і різноманіття. Освіта дорослих може створювати безпечні простори для обміну досвідом, міжпоколіннєвого навчання та спільного пошуку рішень щодо місцевих проблем, слугуючи містком між розширенням можливостей окремих людей та ширшою стійкістю громади.

C. Культурний, історико-культурний та соціальний виміри

Культурні традиції, місцева спадщина та наративи мають значний потенціал для зміцнення відчуття приналежності та спільноти, але також можуть сприяти поділам, якщо їх інтерпретувати у виключний спосіб або без простору для діалогу. Важливо розглядати культурну спадщину як живий процес і через освітні та партисипативні заходи заохочувати критичне осмислення, залучення різних поглядів та відкритий діалог, щоб культура ставала інструментом об'єднання, а не виключення.

Через асоціацію Studio B організовувалися неформальні освітні воркшопи та публічні зустрічі у громаді, під час яких учасники та учасниці, обговорюючи місцеві теми, традиції та повсякденне життя громади, мали можливість знайомитися з різними поглядами та налагоджувати зв'язки. Завдяки використанню творчих і партисипативних методів — групових дискусій, спільного розроблення місцевих ініціатив та неформального навчання — культура слугувала нейтральною та доступною відправною точкою для розбудови довіри, зменшення упереджень і сприяння діалогу.

D. Вимушене переміщення, інклюзія та міжпоколіннєві аспекти

У місцевій громаді люди з досвідом вимушеного переміщення залучені до освітніх та культурних заходів обмежено, насамперед через брак інформації, слабші зв'язки з місцевими ініціативами та відчуття невпевненості або відсутності приналежності до громади. Також поширеними є мовні бар'єри та брак адаптованих заходів, які відповідають їхнім конкретним потребам. Водночас їхній участі сприяють відкриті та неформальні підходи, безоплатні й доступні заходи, а також особистий контакт і підтримка з боку місцевих організацій громадянського суспільства.

Співпраця між різними поколіннями існує, але переважно має неформальний і несистемний характер. Існує небагато структурованих можливостей, у межах яких молодь, дорослі та старші члени й членкині громади цілеспрямовано об'єднуються для спільного навчання або співпраці. Спільні воркшопи, волонтерські акції чи культурні заходи дають змогу налагоджувати зв'язки між різними поколіннями, зменшувати взаємні упередження та зміцнювати солідарність, безпосередньо сприяючи миру, соціальній згуртованості та стійкості громади.

E. Наявні практики та прогалини

Серед успішних ініціатив: освітні воркшопи в межах проєкту Erasmus+ «Mind over Media», які сприяли розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та міжкультурної співпраці; публічний захід «The Power of Participation», який заохочував місцевих учасників та учасниць осмислити свою роль у громаді; а також посібник «Empowering Praxis», розроблений як результат проєкту «Inclusive Pathways to Peace», що слугує практичним керівництвом для роботи з молоддю та громадами з метою сприяння толерантності, інклюзії та ненасильницькій комунікації.

Серед виявлених прогалин: брак системної та довгострокової підтримки освіти дорослих у сферах розбудови миру, діалогу та активного громадянства; залежність більшості наявних заходів від проєктного фінансування, що ускладнює забезпечення безперервності роботи в невеликих і сільських громадах; нестача практичних інструментів та освітніх матеріалів, адаптованих до місцевого контексту; а також слабкий зв'язок між місцевими потребами та стратегічними рамками. Ці прогалини свідчать про чітку потребу в скоординованих регіональних підходах і спільних освітніх інструментах.

F. Можливості для співпраці

Тісніша співпраця між організаціями громадянського суспільства, освітніми установами та представниками і представницями сфери культури як на місцевому, так і на регіональному рівнях суттєво посилила б освіту для розбудови миру в Дунайському регіоні. На транскордонному рівні співпраця через Erasmus+ та подібні програми дає змогу обмінюватися досвідом, методами та успішними практиками. Мережі та партнерства, які поєднують місцеву роботу з регіональною перспективою, мають важливе значення для довгострокового зміцнення миру, стійкості та соціальної згуртованості в регіоні.

Освітяни та освітянки й лідери та лідерки громад найбільше потребують навичок фасилітації діалогу, ненасильницької комунікації та роботи з різноманітними й міжпоколіннєвими групами. Крім того, бракує практичних освітніх матеріалів, прикладів успішних практик та адаптованих інструментів, які можна легко застосовувати в місцевому контексті.

G. Цифрові інструменти та мапування

Інтерактивна цифрова мапа була б дуже корисною, оскільки забезпечила б більшу видимість наявних ініціатив, організацій та ресурсів, пов'язаних з освітою для розбудови миру, діалогом і розвитком громад, особливо на місцевому та регіональному рівнях. Такий інструмент сприяв би налагодженню зв'язків між освітянами та освітянками, організаціями громадянського суспільства та представниками і представницями сфери культури, заохочував би обмін успішними практиками та підтримував планування нових заходів і партнерств. Він був би особливо цінним для невеликих організацій та місцевих громад, які часто мають обмежений доступ до інформації та мереж.

H. Рекомендації та підсумки

Для посилення освіти для розбудови миру серед дорослих у регіоні важливо інвестувати в довгострокові ініціативи, що ґрунтуються на місцевому контексті та поєднують освіту з конкретними потребами громади. Освіта для розбудови миру має бути доступною, практичною та тісно пов'язаною з повсякденним життям громадян та громадянок. Також надзвичайно важливо зміцнювати спроможність освітян та освітянок і організацій громадянського суспільства через безперервне навчання та розроблення адаптованих інструментів.

Співпраця між місцевими та регіональними акторами, підтримана публічними політиками, які визнають цінність неформальної освіти, може суттєво сприяти сталому розвитку освіти для розбудови миру.

Пріоритетні теми для нових освітніх матеріалів: комунікативні навички, ненасильницька комунікація, управління конфліктами та критичне мислення в контексті суспільної поляризації; активне громадянство, демократична участь, міжкультурне взаєморозуміння, соціальна інклюзія та міжпоколіннєве навчання. Матеріали мають бути практичними, адаптованими до місцевого контексту та орієнтованими на реальні життєві ситуації.

Особливу увагу слід приділити ролі місцевих організацій громадянського суспільства у впровадженні освіти для розбудови миру, особливо в невеликих і сільських громадах, де вони часто є єдиними акторами, які систематично працюють із громадянами та громадянками. Також було наголошено на важливості залучення громадян та громадянок як активних учасників та учасниць, а не лише як отримувачів та отримувачок підтримки: коли люди визнаються активними учасниками та учасницями спільних процесів, у них формується сильніше відчуття відповідальності, приналежності та довіри.

4.2 ОПИТУВАННЯ

4.2.1 ЧЕХІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

ЧЕХІЯ

Методологія та проведення опитування

Опитування в Чехії було проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE з метою збору даних про сприйняття, потреби та досвід, пов'язані з освітою для розбудови миру, міжкультурним діалогом, соціальною згуртованістю та інклюзією в громадах, з особливою увагою до Брно та прилеглих територій. Анкету поширювали онлайн чеською та англійською мовами, а загалом в опитуванні взяли участь 18 респондентів та респонденток.

Результати не є статистично репрезентативними для населення Чехії загалом, оскільки серед респондентів та респонденток переважали люди, які активно залучені до громадської, освітньої діяльності або роботи в громадах. Тому результати передусім відображають погляди практиків та практикинь і представників та представниць громад, безпосередньо залучених до міжкультурних, освітніх ініціатив та ініціатив, пов'язаних із розбудовою миру.

Для інтерпретації результатів важливо враховувати ширший суспільно-політичний контекст. Хоча Чехія не зазнає впливу збройного конфлікту, протягом останніх років вона пережила значні суспільні зміни у зв'язку з прибуттям українських біженців та біженок, публічними дискусіями щодо міграції, економічним тиском та посиленням впливу дезінформації. Ці процеси вплинули на сприйняття соціальної згуртованості, діалогу та інклюзії на місцевому рівні.

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

12

Прогалини в інклюзії в контексті міграції

11

Брак діалогу

09

Травматичний досвід

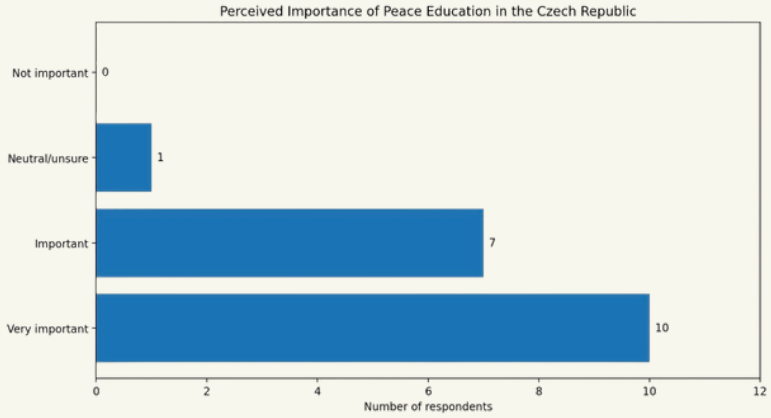
Профіль респондентів та респонденток

До групи респондентів та респонденток увійшли 6 освітян та освітянок, які працюють з дорослими, 4 працівники та працівниці громад або представники та представниці громадських організацій, 2 молодіжні працівники та працівниці, 2 студенти та студентки, 2 представники та представниці культурних і креативних професій, 1 психолог або фахівець чи фахівчиня у сфері соціальної підтримки та 1 респондент або респондентка з іншої професійної сфери.

За віком 9 респондентів та респонденток належали до вікової групи 18–29 років, 8 — до групи 30–44 роки, 1 — до групи 45–59 років, а серед людей віком понад 60 років респондентів та респонденток не було. Більшість респондентів та респонденток становили жінки — 14 учасниць, тоді як чоловіків було 4. Загалом у вибірці переважали молоді люди та люди середнього віку: 17 із 18 респондентів та респонденток належали до вікової групи 18–44 роки.

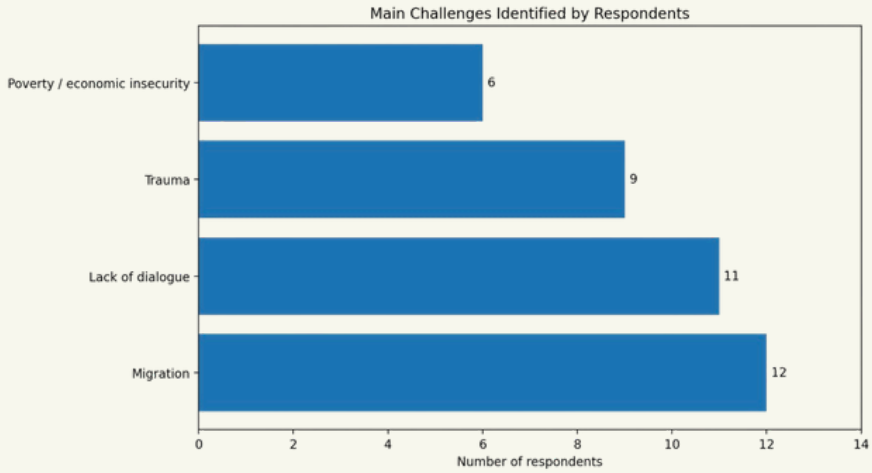
Сприйняття освіти для розбудови миру

Результати опитування свідчать про дуже високий рівень визнання важливості освіти для розбудови миру. Загалом 17 із 18 респондентів та респонденток, або 94,4%, вважали освіту для розбудови миру важливою або дуже важливою. Зокрема, 10 респондентів та респонденток обрали варіант «дуже важливо», 7 — «важливо», і лише 1 респондент або респондентка обрали нейтральну відповідь або не визначилися. Жоден респондент або респондентка не вважали освіту для розбудови миру неважливою. Ці результати свідчать про широкий консенсус щодо того, що освіта для розбудови миру має велике значення для стабільності громад, діалогу та довгострокового суспільного розвитку.

Визначені основні виклики

Респонденти та респондентки визначили кілька ключових викликів, які впливають на громади та соціальну згуртованість. Міграцію обрали 12 респондентів та респонденток, брак діалогу — 11, травматичний досвід — 9, а бідність або економічну нестабільність — 6. Результати свідчать, що контекст Чехії характеризується не стільки відкритими конфліктами, скільки тривалою соціальною напруженістю, фрагментацією та недостатньою комунікацією між різними групами.

Роль освіти дорослих

Освіта дорослих широко сприймалася як важливий інструмент для подолання цих викликів. Шістнадцять респондентів та респонденток погодилися, що освіта дорослих може сприяти покращенню комунікації, співпраці та соціальної згуртованості, тоді як один респондент або респондентка відповіли «ні», а ще один або одна не визначилися. Учасники та учасниці також визначили широке коло акторів, які мають бути залучені до таких процесів, зокрема освітян та освітянок, які працюють з дорослими, працівників та працівниць громад, представників та представниць сфери культури, молодіжних працівників та працівниць, громадські організації, представників та представниць місцевої влади, мігрантів та мігранток, людей з досвідом вимушеного переміщення та волонтерів і волонтерок. Це свідчить про те, що освіта для розбудови миру розуміється не як вузька освітня тема, а як спільна відповідальність, що передбачає залучення різних секторів і зацікавлених сторін.

Культурний, міжкультурний та міжпоколіннєвий виміри

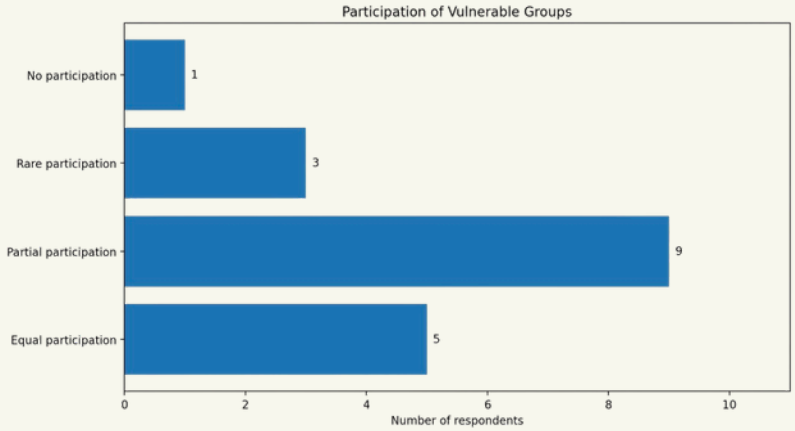
Культуру було визначено як важливу відправну точку для зміцнення згуртованості громад. Сім респондентів та респонденток вважали, що культурні традиції значною мірою сприяють згуртованості громад, тоді як 9 оцінили цей внесок як помірний, а 2 — як низький. Жоден респондент або респондентка не обрали варіант «не сприяють». Ці результати свідчать, що культурні заходи широко цінуються як простори для налагодження зв'язків, хоча самі по собі вони не вважаються достатніми для створення глибшого та більш сталого діалогу.

Міжкультурний діалог відбувається, але не на регулярній основі. Лише 3 респонденти та респондентки зазначили, що такий діалог відбувається регулярно, тоді як 10 повідомили, що він відбувається іноді, 4 — рідко, а 1 — ніколи. Це свідчить про те, що міжкультурний діалог існує, але залишається нерегулярним, ситуативним і недостатньо структурованим. Участь у культурних заходах або заходах, пов'язаних із розбудовою миру, була відносно збалансованою: 10 респондентів та респонденток повідомили про участь у таких заходах, а 8 зазначили, що не брали в них участі.

Інклюзія та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі

Результати свідчать про часткову, але неповну інклюзію груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, у заходи в громадах та діяльність, пов'язану з розбудовою миру. П'ять респондентів та респонденток вважали, що ці групи беруть участь на рівних умовах, тоді як 9 охарактеризували їхню участь як часткову, 3 — як рідкісну, а 1 зазначив або зазначила, що вони взагалі не беруть участі. Переважання відповідей про часткову участь свідчить про те, що принцип інклюзії визнається, але на практиці він ще не реалізований повною мірою.

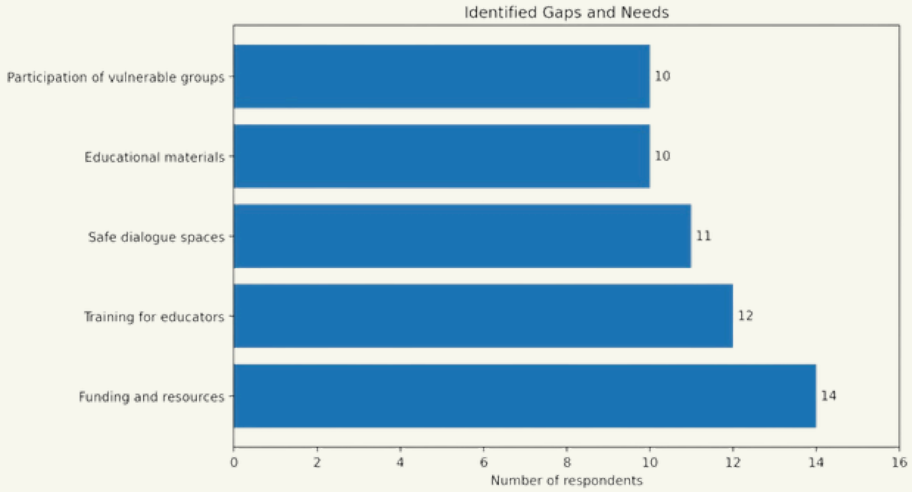
На запитання про те, які групи стикаються з найбільшими бар'єрами, респонденти та респондентки найчастіше називали людей з інвалідністю — цей варіант обрали 10 осіб, далі — мігрантів, мігранток та людей, які нещодавно прибули до громади, — 9, людей із низьким рівнем доходу — 8, людей старшого віку — 6 та ЛГБТК+ людей — 5. Це свідчить про те, що бар'єри мають структурний характер і водночас впливають на різні групи, а не обмежуються однією конкретною групою населення.

Визначені прогалини та потреби

Найсуттєвіші прогалини, визначені респондентами та респондентками, стосуються інфраструктури, підтримки та умов для розвитку спроможності. Фінансування та ресурси обрали 14 респондентів та респонденток, навчання для освітян та освітянок — 12, безпечні простори для діалогу — 11, освітні матеріали — 10, а участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, — 10. Ці результати свідчать, що основним обмеженням є не брак інтересу до освіти для розбудови миру, а брак практичних умов, необхідних для її більш системного впровадження.

Серед додаткових потреб були визначені підвищення обізнаності та ширше залучення — цей варіант обрали 9 респондентів та респонденток, посилення співпраці між організаціями — 8, більша підтримка з боку місцевої влади — 7, цифрові інструменти — 6 та міжнародна співпраця — 5. У сукупності ці результати підкреслюють потребу в кращій координації, більшій видимості та посиленні інституційної підтримки.

Цифрові інструменти та мапування

Підтримка розроблення інтерактивної цифрової мапи була дуже високою. П'ятнадцять респондентів та респонденток відповіли «так», 3 — «можливо», і жоден респондент або респондентка не відповіли «ні», що становить 83,3% однозначної підтримки. Респонденти та респондентки очікують, що такий інструмент надаватиме інформацію про заходи, організації, контактні точки, можливості для участі, приклади успішних практик та можливості для налагодження зв'язків. Це свідчить про чіткий запит на практичні цифрові інструменти, які підвищують видимість і доступність можливостей та сприяють співпраці у сфері освіти для розбудови миру.

Загальні висновки

Результати опитування в Чехії свідчать, що освіта для розбудови миру широко визнається актуальною та необхідною, проте її впровадження залишається обмеженим через структурні чинники. На громади впливають не стільки безпосередні конфлікти, скільки фрагментація, недостатній діалог і нерівномірна інклюзія. Культурні та міжкультурні заходи вже відіграють важливу роль, однак вони ще не є достатньо системними, щоб забезпечувати глибше та безперервне залучення. Основні потреби стосуються ресурсів, навчання, координації та безпечних просторів для діалогу. Результати також демонструють значну підтримку практичних цифрових інструментів, які можуть покращити доступ до інформації, сприяти налагодженню зв'язків і зробити наявні можливості більш видимими.

4.2.2 УКРАЇНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

УКРАЇНА

Методологія та проведення опитування

Опитування в Україні було проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE з метою збору даних про сприйняття, потреби та досвід, пов'язані з освітою для розбудови миру, міжкультурним діалогом, соціальною згуртованістю та інклюзією в громадах. Анкетування проводилося онлайн українською мовою, загалом було отримано 51 валідну відповідь.

Результати слід інтерпретувати в специфічному контексті повномасштабної військової агресії Росії проти України. У цих умовах освіта для розбудови миру сприймається не як абстрактна чи суто теоретична освітня тема, а як практичний інструмент підтримання соціальної стабільності, допомоги громадам в адаптації до кризових умов та відновлення взаємодії між людьми, які зазнали впливу вимушеного переміщення, травматичного досвіду та тривалої невизначеності.

Профіль респондентів та респонденток

До групи респондентів та респонденток увійшли 16 освітян та освітянок, які працюють з дорослими, 7 лідерів та лідерок громад, 6 молодіжних працівників та працівниць, 6 людей з досвідом вимушеного переміщення, 4 представники та представниці сфери культури та культурної спадщини, 1 учасник або учасниця міжпоколіннєвих ініціатив, а також кілька респондентів та респонденток з інших сфер, зокрема педагоги та педагогині, психотерапевти та психотерапевтки, активісти та активістки, студенти та студентки.

За віком 5 респондентів та респонденток належали до вікової групи 18–29 років, 21 — до групи 30–44 роки, 23 — до групи 45–59 років, а 2 були віком 60 років або старше. Переважну більшість респондентів та респонденток становили жінки — 41 учасниця, тоді як чоловіків було 9, а 1 людина не надала відповіді. Вікова структура свідчить, що опитування передусім відображає погляди дорослих віком 30–59 років, що відповідає фокусу проєкту на освіті дорослих та навчанні в громадах.

Сприйняття освіти для розбудови миру

Результати опитування свідчать про дуже високий рівень визнання важливості освіти для розбудови миру. Загалом 26 респондентів та респонденток оцінили її як «дуже важливу», а 21 — як «важливу», тобто понад 90% респондентів та респонденток безпосередньо пов'язують стабільність громад з освітніми процесами, які підтримують діалог, взаєморозуміння та співпрацю. Ці результати підтверджують, що освіта для розбудови миру широко сприймається як необхідна відповідь на актуальні суспільні виклики.

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

27

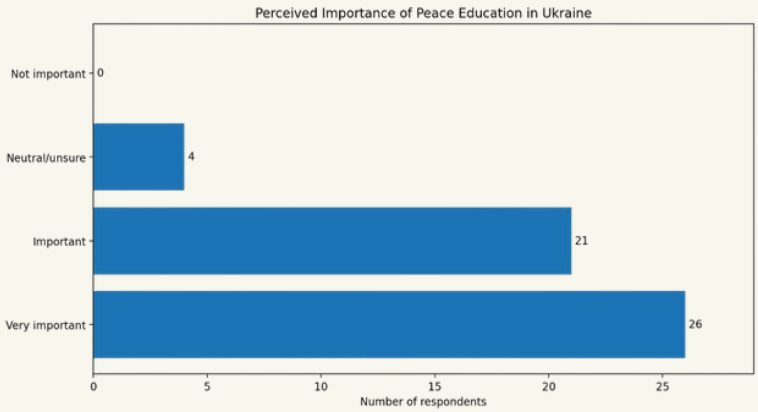
Прогалини в інклюзії в контексті міграції

30

Брак діалогу

35

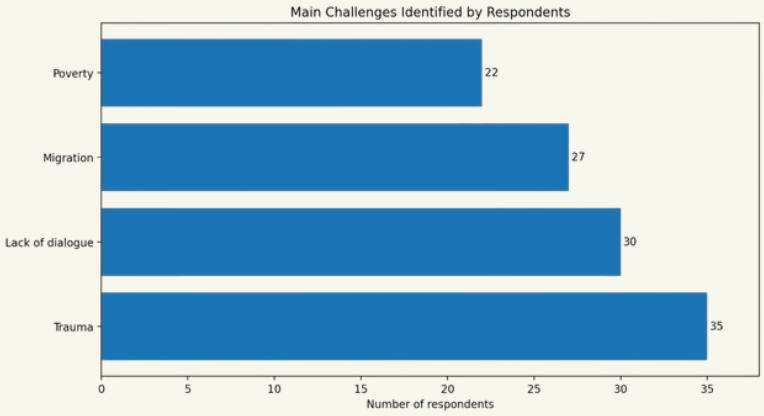
Травматичний досвід

Визначені основні виклики

Респонденти та респондентки визначили травматичний досвід, брак діалогу, міграцію та бідність як основні виклики, що наразі впливають на громади. Травматичний досвід обрали 35 респондентів та респонденток, брак діалогу — 30, міграцію — 27, а бідність — 22.

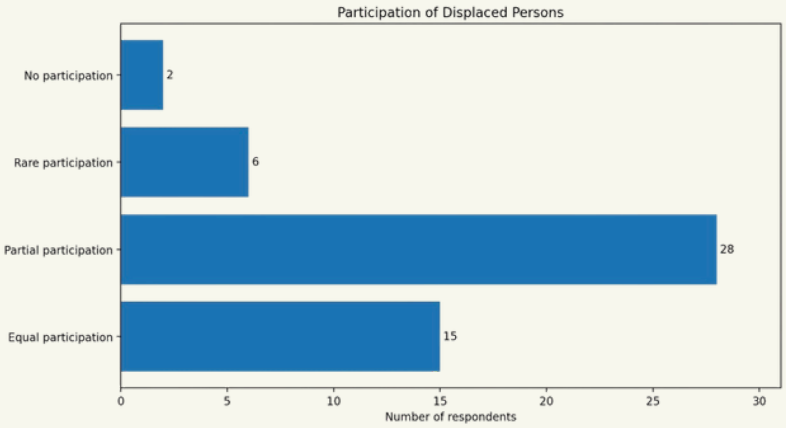
Поєднання травматичного досвіду та недостатнього діалогу має особливе значення. Результати свідчать, що ключовою проблемою є не просто відсутність взаємодії між людьми, а брак безпечних і структурованих форматів, у яких можна ділитися складним досвідом та обговорювати його без ризику конфронтації, виключення чи стигматизації.

Роль освіти дорослих

Освіта дорослих широко визнається важливим інструментом реагування на ці виклики. Сорок п’ять із 51 респондента та респондентки вважають, що освіта дорослих може сприяти зниженню напруженості в громадах та подоланню соціальних викликів, тоді як лише один респондент або респондентка не погодилися з цим, а п’ятеро не визначилися.

Респонденти та респондентки також визначили широке коло акторів, які мають долучатися до таких зусиль, зокрема освітян та освітянок, які працюють з дорослими, працівників та працівниць сфери культури, молодіжних працівників та працівниць, лідерів та лідерок громад, організації громадянського суспільства, соціальних працівників та працівниць, волонтерів та волонтерок, представників та представниць місцевої влади, людей з досвідом вимушеного переміщення та міжпоколіннєві групи. Це свідчить про те, що освіта для розбудови миру розуміється як колективний процес, що відбувається на рівні громади, а не як вузькоспеціалізоване професійне втручання.

Культурний, міжкультурний та міжпоколіннєвий виміри

Культура широко сприймалася як важливий чинник зміцнення згуртованості громад. Двадцять респондентів та респонденток, або 39,2%, вважали, що культурні традиції значною мірою сприяють згуртованості громад, тоді як 25 респондентів та респонденток, або 49,0%, оцінили цей внесок як помірний. Шість респондентів та респонденток, або 11,8%, вважали цей внесок незначним, і жоден респондент або респондентка не обрали варіант «не сприяють». Ці результати свідчать, що культура слугує важливою спільною точкою відліку, хоча для виникнення глибшого діалогу та обміну часто потрібна додаткова фасилітація.

Міжкультурний діалог відбувається, але загалом не є безперервним. П'ять респондентів та респонденток, або 9,8%, зазначили, що такий діалог відбувається регулярно, тоді як 26, або 51,0%, повідомили, що він відбувається іноді. Вісімнадцять респондентів та респонденток, або 35,3%, зазначили, що він відбувається рідко, а 2, або 3,9%, — що він не відбувається ніколи. Це свідчить про те, що взаємодія існує, але залишається ситуативною, а не системною.

Участь у культурних заходах або заходах, пов'язаних із розбудовою миру, також була відносно нерівномірною. Двадцять чотири респонденти та респондентки, або 47,1%, повідомили про участь у таких заходах, тоді як 27, або 52,9%, зазначили, що не брали в них участі. Відносно висока частка тих, хто не брав участі, свідчить про те, що наявні ініціативи поки що не охоплюють усі групи в громадах.

Інклюзія та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі

Результати опитування свідчать про часткову, але неповну інклюзію людей з досвідом вимушеного переміщення та інших груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, у життя громад. П'ятнадцять респондентів та респонденток, або 29,4%, вважали, що люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь на рівних умовах, тоді як 28, або 54,9%, охарактеризували їхню участь як часткову. Шість респондентів та респонденток, або 11,8%, оцінили її як рідкісну, а 2, або 3,9%, зазначили, що участі немає. Переважання відповідей про часткову участь свідчить про те, що інклюзія відбувається, але залишається обмеженою та непослідовною.

Міжпоколіннєві взаємини були оцінені так само неоднозначно. Один респондент або респондентка, або 2,0%, охарактеризували їх як дуже міцні, тоді як 25, або 49,0%, вважали їх добрими. Водночас 22 респонденти та респондентки, або 43,1%, охарактеризували їх як слабкі, а 3, або 5,9%, — як дуже слабкі. Майже однакове співвідношення позитивних і більш критичних оцінок свідчить про те, що громади зберігають певний рівень стабільності завдяки співіснуванню, однак усе ще потребують тіснішої співпраці, більшої довіри та взаємної підтримки між поколіннями.

Визначені прогалини та потреби

Найсуттєвіші прогалини, визначені респондентами та респондентками, стосуються ресурсів, сталості та спроможності до впровадження. Фінансування та матеріальну підтримку обрали 41 респондент та респондентка, або 80,4%, навчання для освітян та освітянок — 35, або 68,6%, безпечні простори для діалогу — 34, або 66,7%, а якісні освітні матеріали та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, — по 33, або 64,7%.

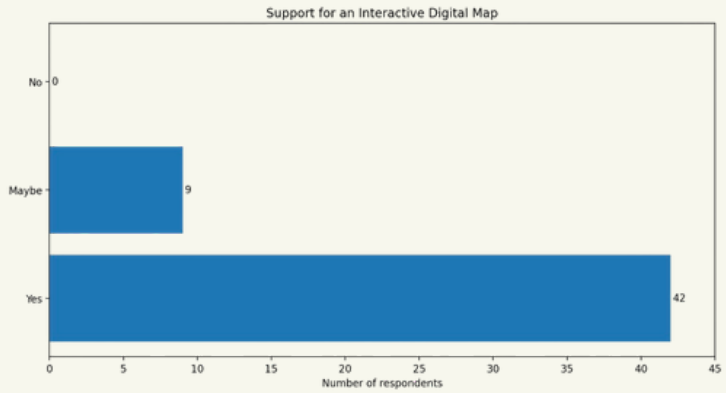
Ці результати свідчать про те, що основним обмеженням є не брак концептуального розуміння освіти для розбудови миру, а обмежена спроможність забезпечувати сталість та організовувати змістовну діяльність у довгостроковій перспективі. Респонденти та респондентки також визначили низку додаткових потреб, зокрема посилення співпраці між організаціями — цей варіант обрали 26 респондентів та респонденток, або 51,0%, більшу підтримку з боку місцевої влади — 25, або 49,0%, цифрові інструменти — 24, або 47,1%, підвищення обізнаності громадськості — 21, або 41,2%, та міжнародну співпрацю — 14, або 27,5%.

Щодо спроможності освітян та освітянок, респонденти та респондентки найчастіше наголошували на потребі в навичках фасилітації діалогу, конфліктно-чутливої комунікації, активного слухання, медіації, медіаграмотності, міжкультурної компетентності та застосування принципів прав людини. Це підтверджує, що освіта для розбудови миру в Україні потребує як практичних інструментів, так і потужної методичної підтримки.

Цифрові інструменти та мапування

Підтримка розроблення інтерактивної цифрової мапи була дуже високою. Сорок два респонденти та респондентки, або 82,4%, відповіли «так», тоді як 9, або 17,6%, відповіли «можливо». Жоден респондент або респондентка не відхилили цю ідею. Це свідчить про чіткий запит на практичні цифрові інструменти, які можуть зробити можливості та ресурси більш видимими й доступними.

Респонденти та респондентки очікують, що мапа міститиме інформацію про успішні практики, конкретні можливості для участі, контактні дані, освітні ресурси та можливості для місцевої й міжнародної співпраці. Отже, такий інструмент розглядається як практичний механізм для покращення доступу, координації та налагодження зв'язків.

Загальні висновки

Результати опитування в Україні свідчать, що освіта для розбудови миру широко визнається необхідною та надзвичайно актуальною в нинішньому суспільному контексті, однак її практичне впровадження залишається обмеженим через нестачу ресурсів, недостатню координацію та відсутність зрозумілих і доступних форматів залучення. Громадам не бракує готовності до участі; натомість їм бракує структурованих можливостей для долучення, практичних інструментів та сталих механізмів підтримки.

Результати свідчать, що WP3 має зосередитися на тому, щоб зробити освіту для розбудови миру більш зрозумілою, видимою та придатною для застосування в повсякденному житті громад. Водночас у межах WP4 пріоритет слід надати методичним ресурсам, які містять покрокові рекомендації щодо модерування обговорень, організації групових заходів та залучення різних учасників та учасниць у конфліктно-чутливий та інклюзивний спосіб.

4.2.3 НІМЕЧЧИНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

НІМЕЧЧИНА

Методологія та проведення опитування

Опитування в Німеччині було проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE з метою збору даних про сприйняття, потреби та досвід, пов'язані з освітою для розбудови миру, міжкультурним діалогом, соціальною згуртованістю та інклюзією в громадах. Анкетування проводилося онлайн німецькою та англійською мовами, загалом було отримано 27 валідних відповідей.

Результати не слід вважати репрезентативними для населення загалом. Натомість вони відображають погляди активних практиків та практикинь, учасників та учасниць життя громад і людей, які вже залучені до освітніх, культурних, соціальних ініціатив або діяльності на рівні громад. Таким чином, результати дають змогу зрозуміти, як освіту для розбудови миру сприймають і осмислюють актори, безпосередньо залучені до роботи з громадами в Німеччині.

Профіль респондентів та респонденток

До групи респондентів та респонденток увійшли 12 освітян та освітянок, які працюють з дорослими, 9 представників та представниць сфери культури, 6 молодіжних працівників та працівниць, 3 людини з досвідом вимушеного переміщення, 3 учасники та учасниці міжпоколіннєвих ініціатив, 1 лідер або лідерка громади та 3 респонденти та респондентки з інших сфер. Оскільки респонденти та респондентки могли віднести себе до кількох категорій, розподіл включає відповіді, зараховані одночасно до кількох категорій.

За віком 2 респонденти та респондентки належали до вікової групи 18–29 років, 13 — до групи 30–44 роки, 11 — до групи 45–59 років, а 1 респондент або респондентка були віком 60 років або старше. Це свідчить про те, що опитування передусім відображає погляди дорослих середнього віку, водночас охоплюючи також молодших і старших учасників та учасниць. Такий профіль відповідає фокусу опитування на освіті дорослих, роботі у сфері культури та залученні до життя громад.

Щодо самооцінки залученості до діяльності, пов'язаної з розбудовою миру або життям громад, 6 респондентів та респонденток оцінили рівень своєї залученості як високий, 15 — як середній, 5 — як низький, а 1 зазначив або зазначила, що не має такого досвіду залучення. Отже, загалом групу респондентів та респонденток можна охарактеризувати як помірно або значною мірою залучену до питань, пов'язаних з освітою для розбудови миру, міжкультурним діалогом та соціальною згуртованістю.

Сприйняття освіти для розбудови миру

Результати опитування свідчать про широке визнання важливості освіти для розбудови миру. П'ятнадцять респондентів та респонденток оцінили її як «важливу», 10 — як «дуже важливу», а 2 — як «певною мірою важливу». Жоден респондент або респондентка не зазначили, що освіта для розбудови миру є неважливою.

Ці результати демонструють чіткий консенсус щодо необхідності та актуальності освіти для розбудови миру в німецькому контексті, зокрема як засобу зміцнення діалогу, інклюзії, стійкості громад та конструктивного реагування на суспільні зміни.

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

22

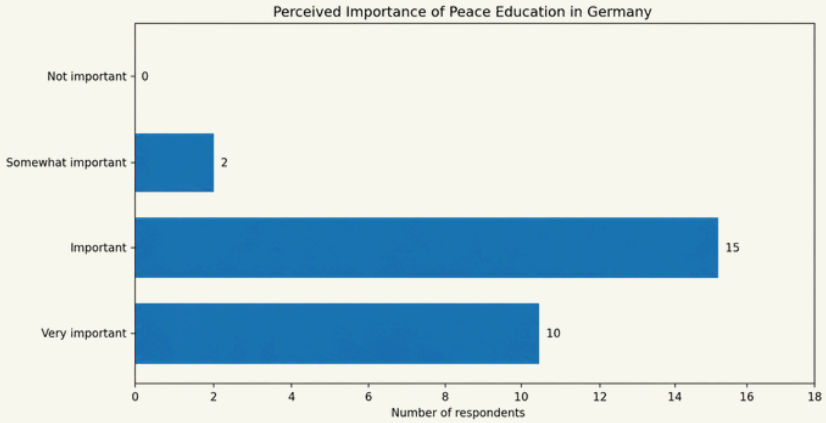
Прогалини в інклюзії в контексті міграції

13

Брак діалогу

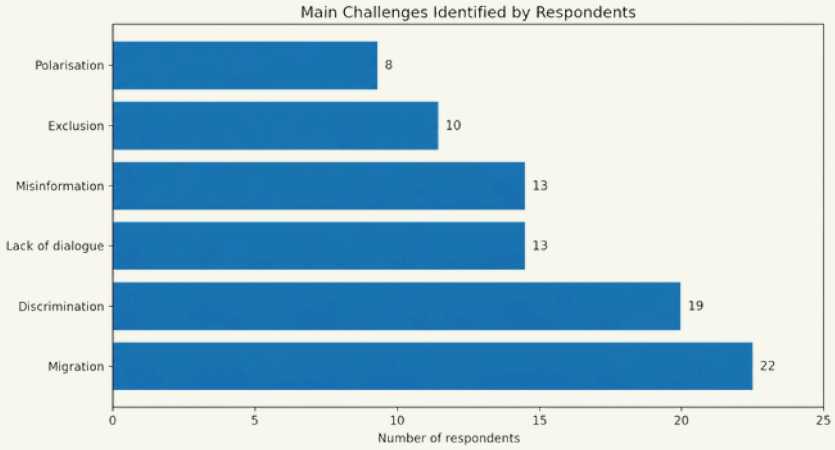
19

Дискримінація

Визначені основні виклики

Респонденти та респондентки визначили міграцію, дискримінацію, брак діалогу, дезінформацію, виключення та поляризацію як основні виклики, що впливають на громади. Міграцію обрали 22 респонденти та респондентки, а дискримінацію — 19. Брак діалогу та дезінформацію обрали по 13 респондентів та респонденток, далі йдуть виключення — 10 та поляризація — 8. Травматичний досвід обрали 5 респондентів та респонденток, бідність — 4, а інші виклики — 2.

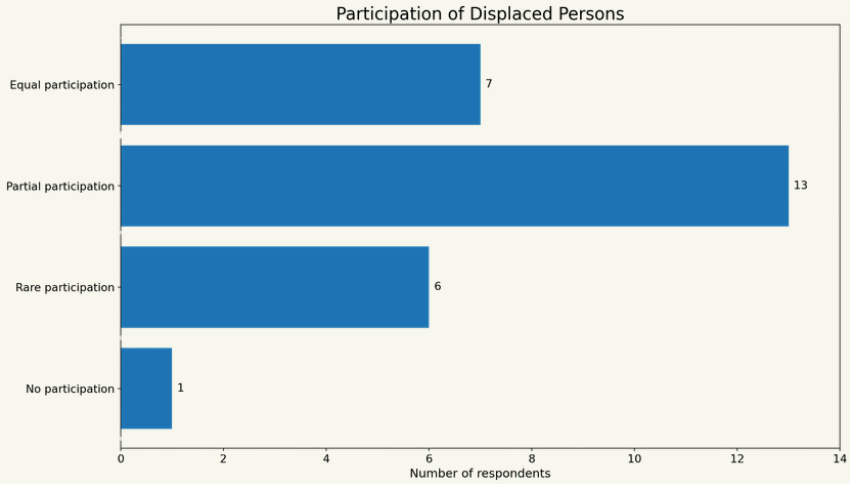

Ці відповіді вказують на соціальну напруженість, зумовлену міграційними процесами, нерівним ставленням, фрагментованою комунікацією та різними інформаційними середовищами. Тісний зв'язок між міграцією, дискримінацією, обмеженим діалогом та дезінформацією свідчить про потребу у фасилітованих та інклюзивних форматах, які дають громадам змогу безпечно обговорювати відмінності, критично осмислювати стереотипи та конструктивно працювати із суперечливими наративами.

Роль освіти дорослих

Освіта дорослих широко визнається важливим механізмом реагування на виклики, пов'язані з розбудовою миру. Двадцять чотири респонденти та респондентки погодилися, що освіта дорослих може сприяти зменшенню цих викликів, тоді як 3 не визначилися. Жоден респондент або респондентка не висловили незгоди.

Опитування також визначило широке коло акторів, які мають бути залучені до процесів освіти для розбудови миру. Найчастіше обирали молодіжних працівників та працівниць — 19 респондентів та респонденток, далі — освітян та освітянок, які працюють з дорослими, — 16. Громадські організації, які працюють у сфері розбудови миру та інклюзії, й освітян та освітянок у центрах освіти дорослих обрали по 14 респондентів та респонденток. Людей з досвідом вимушеного переміщення або тих, хто нещодавно прибув до громади, та соціальних працівників і працівниць обрали по 13 респондентів та респонденток, а волонтерів та волонтерок, залучених до міжкультурних ініціатив або ініціатив із розбудови миру, — 12. Представників та представниць сфери культури обрали 11 респондентів та респонденток, представників та представниць місцевої влади — 10, міжпоколіннєві групи — 9, а місцевих лідерів та лідерок громад — 7. Такий розподіл свідчить про те, що освіта для розбудови миру розуміється як спільний процес на рівні громади, що охоплює формальну й неформальну освіту, громадянське суспільство, публічні інституції та місцеві громади.

Культурний, міжкультурний та міжпоколіннєвий виміри

Культурні традиції загалом сприймалися як чинник, що позитивно впливає на згуртованість громад. Одинадцять респондентів та респонденток оцінили цей внесок як значний, 14 — як помірний, а 2 — як незначний. Жоден респондент або респондентка не зазначили, що культура не робить жодного внеску. Ці результати свідчать, що культура сприймається як важливий простір для налагодження зв'язків, спільного досвіду та формування ідентичності, хоча культурні заходи самі по собі не забезпечують глибшого діалогу без інклюзивного дизайну та належної фасилітації.

Міжкультурний діалог відбувається, хоча й не цілком систематично. Дев'ять респондентів та респонденток повідомили, що він відбувається регулярно, 13 зазначили, що він відбувається іноді, 4 — рідко, а 1 респондент або респондентка зазначили, що він не відбувається ніколи. Це свідчить про наявність можливостей для міжкультурного обміну, однак вони залишаються нерівномірними та потребують більш сталих, регулярних і доступних форматів.

Участь у культурних заходах або заходах із розбудови миру, пов'язаних із культурною спадщиною, була відносно поширеною: 18 респондентів та респонденток повідомили, що брали участь у таких заходах, а 9 — що не брали. Взаємини між поколіннями також загалом були оцінені позитивно. Вісімнадцять респондентів та респонденток охарактеризували міжпоколіннєві взаємини як добрі, 5 — як дуже міцні, 3 — як слабкі, а 1 — як дуже слабкі. Хоча це свідчить про загалом сприятливий стан міжпоколіннєвих взаємин, додаткову цінність могли б створити структуровані формати, які перетворюють співіснування на активну співпрацю та взаємне навчання.

Інклюзія та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі

Результати опитування свідчать про часткову, але нерівномірну інклюзію людей з досвідом вимушеного переміщення та інших груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. На запитання про участь людей з досвідом вимушеного переміщення в житті громад та освітніх заходах 7 респондентів та респонденток охарактеризували її як рівну, 13 — як часткову, 6 — як рідкісну, а 1 респондент або респондентка зазначили, що такої участі немає. Це свідчить про те, що інклюзія відбувається, але залишається неповною та значною мірою залежить від місцевого контексту, наявної підтримки та доступності заходів.

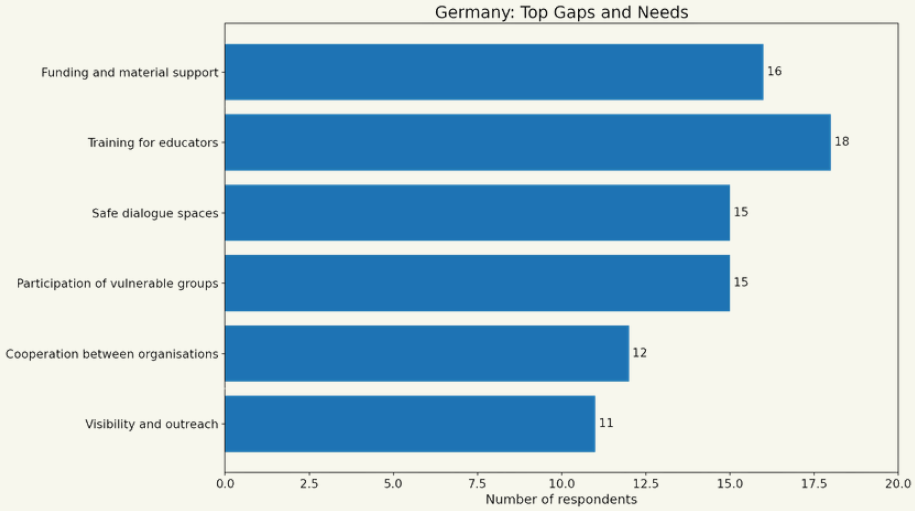
Інклюзивність громад також отримала неоднозначні оцінки. Десять респондентів та респонденток охарактеризували свої громади як переважно інклюзивні, ще 10 — як частково інклюзивні, 3 — як повністю інклюзивні, а 4 — як рідко інклюзивні. Жоден респондент або респондентка не охарактеризували свою громаду як повністю неінклюзивну. Результати свідчать, що інклюзія певною мірою присутня, однак поки що не є системною та однаково доступною для всіх груп.

На запитання про те, які групи стикаються з найбільшими бар'єрами для участі, респонденти та респондентки найчастіше називали мігрантів та мігранток — цей варіант обрали 22 респонденти та респондентки, далі — людей з досвідом вимушеного переміщення та тих, хто нещодавно прибув до громади, — 15. Дорослих із низьким рівнем доходу або безробітних обрали 13 респондентів та респонденток, а жінок, які стикаються із соціальними бар'єрами, — 12. Представників та представниць етнічних меншин обрали 10 респондентів та респонденток, людей з інвалідністю — 8, людей старшого віку — 6, ЛГБТК+ людей — 5, а мешканців та мешканок сільської місцевості — 4. Ці результати свідчать, що бар'єри для участі мають багатовимірний характер і часто одночасно впливають на кілька груп.

Визначені прогалини та потреби

Найсуттєвіші прогалини, визначені респондентами та респондентками, стосуються спроможності освітян та освітянок, фінансування, доступних просторів для діалогу, участі та координації. Навчання для освітян та освітянок обрали 18 респондентів та респонденток, далі йдуть фінансування та матеріальна підтримка — 16. Безпечні простори для діалогу в громадах та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, обрали по 15 респондентів та респонденток. Співпрацю між організаціями обрали 12 респондентів та респонденток, а підвищення обізнаності громадськості та ширше залучення — 11.

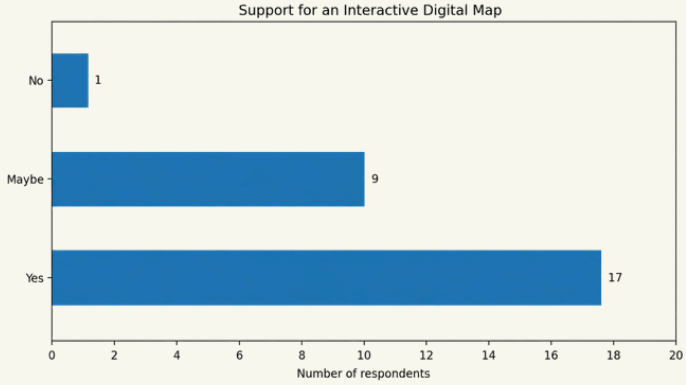
Якісні освітні матеріали, цифрові інструменти та ресурси, а також підтримку з боку місцевої влади обрали по 8 респондентів та респонденток, тоді як міжнародну співпрацю — 7. Ці результати свідчать, що основним бар'єром є не брак інтересу до освіти для розбудови миру, а недостатня інфраструктура, обмежена координація, недостатня професійна підтримка та проєктний характер багатьох видів діяльності. Ініціативи часто залежать від тимчасового фінансування та особистої залученості окремих людей, а не від стабільних і сталих структур.

У відкритих відповідях учасники та учасниці особливо наголошували на емпатії, міжкультурній компетентності, навичках комунікації та фасилітації, врегулювання конфліктів, критичного мислення, активного слухання, побудови взаємин та здатності створювати інклюзивне навчальне середовище. Респонденти та респондентки також підкреслювали потребу в культурній чутливості, толерантності до різних поглядів, недискримінаційному викладанні та практичних методах, які пов'язують освіту для розбудови миру з реальними життєвими ситуаціями. Це підтверджує, що освіта для розбудови миру в Німеччині потребує як тематичних знань, так і розвинених міжособистісних, педагогічних та орієнтованих на процес компетентностей.

Цифрові інструменти та мапування

Підтримка розроблення інтерактивної цифрової мапи загалом була позитивною. Сімнадцять респондентів та респонденток відповіли «так», 9 — «можливо», а 1 респондент або респондентка — «ні». Це свідчить про значну відкритість до практичного цифрового інструменту, який міг би покращити видимість і доступність можливостей у сфері освіти для розбудови миру та координацію між ними.

Респонденти та респондентки очікують, що мапа міститиме практичну та регулярно оновлювану інформацію, зокрема контактні дані, описи ініціатив, цільові групи, можливості для участі, інформацію про майбутні заходи, освітні ресурси та приклади успішних практик. Вони також наголошували на важливості багатомовного та доступного представлення інформації, тематичних і географічних фільтрів, можливостей для налагодження зв'язків та інформації про потенційних партнерів для співпраці. Отже, мапа розглядається не лише як інформаційний інструмент, а й як механізм координації, участі та співпраці.

Значення результатів для WP3 та WP4

Результати свідчать, що WP3 має зосередитися на тому, щоб зробити освіту для розбудови миру видимою, конкретною та зрозумілою в повсякденному житті громад. Особливу увагу слід приділити міграції, дискримінації, дезінформації, обмеженому діалогу та бар'єрам, з якими стикаються люди, які нещодавно прибули до громади, та інші групи, які можуть перебувати у вразливому становищі. У змісті слід використовувати впізнавані ситуації та практичні приклади, які демонструють, як освіта для розбудови миру може сприяти конструктивній комунікації, інклюзії та стійкості громад.

Водночас у межах WP4 пріоритет слід надати практичним і зручним у використанні ресурсам, зокрема покроковим рекомендаціям із фасилітації, вправам, які можна адаптувати, методам діалогу, інструментам врегулювання конфліктів та готовим до використання матеріалам для освітян та освітянок, які працюють з дорослими, молодіжних працівників та працівниць, представників та представниць сфери культури, соціальних працівників та працівниць, волонтерів та волонтерок і місцевих координаторів та координаторок. Особливу увагу слід приділити міжкультурній компетентності, емпатії, критичному мисленню, інклюзивній участі та створенню безпечних просторів для діалогу.

4.2.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Методологія та проведення опитування

Опитування в Боснії і Герцеговині було проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE - Learning Peace Through Culture through Danube Cultural Exchange з метою збору даних про сприйняття, потреби та досвід, пов'язані з освітою для розбудови миру, міжкультурним діалогом, соціальною згуртованістю та інклюзією в громадах.

Опитування доповнювало якісні методи дослідження, зокрема інтерв'ю та фокус-групи, і дало змогу отримати кількісні дані про актуальні виклики та можливості, пов'язані з освітою для розбудови миру в місцевому контексті. Анкетування проводилося онлайн місцевою мовою, щоб забезпечити доступність для респондентів та респонденток із різним досвідом. Загалом було отримано 21 валідну відповідь.

Результати не мають на меті представити статистично репрезентативну картину для населення загалом. Участь була добровільною, а опитування проводилося онлайн, тому серед респондентів та респонденток з більшою ймовірністю були люди, які вже пов'язані з освітою, молодіжною роботою, громадянським суспільством або діяльністю на рівні громад. Тому результати слід інтерпретувати як такі, що відображають погляди активних практиків та практикинь і залучених представників та представниць громад, а не широкої громадськості.

Контекст Боснії і Герцеговини має особливе значення для інтерпретації результатів. На освіту для розбудови миру впливають спадщина війни, тривалі суспільні та політичні поділи, фрагментовані публічні наративи та актуальні виклики, пов'язані з виключенням, недовірою та слабким діалогом між громадами. У цьому контексті освіта для розбудови миру розуміється не лише як тема формальної освіти, а й як практичний підхід до зміцнення співіснування, участі та комунікації в повсякденному житті громад.

Профіль респондентів та респонденток

В опитуванні взяли участь респонденти та респондентки з різним професійним і соціальним досвідом, пов'язаним із розбудовою миру, освітою та роботою з громадами. Вибірка мала виразну практичну спрямованість, із особливо помітною представленістю молодіжних працівників та працівниць і освітян та освітянок, водночас охоплюючи також погляди людей з досвідом вимушеного переміщення, представників та представниць сфери культури та місцевих інституцій.

Серед респондентів та респонденток були 8 молодіжних працівників та працівниць, 4 освітяни та освітянки, які працюють з дорослими, 2 респонденти та респондентки, які віднесли себе одночасно до освітян та освітянок, які працюють з дорослими, і молодіжних працівників та працівниць, 3 людини з досвідом вимушеного переміщення, 1 педагог або педагогиня закладу середньої освіти, 1 представник або представниця місцевої влади,

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

15

Соціальне виключення

12

Брак діалогу

13

Дискримінація

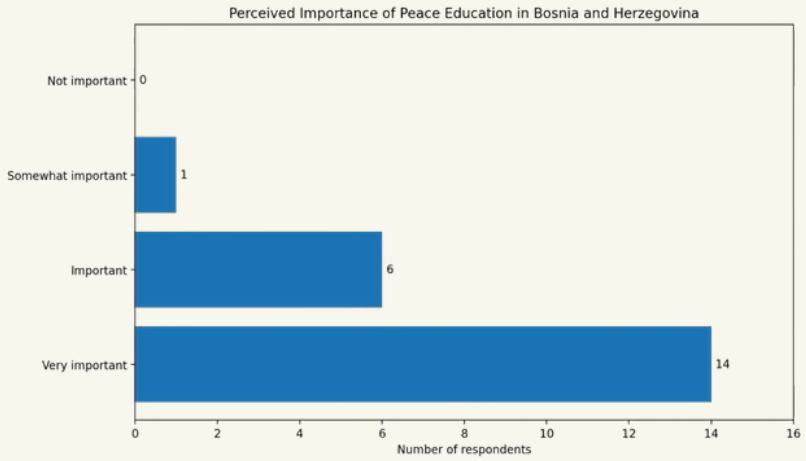
1 респондент або респондентка, які віднесли себе одночасно до освітян та освітянок, які працюють з дорослими, людей з досвідом вимушеного переміщення та молодіжних працівників і працівниць, а також 1 працівник або працівниця сфери культури.

За віком 8 респондентів та респонденток належали до вікової групи 18–29 років, 11 — до групи 30–44 роки, а 2 — до групи 45–59 років. Серед респондентів та респонденток не було людей віком 60 років або старше. Отже, найбільшу частку становила вікова група 30–44 роки, за нею — молоді дорослі віком 18–29 років, що свідчить про те, що опитування переважно відображає погляди активних практиків та практикинь працездатного віку й учасників та учасниць життя громад.

Щодо самооцінки залученості до діяльності, пов'язаної з розбудовою миру та життям громад, 4 респонденти та респондентки оцінили рівень своєї залученості як високий, 12 — як середній, 3 — як низький, а 2 зазначили, що не мають такого досвіду залучення. Це свідчить про те, що опитування охопило не лише вузькоспеціалізованих фахівців та фахівчинь у сфері розбудови миру, а й людей, які ширше залучені до життя громад.

Сприйняття освіти для розбудови миру

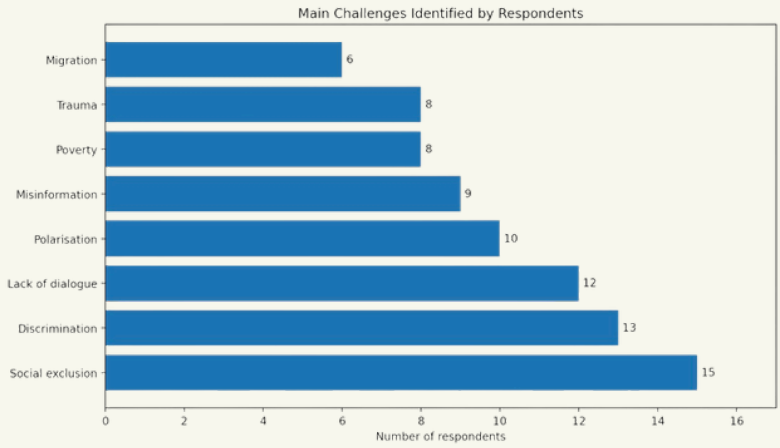
Результати опитування свідчать про дуже високий рівень визнання важливості освіти для розбудови миру в Боснії і Герцеговині. Чотирнадцять респондентів та респонденток вважали її «дуже важливою», 6 оцінили її як «важливу», а 1 — як «певною мірою важливу». Жоден респондент або респондентка не зазначили, що освіта для розбудови миру не є важливою. Таким чином, 20 із 21 респондента та респондентки вважали освіту для розбудови миру важливою або дуже важливою.

Такий високий рівень згоди відображає незмінну актуальність діалогу, співіснування та інклюзії в контексті Боснії і Герцеговини. Він також свідчить про те, що освіта для розбудови миру сприймається не як абстрактна концепція, а як необхідна відповідь на конкретні суспільні реалії.

Визначені основні виклики

Респонденти та респондентки визначили низку основних викликів, пов'язаних із розбудовою миру, які впливають на їхні громади. Соціальне виключення обрали 15 респондентів та респонденток, дискримінацію — 13, брак діалогу — 12, поляризацію — 10, дезінформацію — 9, а бідність і травматичний досвід — по 8 респондентів та респонденток. Міграцію обрали 6 респондентів та респонденток.

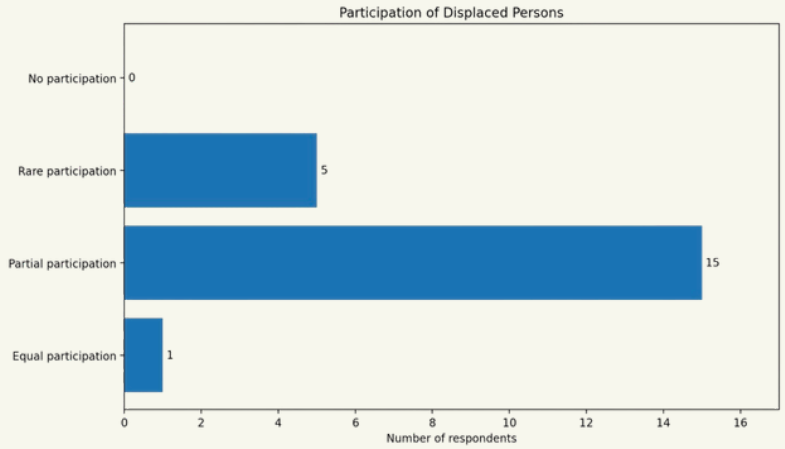
Характер відповідей вказує не на відкритий конфлікт, а на хронічну соціальну фрагментацію. Найпомітніші виклики пов'язані із соціальним виключенням, дискримінацією, слабким діалогом та поляризованим публічним простором. Це особливо актуально для Боснії і Герцеговини, де поділи часто підтримуються через відокремлені соціальні, освітні та політичні реалії, а не через пряму конфронтацію.

Поєднання соціального виключення, браку діалогу та поляризації свідчить про те, що освіта для розбудови миру потрібна не лише для запобігання конфліктам, а й для відновлення комунікації, довіри та взаєморозуміння в повсякденному житті.

Роль освіти дорослих

Респонденти та респондентки висловили дуже високу впевненість у тому, що освіта може сприяти зменшенню викликів, пов'язаних із розбудовою миру. Двадцять респондентів та респонденток відповіли «так», 1 респондент або респондентка не визначилися, і жоден не відповів «ні». Цей результат свідчить про майже повний консенсус щодо того, що освіта дорослих та освіта на рівні громад можуть відігравати важливу роль у зміцненні діалогу, інклюзії та стійкості.

На запитання про те, які групи мають бути найбільше залучені до освіти для розбудови миру, респонденти та респондентки найчастіше називали представників та представниць місцевої влади — цей варіант обрали 17 респондентів та респонденток, далі — освітян та освітянок і громадські організації, які працюють у сфері розбудови миру та інклюзії, — по 16 респондентів та респонденток. Молодіжних працівників та працівниць обрали 13 респондентів та респонденток, працівників та працівниць сфери культури — 12, міжпоколіннєві групи — 10, соціальних працівників та працівниць — 8, а людей з досвідом вимушеного переміщення та освітян і освітянок у центрах освіти дорослих — по 7 респондентів та респонденток. Волонтерів та волонтерок, залучених до міжкультурних ініціатив або ініціатив із розбудови миру, обрали 4 респонденти та респондентки.

Ці відповіді свідчать про те, що освіта для розбудови миру в Боснії і Герцеговині чітко розуміється не лише як відповідальність шкіл, а як спільний суспільний процес, до якого залучені громадянське суспільство, інституції, представники та представниці сфери культури та місцеві громади. Особливої уваги заслуговує значний акцент на місцевій владі, що свідчить про те, що респонденти та респондентки розглядають освіту для розбудови миру як діяльність, що потребує інституційного визнання та публічної підтримки, а не лише проєктної діяльності громадських організацій.

Культурний, міжкультурний та міжпоколіннєвий виміри

Культура і традиції загалом сприймалися як чинники, що позитивно впливають на згуртованість громад. Дванадцять респондентів та респонденток оцінили цей внесок як помірний, 6 — як значний, а 3 — як незначний. Жоден респондент або респондентка не зазначили, що культура не робить жодного внеску. Ці результати свідчать, що культура розглядається як корисний ресурс для зміцнення єдності громад, однак сама по собі вона не є достатньою для подолання глибших поділів.

Міжкультурний діалог відбувається, хоча й не систематично. Три респонденти та респондентки зазначили, що він відбувається регулярно, 12 повідомили, що він відбувається іноді, а 6 — що рідко.

Жоден респондент або респондентка не обрали варіант «ніколи». Це свідчить про те, що міжкультурний діалог існує, але залишається нерегулярним, а не системним. На практиці це означає, що різні групи можуть перебувати в одному просторі громади, але при цьому не обов'язково постійно та змістовно взаємодіяти між собою.

Участь у заходах із розбудови миру, заснованих на культурі або культурній спадщині, була відносно високою. Вісімнадцять респондентів та респонденток повідомили, що брали участь у таких заходах, тоді як 3 зазначили, що не брали. Це один із найбільш виразних результатів опитування, який свідчить про те, що формати, засновані на культурі та культурній спадщині, вже існують і є впізнаваними в Боснії і Герцеговині. Це також підтверджує, що культура може слугувати ефективною точкою входу для освіти для розбудови миру.

Водночас міжпоколіннєві взаємини були оцінені більш критично. Сім респондентів та респонденток охарактеризували їх як добрі, тоді як 14 оцінили їх як слабкі. Це особливо важливий результат, оскільки він свідчить про брак структурованих можливостей для обміну між поколіннями. У суспільстві, де різні покоління мають дуже різний досвід війни, перехідного періоду та суспільних змін, це вказує на важливу невикористану можливість для освіти для розбудови миру.

Інклюзія та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі

Результати опитування свідчать про часткову, але нерівномірну інклюзію груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. На запитання про те, чи беруть люди з досвідом вимушеного переміщення участь в освітніх заходах та житті громад на рівних умовах, лише 1 респондент або респондентка відповіли «так», тоді як 15 охарактеризували участь як часткову, а 5 — як рідкісну. Жоден респондент або респондентка не обрали варіант «ні». Отже, явно переважає відповідь про часткову участь, що свідчить про те, що люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь, але не є повною мірою включеними на рівних умовах.

У контексті Боснії і Герцеговини це має особливе значення з огляду як на довготривалі наслідки внутрішнього переміщення, так і на ширші питання відчуття приналежності, довіри та нерівного доступу до можливостей.

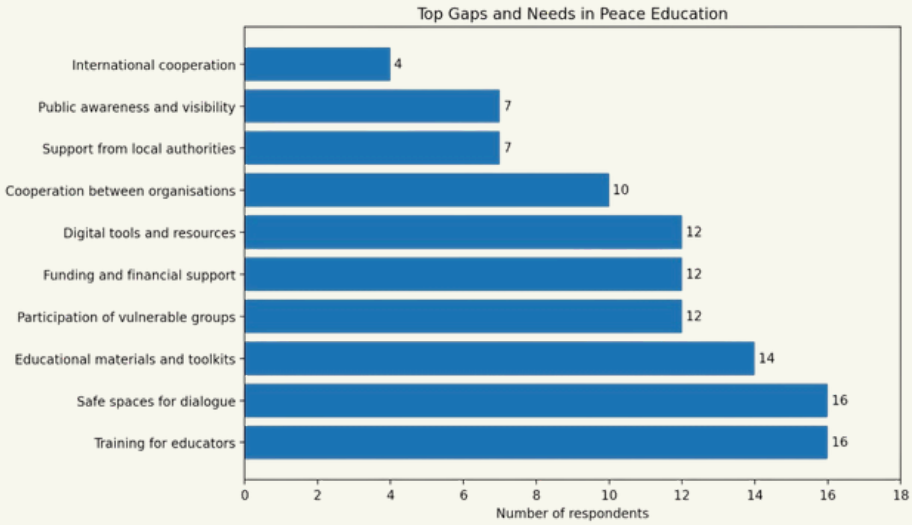
Респонденти та респондентки також неоднозначно оцінили, наскільки їхні громади або навчальні середовища є інклюзивними щодо груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. Сім охарактеризували їх як переважно інклюзивні, 7 — як частково інклюзивні, а 7 — як дуже мало інклюзивні. Жоден респондент або респондентка не обрали варіанти «повністю інклюзивні» або «зовсім не інклюзивні». Ці відповіді свідчать про те, що інклюзія сприймається як непослідовна та неповна. Відкритість може існувати на рівні принципів, але вона ще не перетворилася на стабільну та надійну практику.

На запитання про те, які групи стикаються з найбільшими бар'єрами для участі, респонденти та респондентки найчастіше називали представників та представниць етнічних меншин — цей варіант обрали 15 респондентів та респонденток, далі — людей з інвалідністю — 14, мігрантів та мігранток і ЛГБТК+ людей — по 12, мешканців та мешканок сільської місцевості та людей з досвідом вимушеного переміщення — по 10, жінок, які стикаються із соціальними бар'єрами, — 6, дорослих із низьким рівнем доходу або безробітних — 6, а людей старшого віку — 4.

Такий розподіл є особливо показовим. Значна кількість згадок про етнічні меншини відображає незмінну чутливість питань ідентичності та приналежності в Боснії і Герцеговині. Водночас велика кількість згадок про людей з інвалідністю, ЛГБТК+ людей, мігрантів та мігранток і мешканців та мешканок сільської місцевості свідчить про те, що виключення не обмежується однією категорією, а має структурний і багаторівневий характер.

Визначені прогалини та потреби

Респондентів та респонденток запитали, чого бракує в наявних можливостях у сфері освіти для розбудови миру. Найчастіше серед прогалин обирали навчання для освітян та освітянок і безпечні простори для діалогу в громадах — по 16 респондентів та респонденток, далі — якісні освітні матеріали та набори методичних інструментів — 14, участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, — 12, фінансування та фінансову підтримку — 12, цифрові інструменти та ресурси — 12, співпрацю між організаціями — 10, а підтримку з боку місцевої влади та підвищення обізнаності громадськості або видимості — по 7 респондентів та респонденток. Міжнародну співпрацю обрали 4 респонденти та респондентки.

Ці результати свідчать про те, що основною проблемою є не брак інтересу до освіти для розбудови миру, а радше недостатня інфраструктура та підтримка. Респонденти та респондентки чітко вказують на потребу в краще підготовлених фасилітаторах та фасилітаторках, більш практичних матеріалах, стабільніших і безпечніших просторах для навчання та ефективніших механізмах забезпечення інклюзії.

Це значною мірою відповідає місцевим реаліям Боснії і Герцеговини, де багато ініціатив, пов'язаних із розбудовою миру, досі залежать від тимчасових проєктних рамок, а не від постійних систем підтримки.

У відкритих відповідях респонденти та респондентки найчастіше згадували емпатію та розуміння інших, фасилітацію та модерування діалогу, врегулювання конфліктів і мирну комунікацію, розуміння місцевого контексту, міжкультурне навчання та здатність створювати безпечне й інклюзивне навчальне середовище. Ці відповіді свідчать про те, що від освітян та освітянок очікують насамперед фасилітації взаємин і діалогу, а не лише передачі змісту.

Визнання успішних практик

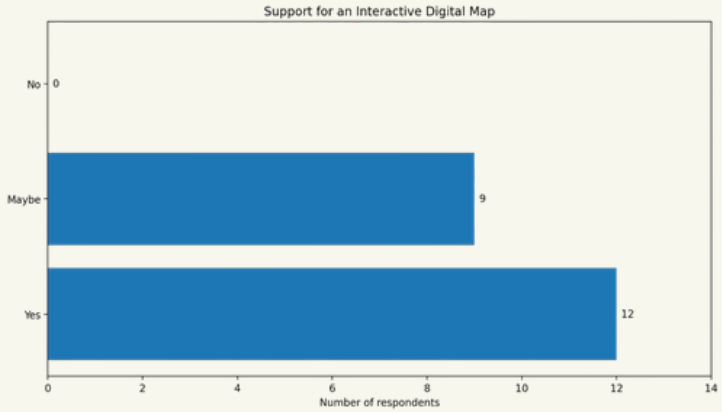
Лише невелика кількість респондентів та респонденток прямо назвали успішні практики, які варто популяризувати на міжнародному рівні. Більшість відповіли негативно, тоді як лише кілька респондентів та респонденток згадали такі приклади, як міжнародні обміни, міжкультурний діалог, публічні заходи та кампанії.

Ймовірно, це свідчить не стільки про відсутність успішних практик, скільки про проблему їхньої видимості. Ініціативи можуть існувати, але вони недостатньо документуються, поширюються або отримують визнання поза безпосереднім колом їхніх учасників та учасниць. Цей результат додатково підтверджує потребу в ширшому поширенні інформації, мапуванні та обміні наявними підходами.

Цифрові інструменти та мапування

Підтримка розроблення інтерактивної цифрової мапи загалом була позитивною. Дванадцять респондентів та респонденток відповіли «так», тоді як 9 — «можливо». Жоден респондент або респондентка не відхилили цю ідею. Відсутність негативних відповідей свідчить про широку відкритість до такого інструменту, тоді як відносно велика кількість відповідей «можливо» вказує на те, що його корисність залежатиме від наявності в ньому практичної та доступної інформації.

На запитання про те, чого вони очікують від такої мапи, респонденти та респондентки найчастіше згадували актуальні проєкти у сфері розбудови миру та інклюзії в Боснії і Герцеговині, організації та інституції, які працюють у цій сфері, контактні дані та місцезнаходження, освітні можливості, матеріали та посібники, можливості для залучення, а також налагодження зв'язків між освітянами та освітянками, молодіжними працівниками та працівницями й іншими представниками та представницями громад.

Ці відповіді чітко свідчать про те, що мапа розглядається не лише як інформаційний інструмент, а й як механізм координації, підвищення видимості та налагодження зв'язків.

Загальні висновки

Результати опитування в Боснії і Герцеговині свідчать про дуже високий рівень визнання необхідності освіти для розбудови миру, а також про чітке усвідомлення того, що її впровадження залишається обмеженим через структурні бар'єри. На громади, схоже, більшою мірою впливають соціальне виключення, дискримінація, поляризація та слабкий діалог, ніж прямі конфлікти. Водночас освіта широко сприймається як частина вирішення цих проблем.

Результати також свідчать про те, що міжкультурний діалог існує, але залишається нерегулярним, тоді як інклюзія груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, є частковою та нерівномірною. Міжпоколіннєві взаємини сприймаються як слабкі, що вказує на потребу в більш структурованих можливостях для обміну та співпраці. Основні потреби стосуються підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок, безпечних просторів, якісних матеріалів та стабільніших систем підтримки. Також існує чіткий запит на підвищення видимості, посилення координації та мапування наявних ініціатив.

Отже, у контексті Боснії і Герцеговини освіта для розбудови миру розуміється насамперед як практичний процес на рівні громад, який може сприяти соціальній згуртованості, емпатії, участі та конструктивній комунікації попри наявні відмінності.

Значення результатів для WP3 та WP4

Результати опитування дають чіткі орієнтири для наступних етапів проєкту DANUBE PEACE. Щодо WP3, результати свідчать про значну потребу в практичних, доступних та релевантних місцевому контексту освітніх матеріалах. Ці ресурси мають допомагати освітянам та освітянкам і фасилітаторам та фасилітаторкам працювати з питаннями діалогу в розділених громадах, дискримінації та виключення, міжкультурної комунікації, емпатії, конфліктної чутливості та міжпоколіннєвого взаєморозуміння. Матеріали мають бути конкретними та простими у використанні в неформальній освіті й роботі на рівні громад, а не призначатися лише для формальної освіти.

Щодо WP4, результати вказують на потребу в інструментах для фасилітації та групової роботи, готових до використання вправах і наборах методичних інструментів, методах залучення груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, механізмах підвищення видимості та налагодження зв'язків, а також у розробленні інтерактивної мапи ініціатив, пов'язаних із розбудовою миру. Цифрова мапа не має залишатися суто описовою, а повинна виконувати практичну функцію, допомагаючи людям знаходити організації, можливості, матеріали та потенційних партнерів.

Загалом результати підтверджують, що заплановані результати WP3 та WP4 значною мірою відповідають визначеним потребам у Боснії і Герцеговині. Пріоритет полягає не лише в популяризації освіти для розбудови миру як ідеї, а в тому, щоб зробити її придатною для практичного застосування, видимою, інклюзивною та сталою в реальних умовах громад.

4.2.5 ХОРВАТІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОПИТУВАННЯ

ХОРВАТІЯ

Методологія та проведення опитування

Опитування в Хорватії було проведено в межах WP2 проєкту DANUBE PEACE з метою збору даних про сприйняття, потреби та досвід, пов'язані з освітою для розбудови миру, соціальною згуртованістю та інклюзією в громадах. Воно доповнювало якісні методи дослідження, зокрема інтерв'ю та фокус-групи, забезпечуючи ширше охоплення цільових груп та додаткові кількісні дані про ключові місцеві виклики й можливості. Анкетування проводилося онлайн хорватською мовою. Загалом було зібрано 33 заповнені анкети.

Результати не є статистично репрезентативними для населення загалом. Участь була добровільною, а опитування проводилося онлайн, тому серед респондентів та респонденток з більшою ймовірністю були люди, які вже залучені до освіти, культури, громадянського суспільства або діяльності на рівні громад. Тому результати слід інтерпретувати як такі, що відображають погляди активних практиків та практикинь і представників та представниць громад, а не широкої громадськості.

Профіль респондентів та респонденток

В опитуванні взяли участь 33 респонденти та респондентки з різним професійним і соціальним досвідом, пов'язаним з освітою для розбудови миру, роботою з громадами та соціальною інклюзією. До вибірки увійшли 7 представників та представниць сфери культури та культурної спадщини, 6 молодіжних працівників та працівниць, 4 освітяни та освітянки, які працюють з дорослими, 4 лідери та лідерки громад, 4 людини з досвідом вимушеного переміщення, 1 учасник або учасниця міжпоколіннєвих заходів, 3 респонденти та респондентки з інших професійних сфер та 4 респонденти та респондентки, групу яких не було зазначено.

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ

25

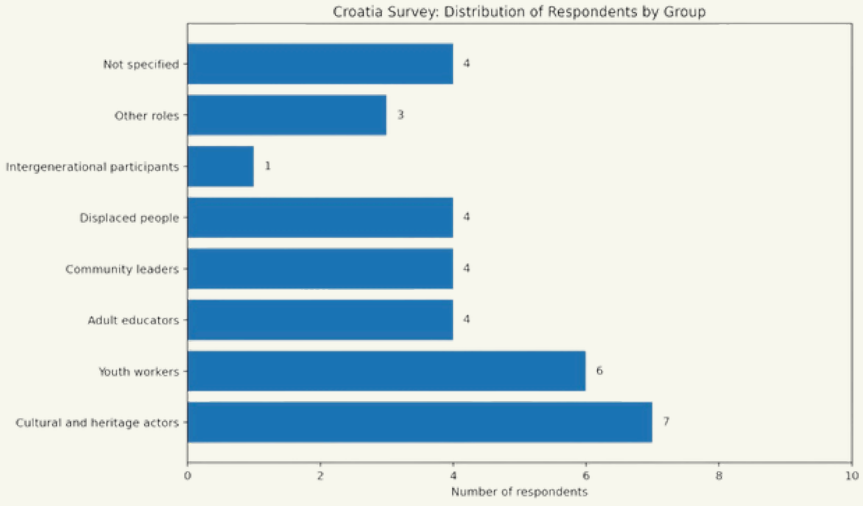
Соціальне виключення

22

Брак діалогу

14

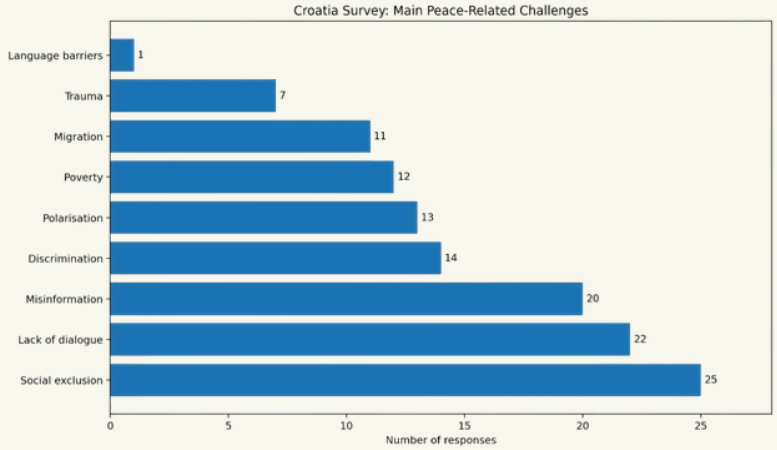
Дискримінація

За віком 3 респонденти та респондентки належали до вікової групи 18–29 років, 10 — до групи 30–44 роки, 13 — до групи 45–59 років, а 7 були віком 60 років або старше. Отже, найбільша частка респондентів та респонденток належала до вікової групи 30–59 років, водночас участь людей старшого віку також посилила міжпоколіннєвий вимір дослідження.

Сприйняття освіти для розбудови миру

Респонденти та респондентки в Хорватії загалом визнавали важливість освіти для розбудови миру у своїх місцевих громадах. Більшість учасників та учасниць оцінили її як дуже важливу або важливу, що свідчить про високий рівень усвідомлення потреби у зміцненні діалогу, взаєморозуміння та ненасильницьких підходів до подолання соціальних викликів.

Найчастіше серед викликів називали брак діалогу та безпечних просторів для обговорення, соціальну поляризацію, дезінформацію та недовіру, соціальне виключення окремих груп та економічну нестабільність. Ці виклики сприймалися як взаємопов'язані та такі, що сприяють зниженню рівня довіри, громадянській пасивності та послабленню відчуття приналежності до громади.

Роль освіти дорослих

Респонденти та респондентки загалом розглядали освіту дорослих як важливий інструмент зміцнення миру, соціальної згуртованості та активного громадянства. Особливо наголошувалося на неформальній освіті як гнучкому та доступному підході до залучення різних груп і роботи з чутливими суспільними питаннями.

На думку респондентів та респонденток, освіта дорослих може сприяти активнішій участі в житті громад, заохочувати міжпоколіннєвий обмін, зміцнювати довіру та соціальну згуртованість і створювати простір для діалогу на складні теми. До груп, залучення яких до освіти для розбудови миру вважалося найбільш важливим, належали освітяни та освітянки, які працюють з дорослими, представники та представниці сфери культури та культурної спадщини, лідери та лідерки громад, організації громадянського суспільства, молодіжні працівники та працівниці, соціальні працівники та працівниці, представники та представниці місцевої влади, люди з досвідом вимушеного переміщення та інші групи, які можуть перебувати у вразливому становищі.

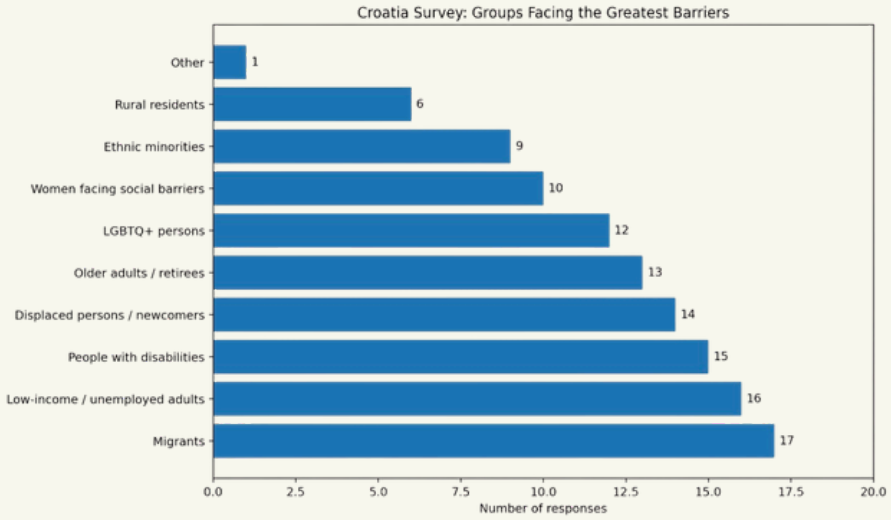
Культурний, міжкультурний та міжпоколіннєвий виміри

Респонденти та респондентки визнавали культуру, традиції та місцеву культурну спадщину важливими ресурсами для зміцнення відчуття приналежності та згуртованості громад. Більшість вважали, що культурні традиції помірною або значною мірою сприяють єдності громад, водночас зазначаючи, що культурні наративи можуть ставати джерелом поділів, якщо до них підходити у спосіб, що виключає окремі групи.

Міжкультурний діалог характеризувався як наявний, але переважно ситуативний, а не постійний. Респонденти та респондентки також загалом позитивно оцінили міжпоколіннєві взаємини, водночас вказуючи на брак більш структурованих можливостей для взаємодії молодших і старших поколінь через спільне навчання, волонтерство та спільні заходи. Це свідчить про те, що культурні та міжпоколіннєві підходи мають значний, але поки що недостатньо використаний потенціал в освіті для розбудови миру.

Інклюзія та участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі

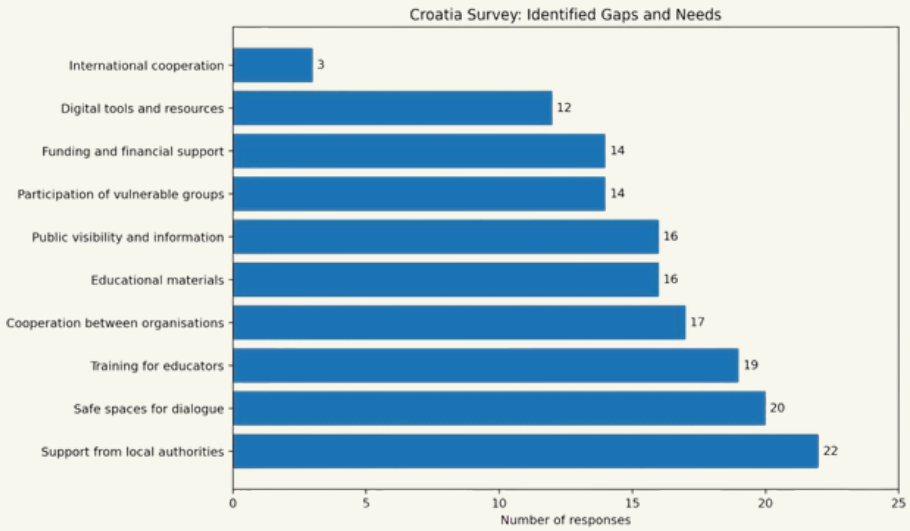
Результати опитування свідчать про те, що залучення груп, які можуть перебувати у вразливому становищі або бути недостатньо представленими, до освітніх і соціальних заходів усе ще є недостатнім. Респонденти та респондентки особливо наголошували на бар'єрах, з якими стикаються люди з досвідом вимушеного переміщення та ті, хто нещодавно прибув до громади, зокрема на браку інформації, мовних і комунікаційних бар'єрах, відчутті невпевненості та обмеженому доступі до програм, адаптованих до їхніх потреб.

Серед інших груп, які стикаються з бар'єрами, були названі люди з нижчим соціально-економічним статусом, люди, які тривалий час не мають роботи, люди старшого віку, мешканці та мешканки сільської місцевості та люди з інвалідністю. Ці відповіді свідчать про те, що бар'єри для участі мають структурний характер і одночасно впливають на кілька груп.

Визначені прогалини та потреби

Респонденти та респондентки визначили кілька важливих прогалин у сучасних практиках освіти для розбудови миру в Хорватії. Наявні ініціативи характеризувалися як такі, яким бракує безперервності та які надмірно залежать від короткострокового проєктного фінансування. Також було визначено значну потребу в додатковому навчанні для освітян та освітянок і лідерів та лідерок громад, особливо з питань фасилітації діалогу, ненасильницької комунікації, конфліктно-чутливих підходів та роботи з різними групами й групами, які можуть перебувати у вразливому становищі.

Серед інших потреб було визначено більш практичні освітні матеріали, адаптовані до конкретного контексту, безпечніші та доступніші простори для діалогу, особливо в невеликих і сільських громадах, а також посилення співпраці між організаціями громадянського суспільства, освітніми установами, представниками та представницями сфери культури та місцевою владою. Загалом результати свідчать про те, що основним викликом є не брак обізнаності, а обмежена інфраструктура, недостатня сталість та брак підтримки для довгострокового впровадження.

Цифрові інструменти та мапування

Респонденти та респондентки загалом визнавали цінність цифрових інструментів для зміцнення освіти для розбудови миру, налагодження зв'язків та підвищення видимості наявних ініціатив. Більшість учасників та учасниць позитивно поставилися до розроблення інтерактивної цифрової мапи можливостей у сфері освіти для розбудови миру.

Згідно з відповідями, такий інструмент має містити практичну інформацію про організації та ініціативи, описи заходів, цільові групи, використовувані методи, доступні освітні ресурси та контактні дані. Він також має бути зрозумілим, зручним у використанні та регулярно оновлюватися. Це свідчить про те, що цифрове мапування розглядається не лише як інформаційний ресурс, а й як інструмент координації, налагодження зв'язків та розширення доступу.

Значення результатів для WP3 та WP4

Результати опитування дають чіткі орієнтири для наступних етапів проєкту DANUBE PEACE. Щодо WP3, респонденти та респондентки наголосили на потребі в практичних освітніх матеріалах і методиках для освітян та освітянок, які працюють з дорослими, представників та представниць сфери культури та лідерів і лідерок громад, з акцентом на фасилітації діалогу, ненасильницькій комунікації, інклюзії та міжпоколіннєвій роботі.
Щодо WP4, результати переконливо підтверджують потребу в розробленні цифрових інструментів для мапування, налагодження зв'язків та обміну успішними практиками, зокрема інтерактивної цифрової мапи ініціатив у сфері освіти для розбудови миру. Загалом результати підтверджують, що заплановані заходи в межах WP3 та WP4 відповідають визначеним потребам у Хорватії.

4.3 ФОКУС-ГРУПИ

4.3.1 ЧЕХІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПИ

ЧЕХІЯ

Дата та місце: 21 лютого 2026 року, Брно | Тривалість: 120 хвилин | Кількість учасників та учасниць: 11 | Модераторка: Viktoria Netíková (Multicultural Center Brusinka)

ФОКУС-ГРУПА

11

УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ

120

ТРИВАЛІСТЬ

Брно

ДЕ

Профіль учасників та учасниць

Фокус-група об'єднала учасників та учасниць із різним професійним і життєвим досвідом, зокрема у сферах освіти, громадянського суспільства, культури, лідерства в громадах, місцевого врядування, а також представників та представниць мігрантських спільнот:

- Julia Makovii – візуальна мисткиня та викладачка мистецтва, біженка з України та Ізраїлю, наразі проживає в Чехії
- Anna Gordeeva – іммігрантка з Росії, IT-фахівчиня з досвідом у сфері літератури та театру, залучена до театральних ініціатив на рівні громади
- Antonina Ganimedova – менеджерка міжнародних технічних команд, іммігрантка з Росії
- Alexej Voinov – керівник у сфері IT та кабаре-виконавець, іммігрант із Росії
- Andrej Gordeev – представник громадянського суспільства, залучений до ініціатив на рівні громади
- Slava Sharkova – представниця громади
- Ayelén Centurión – лідерка громади та активістка, фахівчиня із соматичної та арттерапії, менеджерка з культурного залучення, лінгвістка з англійської та іспанської мов
- Iulia Shostak – соціокультурна працівниця громадської організації
- Klára Stará – місцева студентка, журналістка, фотографка та громадська активістка
- Nela Obadalová – фасилітаторка освіти дорослих, викладачка чеської мови в громадській організації, перекладачка та міжкультурна працівниця, яка підтримує мігрантів та мігранток
- Ivan Bázin – іммігрант із Росії, аналітик зі злиттів і поглинань, який спеціалізується на даних, фінансах та оцінюванні на основі штучного інтелекту; викладач математики в громадській організації та депутат місцевої ради

А. Вступна частина

Учасники та учасниці визначили освіту для розбудови миру в чеському контексті як довгостроковий процес, спрямований на зміцнення демократичної культури, соціальної згуртованості та спроможності громад конструктивно працювати з різноманіттям.

Розбудова миру розумілася не в контексті збройного конфлікту на території Чехії, а як запобігання соціальній поляризації та радикалізації, зміцнення довіри між місцевими жителями та жительками й людьми, які нещодавно прибули до громади, розвиток навичок діалогу та шанобливої публічної комунікації, а також підтримка громадянської активності та партисипативного життя громад.

B. Потреби та виклики громад

Визначені ключові виклики:

- Соціальна поляризація та зниження рівня довіри: зростання напруженості в публічному дискурсі, особливо щодо міграції, війни Росії проти України, економічної невизначеності та політичних процесів. Соціальні мережі розглядалися як чинник, що посилює спрощені наративи та емоційні реакції.
- Інтеграція біженців та біженок і громадян та громадянок третіх країн: прибуття українських біженців та біженок суттєво змінило місцеву соціальну динаміку. Після початкової солідарності почали з'являтися ознаки втоми, стереотипи та прояви соціального поділу.
- Мовні бар'єри: недостатнє володіння чеською мовою залишається одним з основних бар'єрів для повноцінної участі.
- Економічний тиск та нестабільність житлових умов: зростання вартості життя та дефіцит житла опосередковано впливають на соціальну згуртованість.
- Нерівний доступ до інформації: інформація про освітні заходи та діяльність у громадах часто поширюється в межах уже активних мереж, через що люди, які нещодавно прибули до громади, залишаються менш поінформованими.
- Вразливість молоді до дезінформації: медіаграмотність та критичне мислення були визначені як превентивні засоби протидії маніпуляціям і радикалізації.

C. Культурний та соціальний виміри

Культура була визначена як ключовий механізм налагодження зв'язків між різними групами за умови використання партисипативних та інклюзивних форматів. Серед наведених прикладів були мультикультурні фестивалі та мистецькі воркшопи, заходи у форматі відкритого мікрофона та громадські кафе, партисипативні мистецькі формати, що заохочують розповідання історій і спільну творчість, а також двомовні та багатомовні освітні програми. Учасники та учасниці наголосили, що культурні заходи мають бути інтегровані в довгострокові взаємини та забезпечені інституційною підтримкою, щоб не залишатися суто символічними.

D. Міграція, біженці та біженки та інклюзія

Серед визначених бар'єрів — невизначеність щодо довгострокового проживання, тривалий стрес і травматичний досвід, обмежене визнання кваліфікацій, труднощі адаптації дітей у школах, а також соціальна ізоляція матерів із малими дітьми та людей старшого віку, які нещодавно прибули до громади. Серед чітко визнаних позитивних внесків — пожвавлення роботи шкіл і місцевих служб у деяких районах, підприємницькі ініціативи людей, які нещодавно прибули до громади, збагачення культурного та мовного різноманіття, а також посилення інтернаціоналізації місцевого громадянського суспільства. Учасники та учасниці наголосили, що інтеграцію слід розуміти як двосторонній процес.

E. Міжпоколіннєві взаємини

Міжпоколіннєва взаємодія існує, але залишається фрагментованою. До перспективних підходів належать волонтерські ініціативи, що об'єднують людей старшого віку, дорослих і молодь; багатофункціональні громадські центри, які поєднують освітні можливості та неформальні простори для зустрічей; спільні творчі проєкти з конкретними спільними результатами; а також засновані на діалозі формати, присвячені місцевим питанням.

F. Рішення та мапування

Визначені пріоритетні дії: системний розвиток навичок фасилітації та медіації; навчання ненасильницької комунікації та підходів, чутливих до травматичного досвіду; підтримка місцевих фасилітаторів та фасилітаторок діалогу; покращення залучення менш активних груп; тісніша співпраця між муніципалітетами, школами, громадськими організаціями та закладами культури.

Щодо інтерактивної мапи, учасники та учасниці підтримали цю ініціативу за умови, що вона міститиме чіткі описи практик і контактну інформацію, представлятиме конкретні приклади заходів та умови участі, буде багатомовною та доступною, регулярно оновлюватиметься й дозволятиме фільтрувати інформацію за регіоном, цільовою групою та тематичним напрямом.

Висновок

Фокус-група підтвердила, що освіта для розбудови миру на місцевому рівні має бути практичною, інклюзивною та враховувати актуальну суспільну динаміку, зокрема міграцію, економічний тиск, мовні бар'єри та поляризацію. Культура та ініціативи на рівні громад були визначені як ефективні інструменти налагодження зв'язків між різними групами за умови, що вони ґрунтуються на участі та мають сталий характер. Фасилітацію діалогу, ненасильницьку комунікацію, медіаграмотність та підходи, чутливі до травматичного досвіду, було визначено як ключові компетентності для зміцнення соціальної згуртованості.

4.3.2 УКРАЇНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПИ

УКРАЇНА

Дата: 27 лютого 2026 року | Тривалість: 90 хвилин | Кількість учасників та учасниць: 5 | Модератор: Назарій Боярський (Democratic Initiatives Incubator)

ФОКУС-ГРУПА

05

УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ

90

ТРИВАЛІСТЬ

Онлайн

ДЕ

Профіль учасників та учасниць

- Наталія Тітійова — внутрішньо переміщена особа, голова ГО «Україна. Час єднатись», голова Ради ВПО Жовківської міської ради, громадська активістка
- Людмила Кудимець — лідерка громади, ГО «Територія добра», депутатка місцевої ради
- Валерій Удовенко — фасилітатор освіти дорослих, Молодіжна громадська організація «Інститут інформаційного суспільства»
- Галина Хруленко — фасилітаторка освіти дорослих, ГО «Жіночий Хаб» та представниця освітньої сфери
- Дарія Сулаєва — освітянка, Харківська гімназія № 42 Харківської міської ради

A. Вступна частина

Учасники та учасниці визначили освіту для розбудови миру широко — не лише як тему війни та миру, а як процеси, що знижують напруженість, зміцнюють взаєморозуміння та розвивають спроможність громад вести діалог і співпрацювати. Розбудову миру описували через: розвиток громад навіть під час війни (коли фокус часто зміщується на гуманітарну допомогу, виживання та безпеку); запобігання конфліктам і розвиток емоційного інтелекту; практики ненасильницької комунікації; медіацію, переговори та фасилітацію як інструменти зниження напруженості.

B. Потреби та виклики громад

Визначені ключові проблеми:

- Брак справжнього діалогу та підміна діалогу іншими форматами (круглими столами й панельними дискусіями без реального обміну позиціями та без урахування груп, які можуть перебувати у вразливому становищі)
- Відсутність спільного розуміння того, що таке розбудова миру: різні групи трактують її по-різному (згуртованість, врегулювання конфліктів, діалог тощо)
- Матеріальні та безпекові виклики: житлова криза (особливо в громадах із великою часткою ВПО), нестача укриттів, постійна тривога у прифронтових регіонах (обстріли, руйнування інфраструктури)
- Соціальна напруженість і поляризація: конфлікти в соціальних мережах і публічному просторі, жорстка комунікація, зниження рівня довіри
- Мовне питання як чинник напруженості, особливо у великих містах зі значним поширенням практик використання російської мови
- Поділ на тих, хто залишився / виїхав / повернувся, зокрема його наслідки для професійних ролей і соціального статусу
- Група ризику: чоловіки та хлопці, які побоюються процедур мобілізації, — сфера, де можуть бути потрібні правозахисні підходи, деескалація та навчання для обох сторін

C. Культурний та соціальний виміри

Культура та спільні історії розглядалися як потужний ресурс для згуртованості, але лише за умови інклюзивності та чутливості до контексту. Найчастіше згадувалися: культурні заходи для інтеграції ВПО та місцевих жителів і жительок (воркшопи, виставки, презентації, зустрічі в бібліотеках), які зменшують настороженість, сприяють подоланню стереотипів і формуванню нових соціальних зв'язків; форум-театр та інші партисипативні формати як інструменти безпечнішої роботи з чутливими темами; підвищення видимості груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, через культурні та публічні заходи. Було наголошено, що в деяких містах культурні заходи можуть мати обмежений вплив через недостатнє залучення людей, безпекові обмеження та низький рівень підтримки з боку місцевого керівництва.

D. Вимушене переміщення та інклюзія

Досвід ВПО характеризувався як неоднорідний. Основні бар'єри для інклюзії: невизначеність і стан очікування (частина людей не знає, чи залишатиметься в громаді, що знижує мотивацію); стереотипи щодо людей зі Сходу України та мовні чинники; доступ до інформації та механізмів залучення (активність ВПО знижується за відсутності персональних запрошень); економічні та професійні чинники (брак роботи за спеціальністю); складна адаптація дітей (мовний і психологічний компоненти). Було також відзначено позитивні ефекти: у сільській місцевості ВПО (особливо багатодітні сім'ї) можуть сприяти збереженню життєздатності шкіл і сіл, змінюючи сприйняття ВПО та посилюючи розуміння їхнього внеску в розвиток громади.

E. Міжпоколіннєві взаємини

Міжпоколіннєва взаємодія була оцінена як наявна, але переважно неструктурована. Заходи часто організовуються окремо для дітей і дорослих, що зменшує можливості для реального обміну. До перспективних платформ належать волонтерські спільноти без вікових обмежень, громадські організації, що поєднують навчання та культурну творчість, а також ветеранські, спортивні та психологічні простори, які справді об'єднують людей різного віку.

F. Рішення та мапування

Посилення освіти для розбудови миру потребує: професійного діалогу та відновних практик замість формального діалогу; розвитку компетентностей фасилітаторів та фасилітаторок і медіаторів та медіаторок; навчання ненасильницької комунікації, врегулювання конфліктів та підходів, чутливих до травматичного досвіду; партисипативних культурних форматів (форум-театр, виставки, культурні ярмарки) для подолання стереотипів; покращення комунікації та залучення груп, які наразі не беруть активної участі.

Інтерактивну мапу було підтримано за умови, що вона: міститиме не лише перелік організацій і ресурсів, а й короткі описи практик, контакти, географію та умови участі; включатиме мультимедійні елементи; підвищуватиме видимість практиків та практикинь і місцевих ініціатив; буде доступною та регулярно оновлюватиметься; а також дозволятиме швидко здійснювати пошук за громадою або регіоном.

Висновок

Фокус-група підтвердила, що освіта дорослих для розбудови миру на місцевому рівні має бути практичною, чутливою до контексту та орієнтованою на реальні джерела напруженості: брак діалогу та довіри, виклики інтеграції ВПО, мовні ідентичності, наслідки війни Росії проти України та триваючі безпекові загрози. Учасники та учасниці наголосили на важливості культури як містка між різними групами, а також на потребі у професійному діалозі та відновних практиках, ненасильницькій комунікації й підходах, чутливих до травматичного досвіду, а також у створенні умов для міжпоколіннєвого обміну через волонтерство, спільні проєкти та громадські простори.

4.3.3 НІМЕЧЧИНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПИ

НІМЕЧЧИНА

Місце: Youth Power Germany e.V., Берлін, Німеччина | Дата: 13.12.2025 | Модератори: Franjo Brkan; Daniel Mediros | Кількість учасників та учасниць: 9

ФОКУС-ГРУПА

09

УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ

120

ТРИВАЛІСТЬ

Берлін

ДЕ

Профіль учасників та учасниць

Фокус-група в Німеччині об'єднала 9 учасників та учасниць, які представляли різні групи місцевої громади та цільові групи проєкту DANUBE PEACE. До групи увійшли освітяни та освітянки, які працюють з дорослими, молодіжні працівники та працівниці, представники та представниці громади, молоді дорослі, залучені до освітніх заходів, а також одна людина з досвідом вимушеного переміщення, пов'язаного з війною Росії проти України. Склад групи також відображав міжпоколіннєвий вимір, оскільки учасники та учасниці різного віку представили свої погляди на інклюзію, освіту для розбудови миру, культурний діалог та згуртованість громад. Фокус-групу провела організація Youth Power Germany e.V. у Берліні, яка має досвід у сфері неформальної освіти, міжкультурного діалогу, інклюзії та підтримки різних спільнот і людей з досвідом вимушеного переміщення.

Підсумок обговорення

1. Вступ

Учасники та учасниці розуміли мир як значно ширше поняття, ніж лише відсутність війни чи прямого насильства. Мир пов'язували з безпекою, гідністю, взаємною повагою, інклюзією, справедливістю та можливістю для всіх людей брати участь у житті суспільства без страху чи виключення. Група також пов'язувала мир із довірою та можливістю відкрито висловлювати свої думки у сприятливому середовищі. Стійкість громади описувалася як її здатність зберігати єдність, взаємну підтримку та адаптуватися в умовах криз, невизначеності або соціальної напруженості. Учасники та учасниці наголосили, що стійкі громади не ізолюють людей, які можуть перебувати у вразливому становищі, а реагують через співпрацю, діалог і спільну відповідальність.

2. Потреби та виклики громад

Учасники та учасниці визначили низку пов'язаних із миром викликів у місцевому контексті Німеччини, зокрема в Берліні. Ці виклики не завжди проявляються у формі відкритого конфлікту, а часто набувають форми недовіри, соціальної фрагментації, ізоляції, упереджень та існування паралельних спільнот, які живуть поруч без змістовної взаємодії. Серед найчастіше згадуваних проблем були упередження щодо мігрантів та мігранток і людей з досвідом вимушеного переміщення, брак міжкультурного діалогу, емоційне виснаження, спричинене глобальними кризами, та зростання дистанції між різними соціальними й віковими групами.

До груп, які, на думку учасників та учасниць, найбільше стикаються з цими викликами, належать люди з досвідом вимушеного переміщення, мігранти та мігрантки, молоді дорослі з меншими можливостями, люди, які перебувають у соціально або економічно вразливому становищі, та люди старшого віку, які стикаються із соціальною ізоляцією. Люди з досвідом вимушеного переміщення розглядалися як такі, що можуть перебувати в особливо вразливому становищі, оскільки вони часто одночасно стикаються з кількома викликами, зокрема травматичним досвідом, мовними бар'єрами, обмеженим доступом до інформації, невизначеністю та труднощами у відновленні соціальних зв'язків.

Молоді дорослі також характеризувалися як група, що стикається з невизначеністю, дезінформацією та браком стабільних можливостей, тоді як від освітян та освітянок і працівників та працівниць громад дедалі частіше очікують реагування на складні соціальні реалії, хоча вони не завжди мають для цього достатні інструменти чи ресурси.

3. Культурний та соціальний виміри

Культура, культурна спадщина та спільні історії розглядалися як важливі інструменти зміцнення згуртованості громад. Учасники та учасниці пояснювали, що культура дає людям змогу встановлювати зв'язки через спогади, музику, їжу, ритуали, мову та розповідання історій. Ці елементи можуть створювати емоційні зв'язки та допомагати людям усвідомлювати спільність таких переживань, як втрата, надія, міграція, сімейні цінності та відчуття приналежності. Водночас учасники та учасниці зазначили, що культура також може створювати бар'єри, якщо використовується у спосіб, що виключає окремі групи. Тому робота з культурою має ґрунтуватися на обміні, участі та діалозі.

Було наведено кілька прикладів того, як культура допомагала долати поділи. Одним із них був мультикультурний захід у громаді, під час якого учасники та учасниці ділилися піснями, предметами та особистими історіями зі своїх країн походження. Це створило невимушену та шанобливу атмосферу, у якій люди з різним досвідом відкривали для себе спільні емоції та цінності. Воркшопи з приготування їжі та розповідання історій також згадувалися як ефективні формати, оскільки вони дають змогу мігрантам та мігранткам, місцевим жителям та жителькам і волонтерам та волонтеркам неформально взаємодіяти та поступово розбудовувати довіру. Творчі заходи, пов'язані з фотографією, танцем і спільними спогадами, розглядалися як особливо корисні для налагодження зв'язків між різними поколіннями та культурними групами.

4. Вимушене переміщення та інклюзія

Учасники та учасниці описували досвід людей з досвідом вимушеного переміщення як різний. Частина з них отримала підтримку через програми у громадах, освітні можливості та мережі солідарності, тоді як інші й надалі стикаються із самотністю, невизначеністю та труднощами з доступом до довгострокових можливостей. Учасник або учасниця з досвідом вимушеного переміщення наголосив або наголосила, що практична підтримка є важливою, але не менш важливо відчувати прийняття, бути почутими та сприйматися як люди, які мають власні сильні сторони й ідеї. Обговорення чітко показало, що людей з досвідом вимушеного переміщення не слід розглядати лише як отримувачів та отримувачок підтримки, а й як активних учасників та учасниць розбудови миру, культурного обміну та місцевих освітніх процесів.

Основні бар'єри для інклюзії в освітнє та культурне життя включають мовні труднощі, брак доступної інформації, тривалий стрес, фінансові обмеження, відсутність можливостей для догляду за дітьми та недостатнє знання місцевих систем і наявних можливостей. Учасники та учасниці також зазначили, що заходи можуть формально бути відкритими для всіх, але залишатися фактично недоступними, якщо вони не організовані у привітний, багатомовний і культурно чутливий спосіб. Тому справжня інклюзія потребує більшого, ніж формально забезпечений доступ. Вона передбачає активне залучення, розбудову довіри, практичну підтримку, інклюзивну комунікацію та гнучкі формати, що враховують реальні життєві обставини людей.

5. Міжпоколіннєві взаємини

Учасники та учасниці зазначили, що молодші та старші люди взаємодіють у громаді, але така взаємодія часто не є структурованою чи сталою. У багатьох випадках представники та представниці різних поколінь живуть поруч, але мають мало можливостей для змістовного обміну. Стереотипи все ще впливають на те, як покоління сприймають одне одного: молодших людей можуть вважати відірваними від реальності або надмірно зануреними в цифровий світ, тоді як старших людей можуть сприймати як неготових до змін.

Водночас учасники та учасниці наголосили, що ці стереотипи часто послаблюються, коли представники та представниці різних поколінь зустрічаються під час спільних заходів. І молодші, і старші люди мають цінні знання, проблеми, які їх турбують, та досвід, якими вони можуть поділитися. Можливості для міжпоколіннєвого навчання можуть включати воркшопи з розповідання історій, проєкти з дослідження місцевої культурної спадщини, мистецькі заходи, кола діалогу про мир, обмін навичками цифрової грамотності, мовні кафе та заходи у громадах, під час яких представники та представниці різних поколінь разом працюють над спільними темами. Учасники та учасниці розглядали міжпоколіннєве навчання як цінний метод розбудови миру, оскільки воно сприяє діалогу, взаємній повазі, емпатії та спільній відповідальності за життя громади.

6. Рішення, ідеї та мапування

Учасники та учасниці запропонували кілька ініціатив, які могли б посилити освіту для розбудови миру на місцевому та регіональному рівнях. Серед них — місцеві воркшопи з діалогу для розбудови миру, програми міжкультурного сторітелінгу, навчання для освітян та освітянок, які працюють з дорослими, заходи у громадах, засновані на культурній спадщині та культурі, простори для взаємного навчання людей з досвідом вимушеного переміщення та місцевих жителів і жительок, а також міжпоколіннєві творчі заходи.

Освіта для розбудови миру має бути практичною, партисипативною та ґрунтуватися на реальному досвіді громад. Вона має створювати безпечні простори для обговорення, рефлексії та співпраці, особливо щодо питань міграції, різноманіття, інклюзії, розбудови довіри та мирного співіснування.

Інтерактивна мапа можливостей для розбудови миру була оцінена як дуже корисний інструмент. Учасники та учасниці рекомендували включити до неї організації, які працюють у сферах розбудови миру, інклюзії, міжкультурного діалогу, освіти дорослих та розвитку громад. Вона також має містити інформацію про культурні центри, освітні можливості, мовну підтримку, міжпоколіннєві заходи, можливості для волонтерства, приклади успішних практик та контактну інформацію організацій або фасилітаторів та фасилітаторок. Учасники та учасниці наголосили, що на мапі мають бути чітко зазначені цільові групи, доступні мови, доступність, а також тип використовуваної методики, наприклад сторітелінг, навчання засобами мистецтва, фасилітація діалогу, психосоціальна підтримка або освіта на основі культурної спадщини. Таким чином, мапа не лише надаватиме інформацію, а й сприятиме участі, налагодженню зв'язків та поширенню успішних практик.

Висновок

Фокус-група в Німеччині підтвердила потребу в інклюзивній, практичній освіті для розбудови миру, що ґрунтується на роботі з громадами. Учасники та учасниці наголосили, що мир у місцевому контексті тісно пов'язаний із відчуттям приналежності, діалогом, гідністю, взаємною повагою та можливістю різних груп на рівних умовах брати участь у соціальному, освітньому та культурному житті. Обговорення показало, що люди з досвідом вимушеного переміщення, мігранти та мігрантки, молоді дорослі та соціально ізольовані люди старшого віку належать до груп, які найбільше стикаються з виключенням і соціальною фрагментацією.

Культура, культурна спадщина, сторітелінг та міжпоколіннєве навчання були визначені як цінні інструменти для розбудови довіри та зміцнення соціальної згуртованості. Фокус-група також підтвердила актуальність розроблення практичних освітніх ресурсів та цифрових інструментів мапування, які можуть підтримувати освітян та освітянок, представників та представниць громад, людей з досвідом вимушеного переміщення та різні групи учасників та учасниць навчання в Німеччині та ширшому Дунайському регіоні.

4.3.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПИ

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Місце: Мостар, Боснія і Герцеговина | Дата: 17.12.2025 | Тривалість: 90 хвилин | Модератор: Amar Hamzić (Spin/Okret) | Кількість учасників та учасниць: 8

ФОКУС-ГРУПА

08

УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ

90

ТРИВАЛІСТЬ

Мостар

ДЕ

Профіль учасників та учасниць

Фокус-група об’єднала 8 учасників та учасниць, які представляли ключові сфери, пов’язані з освітою для розбудови миру, соціальною згуртованістю та розвитком громад у Мостарі. До групи увійшли представники та представниці установ освіти дорослих, культурних організацій (музеїв війни), організацій громадянського суспільства, формальної освіти (Університету Мостара та закладів середньої освіти), а також ініціатив на рівні громад. Учасники та учасниці мали досвід роботи як із молоддю, так і з дорослими учасниками та учасницями навчання з груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, а також досвід у сфері міжкультурного діалогу та освітньої діяльності.

Підсумок обговорення

1. Вступ

Учасники та учасниці описували мир не лише як відсутність конфлікту, а і як наявність довіри, взаємної поваги та здатності жити й співпрацювати попри відмінності. У контексті Мостара мир тісно пов’язували з подоланням поділів і створенням спільних просторів для діалогу та співпраці. Стійкість громади розумілася як здатність окремих людей і груп конструктивно взаємодіяти попри історичні поділи, політичну напруженість та соціально-економічні виклики.

2. Потреби та виклики громад

Учасники та учасниці визначили кілька ключових викликів у Мостарі:

- Стійкі соціальні та етнічні поділи, що впливають на повсякденне життя
- Обмежена кількість просторів для змістовного міжкультурного діалогу
- Політична поляризація та брак довіри до інституцій
- Низький рівень залучення молоді та брак можливостей для активної участі
- Соціально-економічні виклики, зокрема безробіття та міграція молоді

Учасники та учасниці наголосили, що, хоча відкритого конфлікту немає, поділи залишаються помітними через існування паралельних систем (зокрема в освіті та суспільному житті), що обмежує можливості для формування спільного взаєморозуміння.

3. Культурний та соціальний виміри

Культура розглядалася як потужний інструмент подолання поділів у Мостарі, особливо через партисипативні та інклюзивні заходи. Культурні події, мистецькі ініціативи та заходи у громадах можуть створювати нейтральні простори, де люди взаємодіють поза межами поділів, пов'язаних з ідентичністю. Серед прикладів були молодіжні клуби, міжкультурні заходи та творчі воркшопи. Водночас учасники та учасниці наголосили, що такі ініціативи часто реалізуються лише в межах окремих проєктів і їм бракує сталості. Інклюзивні та партисипативні підходи були визначені як ключова умова позитивного впливу.

4. Вимушене переміщення та інклюзія

Учасники та учасниці зазначили, що Боснія і Герцеговина досі стикається з довгостроковими наслідками вимушеного переміщення, а також із новішою міграційною динамікою. До бар'єрів для інклюзії належать: обмежений доступ до інформації про наявні можливості; інституційна фрагментація; соціально-економічні виклики; психологічні бар'єри та брак довіри; обмежена кількість цільових програм з інклюзії. Організації громадянського суспільства, такі як Spin/Okret, були визначені як ключові суб'єкти у створенні безпечних та інклюзивних просторів.

5. Міжпоколіннєві взаємини

Міжпоколіннєві взаємини в Мостарі характеризувалися як наявні, але їхній потенціал використовується недостатньо. Учасники та учасниці визначили значний потенціал спільних заходів у громадах, розповідання історій та обміну досвідом, менторства та взаємного навчання, а також волонтерських ініціатив. Міжпоколіннєвий діалог розглядався як особливо важливий у постконфліктних суспільствах, де різні покоління мають різний досвід і наративи.

6. Рішення, ідеї та мапування

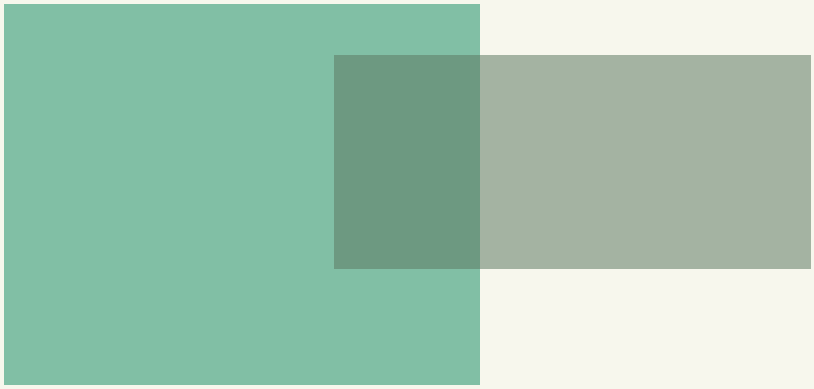
Учасники та учасниці запропонували кілька ключових дій для посилення освіти для розбудови миру в Мостарі:

- Розроблення більшої кількості програм неформальної освіти, орієнтованих на діалог і співпрацю
- Розвиток спроможності освітян та освітянок і молодіжних працівників та працівниць (фасилітація, врегулювання конфліктів, міжкультурна компетентність)
- Створення сталих громадських просторів для взаємодії
- Посилення співпраці між громадянським суспільством, освітніми установами та місцевою владою
- Посилення підтримки ініціатив, очолюваних молоддю

Ідея розроблення інтерактивної цифрової мапи можливостей для розбудови миру отримала значну підтримку. Вона має містити інформацію про організації та ініціативи, які працюють у сферах миру, культури та інклюзії; освітні програми та воркшопи; спільні простори та громадські центри; а також можливості для участі та волонтерства.

Висновок

Фокус-група в Мостарі підтвердила, що освіта для розбудови миру в Боснії і Герцеговині має бути тісно пов'язана з місцевим контекстом постконфліктного відновлення, суспільних поділів та залучення молоді. Культура, неформальна освіта та ініціативи на рівні громад були визначені як ключові інструменти зміцнення соціальної згуртованості. Організації громадянського суспільства відіграють ключову роль у подоланні розривів і створенні безпечних просторів для взаємодії. Ці висновки безпосередньо сприяють досягненню цілей проєкту DANUBE PEACE та створюють міцну основу для заходів у межах WP3 та WP4.

4.3.5 ХОРВАТІЯ

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ФОКУС-ГРУПИ

ХОРВАТІЯ

Дата: 18.12.2025 | Тривалість: 90 хвилин | Кількість учасників та учасниць: 6 | Модератор: Josip Brozović (Pannonia)

ФОКУС-ГРУПА

06

УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ

90

ТРИВАЛІСТЬ

Загреб

ДЕ

Профіль учасників та учасниць

Фокус-група об'єднала учасників та учасниць із різних сфер, пов'язаних з освітою для розбудови миру, роботою з громадами та соціальною інклюзією:

- Lea Verdel – асоціація Zaželi (лідерка громади)
- Nikolina Jurekovć – асоціація Studio B (освітянка, яка працює з дорослими)
- Iva Gligora – представниця молоді
- Iva Dugač – асоціація Alternator (представниця сфери культури)
- Lina Beusan – Асоціація глухих та слабочуючих міста Загреба (керівниця команди асистентів та асистенток з догляду вдома, проєкт «Zaželi»)
- Žana Ćurić – Асоціація глухих та слабочуючих міста Загреба (соціальна працівниця, яка працює з людьми з інвалідністю)

Такий склад дав змогу обмінятися поглядами освітян та освітянок, молоді, представників та представниць сфери культури, лідерів та лідерок громад і фахівців та фахівчинь, які працюють із групами, що можуть перебувати у вразливому становищі.

Підсумок обговорення

A. Вступна частина

Учасники та учасниці описували мир і стійкість громади як поєднання довіри, безпеки, солідарності та здатності вести відкритий діалог. Стійкість розумілася як спроможність громади конструктивно реагувати на кризи, суспільні зміни та різноманіття, не допускаючи ескалації конфліктів.

B. Потреби та виклики громад

Серед визначених ключових викликів були брак структурованого діалогу, зниження рівня довіри між громадянами та громадянками, соціальна поляризація та відчуття виключення. Найбільше з цими викликами стикаються молодь, люди старшого віку, люди з інвалідністю, люди з досвідом вимушеного переміщення та люди з нижчим соціально-економічним статусом, які часто мають обмежені можливості для участі в житті громади.

C. Культурний та соціальний виміри

Культура та спільні місцеві історії були визнані потужними інструментами налагодження зв'язків за умови, що вони є інклюзивними та відкритими до різних поглядів. Учасники та учасниці визначили партисипативні культурні заходи як ефективні способи зменшення упереджень, зміцнення взаємин і заохочення співпраці.

D. Вимушене переміщення та інклюзія

Було визначено, що люди з досвідом вимушеного переміщення стикаються з численними бар'єрами, зокрема мовними труднощами, браком інформації, адміністративними викликами та відсутністю відчуття приналежності. Організації громадянського суспільства розглядалися як ключові суб'єкти у наданні підтримки, створенні безпечних просторів та сприянні інклюзії через освіту й заходи у громадах.

E. Міжпоколіннєві взаємини

Міжпоколіннєві взаємини характеризувалися як загалом позитивні, але недостатньо структуровані. Учасники та учасниці відзначили значний потенціал міжпоколіннєвого навчання через спільні воркшопи, волонтерство та проєкти у громадах, що сприяють обміну знаннями та солідарності.

F. Рішення та мапування

Учасники та учасниці наголосили на важливості неформальних і партисипативних освітніх ініціатив, розвитку спроможності освітян та освітянок і лідерів та лідерок громад, а також посилення міжсекторальної співпраці. Ідея розроблення інтерактивної цифрової мапи, що міститиме інформацію про організації, ініціативи, освітні ресурси та можливості для участі, отримала значну підтримку, при цьому особливий акцент було зроблено на доступності та регулярному оновленні.

Висновок

Фокус-група підтвердила, що освіта для розбудови миру на місцевому рівні має бути інклюзивною, партисипативною та відповідати реальним потребам громад. Особливий акцент було зроблено на залученні груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, та міжпоколіннєвих груп, посиленні ролі організацій громадянського суспільства, а також використанні культури та цифрових інструментів як містків для діалогу та співпраці. Результати переконливо підтверджують цілі проєкту DANUBE PEACE та надають цінну основу для розроблення заходів у межах WP3 та WP4.

4.4 АНАЛІЗ КЕЙСІВ

4.4.1 ЧЕХІЯ

КЕЙСИ

ЧЕХІЯ

Контекст: громадянське суспільство та стан освіти для розбудови миру

Чехія має добре розвинений сектор громадянського суспільства, який відіграє важливу роль у просуванні прав людини, соціальної згуртованості та демократичних цінностей. Одним із ключових суб'єктів у цій сфері є People in Need — одна з найбільших неурядових організацій у Центральній Європі, що працює у понад 40 країнах світу. Заснована в контексті демократичних трансформацій після 1989 року, організація спирається на цінності людської гідності, свободи, солідарності та громадянської відповідальності.

Освіта для розбудови миру в чеському контексті залишається нерівномірно розвиненою. Багато ініціатив реалізуються в межах окремих проєктів окремими організаціями або низовими ініціативами, а не в межах єдиної національної рамки. Окремі групи, зокрема ромські спільноти, продовжують стикатися зі структурними бар'єрами, пов'язаними з доступом до освіти, участю та соціальною інклюзією.

Кейс 1 – Jeden svět na školách (JSNS)

Організація: People in Need | Вебсайт: https://www.jsns.cz

Jeden svět na školách (JSNS) («Один світ у школах») — загальнонаціональна освітня програма, присвячена правам людини, медіаграмотності та громадянській освіті. Вона використовує документальні фільми в поєднанні зі структурованими освітніми матеріалами для розвитку критичного мислення, діалогу та активного громадянства. Програма охоплює такі теми, як міграція, дискримінація, соціальна нерівність і демократичні цінності, створюючи простір для рефлексії як у формальній, так і в неформальній освіті.

Цільові групи: учні та учениці (початкова та середня освіта); педагоги та педагогині.

Методологія: програма використовує документальне кіно як відправну точку для роботи зі складними суспільними питаннями, після чого проводяться модероване обговорення та структурована рефлексія. Вона поєднує аудіовізуальний сторітелінг, методичні матеріали, фасилітований діалог і критичний аналіз джерел інформації.

Ключові результати: розвиток критичного мислення та медіаграмотності; покращення навичок діалогу; підвищення обізнаності щодо суспільних питань; підтримка демократичних цінностей.

КЕЙСИ

04

КІЛЬКІСТЬ

JSNS – One World in Schools · Slovo 21 · Brusinka Multicultural Ecosystem · World Bridge Initiatives

Засвоєні уроки: фасилітація має ключове значення; емоційне залучення підвищує відкритість; освітяни та освітянки потребують структурованої підтримки; діалог потребує належного спрямування.

Можливість адаптації: модель може бути адаптована до різних освітніх контекстів, особливо там, де існує потреба в розвитку медіаграмотності та діалогу.

Кейс 2 – Slovo 21

Організація: Slovo 21

Slovo 21 — громадська організація, діяльність якої зосереджена на інтеграції мігрантів та мігранток, міжкультурному діалозі та участі. Вона працює над зміцненням комунікації між мігрантськими спільнотами та суспільством більшості, водночас сприяючи інклюзії та рівним можливостям.

Цільові групи: мігранти та мігрантки і люди, які нещодавно прибули до громади; місцеві громади; молодь і сім'ї.

Методологія: організація застосовує партисипативний підхід, що ґрунтується на форматах діалогу в громадах, міжкультурних заходах, освітніх воркшопах та активному залученні мігрантів та мігранток.

Ключові результати: посилення участі; покращення міжкультурної комунікації; зміцнення мереж у громадах.

Засвоєні уроки: участь має ключове значення; розбудова довіри потребує часу; діалог має бути структурованим; сталість є необхідною.

Можливість адаптації: підхід може застосовуватися в мультикультурному міському середовищі та в контекстах інтеграції.

Кейс 3 – Мультикультурна екосистема (Brusinka)

Організація: Multicultural Center Brusinka | Місце: Брно | Вебсайт: https://www.brusinkabrno.cz

Мультикультурна екосистема, розроблена Brusinka, є місцевою моделлю роботи з громадою, що поєднує освіту, культуру, добробут та інклюзію. Вона створює спільний простір, де місцеві жителі та жительки, мігранти та мігрантки й міжнародні спільноти взаємодіють, навчаються та співпрацюють.

Цільові групи: мігранти та мігрантки і люди з досвідом вимушеного переміщення; місцеві жителі та жительки; діти, молодь і сім'ї; волонтери та волонтерки й освітяни та освітянки.

Методологія: модель ґрунтується на постійній взаємодії з громадою через мовну освіту, культурні та творчі заходи, воркшопи й події, а також волонтерство та спільну творчість. Навчання, орієнтоване на розбудову миру, відбувається через повсякденну взаємодію та спільний досвід.

Ключові результати: зменшення соціальної ізоляції; посилення взаємодії між групами; зміцнення відчуття приналежності; покращення згуртованості громади.

Засвоєні уроки: регулярна взаємодія сприяє розбудові довіри; неформальне середовище сприяє відкритості; поєднання освіти та соціальної взаємодії посилює вплив; громадські простори мають ключове значення для інклюзії.

Можливість адаптації: модель може бути відтворена в інших містах із різноманітним населенням. Вона потребує місцевих партнерств, доступного простору та довгострокового залучення.

Кейс 4 – World Bridge Initiatives

Організація: World Bridge Initiatives | Місце: Брно | Вебсайт: https://worldbridgeinitiatives.org

World Bridge Initiatives — низова організація, заснована та очолювана міжнародною групою студентів та студенток Університету Масарика. Вона зосереджується на налагодженні зв'язків між громадами через сторітелінг, освіту та креативний активізм, поєднуючи глобальні гуманітарні проблеми з діяльністю на місцевому рівні.

Цільові групи: студенти та студентки і молодь; місцеві та міжнародні спільноти; представники та представниці громадянського суспільства й активісти та активістки.

Методологія: ініціатива використовує партисипативні та творчі формати, зокрема кінопокази, фасилітовані дискусії з активістами та активістками, культурні та благодійні заходи, а також взаємодію за принципом «рівний — рівному». Проєкт «Kino Humanity» поєднує кіно, діалог і культурний обмін для осмислення глобальних криз.

Ключові результати: підвищення обізнаності щодо глобальних проблем; зміцнення міжкультурного взаєморозуміння; активна участь молоді; створення інклюзивних просторів для діалогу.

Засвоєні уроки: неформальні формати підвищують доступність; ініціативи, очолювані молоддю, сприяють активнішому залученню; сторітелінг посилює емпатію; безпечні простори мають ключове значення для відкритого обговорення.

Можливість адаптації: модель може бути адаптована до університетського середовища та молодіжних спільнот.

Додаткові релевантні ініціативи (взаємодоповнювальна екосистема)

- InBáze – інтеграція та підтримка мігрантів та мігранток і біженців та біженок через соціальні, освітні програми та програми на рівні громад (https://inbaze.cz)
- META – підтримка учнів та учениць з іншою рідною мовою та інклюзивна освіта (https://meta-ops.eu)
- IQ Roma servis – довгострокова робота у сфері соціальної інклюзії та освіти ромських спільнот (https://iqrs.cz)
- Demagog.cz – сприяння поінформованому суспільному дискурсу та критичному оцінюванню інформації (https://demagog.cz)

Порівняльний аналіз кейсів

У всіх кейсах простежується кілька спільних закономірностей: освіта для розбудови миру реалізується переважно через діалог, участь і критичну рефлексію; неформальне середовище та середовище на рівні громад відіграють ключову роль у формуванні довіри та сприянні інклюзії; міжкультурна взаємодія потребує активної фасилітації та не виникає сама собою; участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, забезпечується, проте ще не повною мірою; ініціативи часто мають локальний і проєктний характер, а не координуються на системному рівні.

Результати опитування значною мірою узгоджуються з цими висновками: високий рівень визнання важливості освіти для розбудови миру (94,4%), ключові виклики, серед яких міграція та брак діалогу, а також потреба в ресурсах, навчанні та кращій координації. Освіту для розбудови миру в Чехії можна розглядати як сферу, що розвивається завдяки активній діяльності представників громадянського суспільства, але все ще не має єдиної стратегічної рамки.

4.4.2 УКРАЇНА

КЕЙСИ

УКРАЇНА

Кейс 1 – «Мости»: ресурсний курс для підлітків

Організація: ГО «Київський освітній центр “Простір толерантності”» (TolerSpace) | Вебсайт: https://www.facebook.com/bridges.tolerspace | Країна: Україна

Курс «Мости» виник у 2014 році як відповідь на виклики війни та потребу підтримати адаптацію дітей з досвідом вимушеного переміщення. Сьогодні це комплексна програма психосоціальної підтримки для українських підлітків віком 13–18 років як в Україні (зокрема у прифронтових районах), так і за кордоном.

Основна мета: створення безпечного та інклюзивного простору для подолання соціальної ізоляції та відновлення психологічних ресурсів. Завдання: реабілітація (зниження рівня стресу та допомога учасникам і учасницям у пошуку внутрішніх опор); інтеграція (подолання поляризації між тими, хто виїхав, і тими, хто залишився); соціалізація (відновлення навичок живого спілкування, розбудова довіри та розвиток саморефлексії).

Цільові групи: українські підлітки віком 13–18 років — як ті, хто залишається в Україні, зокрема у прифронтових районах, так і ті, хто виїхав із країни після 2022 року; українські та міжнародні фахівці та фахівчині (освітяни та освітянки, психологи та психологині).

Методологія: групова робота з розподілом за віком та об’єднанням учасників і учасниць із різним досвідом евакуації; елементи Театру пригноблених, арттерапії, сторітелінгу та щоденної рефлексії; варіативність — щоденний вибір активностей (комікси, циркове мистецтво, філософські прогулянки, музика, скетчинг); баланс між інтенсивними заняттями та часом для спокійного відпочинку. Практика 2023 року відбулася у Кшижовій (Польща) — історичному місці примирення, що забезпечувало фізичну безпеку від повітряних тривог.

Ключові результати: емоційне розвантаження підлітків; формування нових сталих зв’язків; подолання стереотипів; розвиток культури взаємної підтримки.

Засвоєні уроки: пріоритет живого спілкування; сила суб’єктності та можливості вибору; важливість безпечного простору; подолання поляризації між тими, хто виїхав, і тими, хто залишився; турбота про фасилітаторів та фасилітаторок для запобігання професійному вигоранню.

Можливість адаптації: методологія ґрунтується на універсальних принципах роботи з кризовими ситуаціями та соціальною ізоляцією. Контексти застосування: інтеграція біженців та біженок і мігрантів та мігранток; постконфліктне примирення; відновлення після соціальної ізоляції. Гнучкий набір методів (арттерапія, сторітелінг, Театр пригноблених) може бути адаптований до різних мовних і культурних контекстів.

КЕЙСИ

03

КІЛЬКІСТЬ

Ресурсний курс «Мости» · Форум-театр · Українська миротворча школа

Кейс 2 – Форум-театр (методика Театру пригноблених)

Організація: громадська організація «Театр Змін» | Вебсайт: https://teatrzmin.org.ua/ | Країна: Україна

Форум-театр — один із найпоширеніших методів Театру пригноблених, який практикується у понад 120 країнах світу. Його мета — налагоджувати діалог із людьми, які відчувають себе виключеними із суспільства. Форум-театр руйнує стіну між акторами та акторками і глядачами та глядачками: актори та акторки порушують гостру суспільну проблему через сюжет, який зупиняється в момент найвищого загострення конфлікту, після чого запрошують аудиторію до спільного пошуку відповідей і шляхів виходу із ситуації. Глядачі та глядачки можуть втручатися в дію, замінюючи персонажів, ділячись власним життєвим досвідом і випробовуючи різні стратегії в представлених обставинах.

Цільові групи: люди з різними формами інвалідності та їхні батьки; жінки, зокрема внутрішньо переміщені жінки з дітьми; психологи та психологині; освітяни та освітянки; підлітки та молодь; громадські активісти та активістки і волонтери та волонтерки у прифронтових регіонах; люди старшого віку; рідні ветеранів та ветеранок і військовослужбовців та військовослужбовиць; цивільні та військові, які пережили полон.

Методологія: ґрунтується на системі Театру пригноблених, розробленій бразильським режисером Аугусто Боалем у 1960-х роках. Форум-вистава створюється під час триденного воркшопу за участю людей, які мають безпосередній досвід певної соціальної проблеми. Фасилітатор або фасилітаторка (джокер) допомагає учасникам та учасницям розглядати особисті конфлікти як наслідки системного насильства на культурному та інституційному рівнях.

Ключові результати (за 2025 рік): учасники та учасниці повідомляли про емоційне опрацювання та прийняття складного досвіду; краще розуміння соціальних проблем і практичних способів їх розв'язання; мобілізацію громади навколо спільних проблем (наприклад, батьки об'єдналися для підготовки колективного звернення щодо забезпечення доступності спортивної інфраструктури в реабілітаційному центрі); систематизацію сценаріїв того, як ситуації відбуваються / могли б відбуватися / мають відбуватися; розвиток ненасильницької комунікації та довіри.

Засвоєні уроки: Форум-театр є ефективним для аналізу владних відносин у конфлікті; робота з тілом, емоціями, творчістю та рефлексією допомагає зменшувати відчуття сорому та розвивати творчі здібності; чотирикрокова модель допомагає громадам аналізувати конфлікт, формулювати проблеми, вибудовувати діалог і здобувати позитивний досвід невеликих дій, що ведуть до змін.

Можливість адаптації: методологія Театру пригноблених широко використовується в усьому світі, але є дуже чутливою до контексту. Тематика має визначатися самою громадою, а до воркшопів передусім мають залучатися люди з безпосереднім досвідом проблеми. Українська спільнота Театру пригноблених сформулювала сім принципів, інформованих про травму, для системного інтегрування у практику.

Кейс 3 – Українська миротворча школа

Організація: ГО «Асоціація Української Миротворчої Школи» | Вебсайт: https://www.peacebuilding.org.ua/ | Країна: Україна

Українська миротворча школа (УМШ) — освітня та дослідницька ініціатива, що працює з 2014 року у сфері трансформації конфліктів, розвитку соціальної згуртованості та посилення спроможності громад, особливо на прифронтових, деокупованих територіях і територіях, куди були переміщені громади та установи. УМШ поєднує освітні програми, аналітичну роботу, польові дослідження та фасилітацію діалогу для формування мережі лідерів та лідерок змін, які працюють із викликами війни, реінтеграції та відновлення громад.

Цільові групи: представники та представниці громадянського суспільства і місцеві активісти та активістки; молодь і молодіжні лідери та лідерки; представники та представниці місцевого самоврядування і переміщених адміністрацій; освітяни та освітянки, журналісти та журналістки, представники та представниці релігійних спільнот; експерти та експертки і фахівці та фахівчині, які працюють у сферах розбудови миру, діалогу та відновлення.

Методологія: діяльність ґрунтується на принципі «Не нашкодь» (чутливість до конфлікту та запобігання ескалації) у поєднанні з методами, орієнтованими на майбутнє. У програмах застосовуються форсайт-підходи, методологія Future Search, сценарне планування та інші інструменти стратегічного мислення, які дають громадам змогу формувати спільне бачення в умовах невизначеності. Центральне місце також посідають діалогові практики, фасилітація складних розмов і практики ведення переговорів (зокрема підходи до діалогу, засновані на інтересах).

Ключові результати: підготовлено близько 700 випускників та випускниць, які працюють у 20 регіонах України та активно діють приблизно у 100 громадах. У 2023–2024 роках було надано близько 40 субгрантів для місцевих ініціатив і 30 стипендій для індивідуальної підтримки лідерів та лідерок і дослідників та дослідниць. У вересні 2025 року в Німеччині було реалізовано програму для українців та українок, які перебувають у ЄС, що підтвердило ефективність підходу в роботі з мігрантськими спільнотами.

Засвоєні уроки: сталі зміни в громадах можливі лише за умови поєднання чутливості до конфлікту (принцип «Не нашкодь»), стратегічного бачення майбутнього та практичних інструментів діалогу. Мережеві моделі є найбільш ефективними, коли випускники та випускниці продовжують взаємодіяти та підтримувати одне одного після завершення навчання. Підтримка у формі субгрантів і стипендій значно посилює вплив. Ключові чинники успіху: довгострокова присутність, партнерство на місцевому рівні та одночасне залучення різних груп — від молоді до органів публічної влади.

Можливість адаптації: практику можна адаптувати до інших країн і контекстів. Організація готова ділитися методологією «Не нашкодь», форсайт-підходами, діалоговими практиками та інструментами ведення переговорів, однак ефективна адаптація потребує глибокого розуміння місцевого політичного, соціального й культурного контекстів і партнерства з місцевими організаціями.

4.4.3 НІМЕЧЧИНА

КЕЙСИ

НІМЕЧЧИНА

Матеріали для аналізу кейсів із Німеччини ґрунтуються на інформації, наданій обома німецькими партнерськими організаціями (Youth Power Germany та Outside Media & Knowledge), і охоплюють чотири різні практики у сферах міжпоколіннєвої інфраструктури громад, взаємного залучення за принципом «рівний — рівному» під проводом мігрантів та мігранток, освіти для розбудови миру засобами культури та інституційного культурного обміну.

КЕЙСИ

04

КІЛЬКІСТЬ

Mehrgenerationenhaus (Федеральна програма) · Районні матері (Stadtteilmütter) · «Книги, а не бомби» · Дунайський офіс Ульм/Новий Ульм

Кейс 1 – Федеральна програма «Mehrgenerationenhaus. Miteinander – Füreinander»

Вебсайт: https://www.mehrgenerationenhaeuser.de | Країна: Німеччина (загальнонаціональна програма, близько 530 будинків)

Федеральна програма, що з січня 2021 року протягом восьми років фінансує близько 530 багатопоколіннєвих будинків для підтримки муніципалітетів через різноманітні заходи на місцевому рівні, створення можливостей для участі та сприяння рівним умовам життя.

Цільові групи: люди різного віку, зокрема люди старшого віку, сім'ї, місцеві жителі та жительки, волонтери та волонтерки, а також люди, які потребують консультацій або підтримки на місцевому рівні.

Методологія: модель соціальної інфраструктури, що поєднує відкриті зустрічі та заходи на місцевому рівні з цільовими пропозиціями. Оцінювання програми здійснюється за допомогою кількісних і якісних опитувань (відвідувачів та відвідувачок і координаторів та координаторок), а також описів окремих кейсів з аналізом чинників успіху, перешкод і результатів.

Ключові результати: у межах оцінювання відстежуються результати, пов'язані зі зменшенням самотності, посиленням самоефективності та доступом відвідувачів і відвідувачок до консультацій і послуг підтримки, а також аналізується, як різні канали залучення дають змогу охоплювати різні групи.

Засвоєні уроки: шляхи залучення відрізняються залежно від цільової групи: особисті рекомендації є одним із основних каналів, тоді як цифрові та друковані канали охоплюють різні вікові групи. Тому важливо відповідним чином планувати залучення та розподіл ресурсів.

Можливість адаптації: висока — модель може бути відтворена як громадський хаб: доступний простір для зустрічей + міжпоколіннєві заходи + місцеві партнерства + залучення волонтерів та волонтерок + систематичний моніторинг.

Кейс 2 – Районні матері (Stadtteilmütter)

Вебсайт: https://www.stadtteilmuetter.de | Країна: Німеччина (Берлін — особливо Нойкельн і Кройцберг)

«Районні матері» — це програма активного залучення за принципом «рівний — рівному», у межах якої підготовлені матері з міграційним досвідом підтримують інші сім'ї з міграційним досвідом і допомагають їм отримувати доступ до послуг та можливостей участі в житті району. Програма орієнтована на райони з високим рівнем соціальної вразливості та низькою довірою до інституцій і використовує близькість до громади та багатомовність для полегшення доступу до підтримки та участі.

Цільові групи: сім'ї з міграційним досвідом і сім'ї з досвідом вимушеного переміщення; батьки (особливо матері); сім'ї з дітьми; громади районів, що перебувають у соціально вразливому становищі.

Методологія: короткострокове навчання для жінок із міграційним досвідом, які після цього здійснюють структуровану роботу із залучення та відвідують сім'ї, надаючи їм консультації з таких питань, як освіта, здоров'я, догляд за дітьми, працевлаштування, правові питання та участь у житті громади. Ця діяльність інтегрована в систему роботи з районами та місцеву міжсекторальну співпрацю.

Ключові результати: за даними про довгострокові результати програми, було відвідано понад 15 000 сімей (з урахуванням повторних візитів це становить приблизно 150 000 розмов), а в Нойкельні сотні жінок пройшли навчання та були працевлаштовані. Модель покращує доступ до груп, які складно охопити традиційними способами, а також сприяє розвитку навичок жінок та їхньому виходу на ринок праці.

Засвоєні уроки: підходи за принципом «рівний — рівному» можуть допомогти подолати бар'єри недовіри там, де інституційні способи залучення не спрацьовують. Багатомовні фахівчині, які працюють безпосередньо в громадах, допомагають сім'ям взаємодіяти з різними системами (школами, службами) та долучатися до життя району. Стабільне визнання та фінансування сприяють безперервності роботи.

Можливість адаптації: висока — модель може працювати в інших містах за умови залучення представниць місцевих спільнот, яким довіряють, забезпечення структурованого навчання та супервізії, інтеграції в місцеві мережі надання послуг, а також довгострокового фінансування та визнання.

Кейс 3 – «Книги, а не бомби»: література як інструмент освіти для розбудови миру та культурної стійкості

Країна: Німеччина | Баден-Вюртемберг | Фрайбург | Період: квітень–травень 2022 року

Ця ініціатива у сфері освіти для розбудови миру засобами культури була реалізована у Фрайбурзі як спільна відповідь представників Дунайського регіону на війну Росії проти України. Вона підтримувала Українську Pop-Up School, що діяла під егідою Deutsch-Ukrainische Gesellschaft Freiburg. Ініціативу координувала Polnische Frauen Solidarisch (Фрайбург) у тісній співпраці з Folkowisko Foundation (Польща). Надаючи гуманітарну допомогу на польсько-українському кордоні та в Україні, Folkowisko Foundation також зберігала культурні ресурси, рятуючи від ризику знищення колекції україномовних книжок із бібліотек Луцька та Львова. Понад 2 000 україномовних книжок були перевезені коридором співпраці вздовж Дунаю до Фрайбурга, де їх розповсюдили серед освітніх закладів та громадських просторів.

Цільові групи: українські діти-біженці, які відвідували Pop-Up School; українські діти з досвідом вимушеного переміщення з дитячого будинку «Vaterhaus» поблизу Києва, яких прийняла Evangelische Stadtmission Freiburg; українські дорослі та сім'ї з досвідом вимушеного переміщення; освітяни та освітянки і фахівці та фахівчині з догляду, які працюють із дітьми-біженцями; місцеві приймаючі громади у Фрайбурзі.

Методологія: підхід до освіти для розбудови миру засобами культури та за активної участі громади, що використовує доступ до літератури й мови як інструменти стійкості, навчання та емоційної підтримки. Підхід поєднував транснаціональну співпрацю (Україна–Польща–Німеччина), діяльність громадянського суспільства під проводом людей із міграційним досвідом, а також освітню й культурну підтримку спільнот із досвідом вимушеного переміщення. Особливий акцент було зроблено на інтеграції без асиміляції та визнанні культурної ідентичності й рідної мови ресурсами для мирного співіснування.

Ключові результати: врятовано та розповсюджено понад 2 000 україномовних книжок; надано освітню підтримку Українській Pop-Up School у Фрайбурзі; покращено доступ дітей з досвідом вимушеного переміщення до освіти та можливості збереження культурної тяглості; підвищено обізнаність приймаючої громади щодо ролі культури в розбудові миру.

Засвоєні уроки: література та мова відіграють ключову роль у підтримці стійкості та добробуту в умовах вимушеного переміщення. Ініціативи, очолювані людьми з міграційним досвідом, можуть ефективно сприяти освіті для розбудови миру та виконувати роль культурних посередників. Підходи, засновані на культурі, доповнюють гуманітарну допомогу, відповідаючи на емоційні та освітні потреби.

Можливість адаптації: висока — модель можна адаптувати до інших регіонів, які зазнали наслідків вимушеного переміщення та конфліктів. Її можна відтворити через співпрацю між місцевими організаціями громадянського суспільства, культурними установами та освітніми ініціативами, використовуючи літературу й культурні ресурси як доступні інструменти.

Кейс 4 – Дунайський офіс Ульм/Новий Ульм: культурний обмін як стратегічний інструмент розбудови миру

Установа: Donaubüro gemeinnützige GmbH (Haus der Donau) | Директор: Sebastian Rihm | Вебсайт: https://donaubuero.de | Країна: Німеччина — Ульм/Новий Ульм

Дунайський офіс є одним із найважливіших інституційних суб'єктів у Дунайському регіоні, що працює на перетині культурного обміну, європейської співпраці та громадянської участі. Його роль виходить за межі реалізації окремих проєктів: установа виконує функцію довгострокового фасилітатора транснаціонального діалогу, поєднуючи місцевих суб'єктів із європейськими мережами та сприяючи співпраці через політичні, культурні й інституційні кордони.

Міжнародний Дунайський фестиваль Ульм/Новий Ульм (International Donaufest Ulm/Neu-Ulm) — масштабний культурний фестиваль, який проводиться вже понад 20 років, — об'єднує митців та мисткинь, організації й мешканців та мешканок з усього Дунайського регіону. Donaufest є не просто культурною подією, а платформою для практичної розбудови миру, де міжкультурний діалог відбувається через безпосередню взаємодію, спільний досвід сприяє взаєморозумінню, а європейські цінності передаються через культурні практики.

Інституційний висновок: «Жодна інша річка у світі не об'єднує стільки народів, як Дунай. Особливо в такі часи діалог, обмін та особисті зустрічі набувають особливого значення. Знайомство одне з одним і взаєморозуміння створюють основу для поваги та не залишають місця для ненависті й упереджень».

Ключовий внесок у DANUBE PEACE: розбудова миру в Дунайському регіоні глибоко вкорінена в культурних практиках і життєвому досвіді. Інституції-посередники відіграють ключову роль у підтриманні діалогу та співпраці. Масштабні культурні ініціативи можуть функціонувати як довгострокова інфраструктура для розбудови миру. Сучасні геополітичні події посилюють нагальність діалогу та обміну. Європейські програми співпраці залишаються важливими, але потребують ефективніших механізмів забезпечення безперервності.

4.4.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

КЕЙСИ

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Кейс 1 – Освітня програма Музею воєнного дитинства

Організація: Музей воєнного дитинства | Вебсайт: https://warchildhood.org | Країна: Боснія і Герцеговина

Музей воєнного дитинства (WCM) — міжнародно визнана ініціатива, присвячена документуванню та представленню особистого досвіду дорослішання під час війни. Поряд із виставковою діяльністю WCM розробив потужну освітню програму, присвячену освіті для розбудови миру, пам'яті, емпатії та діалогу. Програма працює зі школами, молодіжними групами та освітянами й освітянками, використовуючи реальні життєві історії та свідчення для створення простору для рефлексії про війну, ідентичність і співіснування.

Цільові групи: учні та учениці і студенти та студентки (початкова, середня та вища освіта); освітяни та освітянки і педагоги та педагогині; молодіжні групи та молодь; представники та представниці сфери культури й громадянського суспільства.

Підхід/Методологія: програма ґрунтується на сторітелінгу та навчанні через досвід — використанні особистих свідчень і предметів; модерованих дискусіях і сесіях рефлексії; воркшопах у музеї та виїзних воркшопах; фасилітації, заснованій на діалозі та чутливій до травматичного досвіду. Методологія робить акцент на розвитку емпатії, критичній рефлексії та поєднанні особистих історій із ширшими суспільними процесами.

Ключові результати: підвищення обізнаності про досвід війни та його довгострокові наслідки; посилення емпатії та взаєморозуміння серед молоді; розвиток навичок діалогу та критичного мислення; залучення шкіл та освітян і освітянок до роботи з темами, пов'язаними з розбудовою миру.

Засвоєні уроки: особисті історії є потужним інструментом для розвитку емпатії та рефлексії; безпечна та належно спрямована фасилітація має ключове значення під час роботи з чутливими темами; поєднання минулого із сучасністю підвищує актуальність цих тем для молоді; емоційне залучення сприяє глибшому навчанню.

Можливість адаптації: висока — модель може бути адаптована до інших постконфліктних і мультикультурних контекстів. Її можна застосовувати у формі воркшопів на основі сторітелінгу, виставок або освітніх матеріалів, зосереджених на життєвому досвіді та пам'яті.

Кейс 2 – Фундація Mozaik

Організація: Фундація Mozaik | Вебсайт: https://mozaik.ba | Країна: Боснія і Герцеговина

КЕЙСИ

03

КІЛЬКІСТЬ

Музей воєнного дитинства (освітня програма) · Фундація Mozaik · Центр діалогу Нансена в Мостарі

Фундація Mozaik — одна з провідних організацій у Боснії і Герцеговині, що працює у сферах розвитку громад, соціальних інновацій та активної участі різних вікових груп. Через такі ініціативи, як програми розвитку громад, місцеві партнерства та підтримка соціального підприємництва, Mozaik сприяє розбудові інклюзивних і стійких громад. Її діяльність поєднує освіту, громадянську участь і практичні дії, створюючи можливості для навчання впродовж життя та міжпоколіннєвої співпраці.

Цільові групи: молодь та учасники й учасниці навчання серед дорослих; освітяни та освітянки, ментори та менторки, фасилітатори та фасилітаторки; лідери та лідерки громад і представники та представниці громадянського суспільства; місцеві жителі та жительки і волонтери та волонтерки.

Підхід/Методологія: навчання через досвід у межах реальних проєктів у громадах; менторство та розвиток спроможності як молоді, так і дорослих; міжпоколіннєва співпраця та взаємне навчання; соціальне підприємництво та підходи, орієнтовані на розв'язання проблем; партнерства між громадянським суспільством, місцевими органами влади та громадами.

Ключові результати: посилення залучення до життя громади представників та представниць різних вікових груп; активніша участь громадян та громадянок у місцевих ініціативах; розвиток підприємницьких, громадянських і лідерських компетентностей; покращення співпраці між зацікавленими сторонами на місцевому рівні.

Засвоєні уроки: підходи до навчання впродовж життя підвищують сталість впливу; міжпоколіннєва співпраця зміцнює згуртованість громади; практичне залучення забезпечує кращі результати навчання, ніж теоретичні підходи; міцні місцеві партнерства мають ключове значення для довгострокового успіху.

Можливість адаптації: висока — модель може бути адаптована до різних контекстів, де розвиток громад і навчання впродовж життя є пріоритетами. Її можна адаптувати через місцеві партнерства, системи менторства та освітні ініціативи на рівні громад.

Кейс 3 – Центр діалогу Нансена в Мостарі

Організація: Nansen Dialogue Centre Mostar | Вебсайт: https://www.ndcmostar.org | Країна: Боснія і Герцеговина

Центр діалогу Нансена в Мостарі є однією з ключових організацій, що працюють у сфері примирення, діалогу та інклюзивної освіти в Боснії і Герцеговині. Його програми спрямовані на подолання суспільних поділів шляхом створення структурованих можливостей для діалогу та співпраці між різними соціальними й етнічними групами. Окрім роботи зі школами, організація активно залучає освітян та освітянок, які працюють з дорослими, членів та членкинь громад і представників та представниць громадянського суспільства, просуваючи навчання впродовж життя та діалог як інструменти розбудови миру й соціальної згуртованості.

Цільові групи: учні та учениці і молодь; учасники та учасниці навчання серед дорослих і члени та членкині громад; освітяни та освітянки і педагоги та педагогині; організації громадянського суспільства та місцеві зацікавлені сторони.

Підхід/Методологія: фасилітовані діалогові сесії та воркшопи; навчання для освітян та освітянок і фасилітаторів та фасилітаторок; міжгрупові та міжпоколіннєві заходи; ініціативи на рівні громад і проєкти співпраці; методи неформальної освіти, зосереджені на комунікації та розбудові довіри. Методологія робить акцент на інклюзивній участі, критичній рефлексії та довгостроковому залученні.

Ключові результати: фасилітація структурованого діалогу в розділених громадах; посилення компетентностей освітян та освітянок у сфері фасилітації та медіації; активніше залучення різних груп до спільних заходів; розроблення інструментів і підходів, які можна застосовувати у школах і громадах.

Засвоєні уроки: структурований діалог потребує підготовлених і нейтральних фасилітаторів та фасилітаторок; довгострокове залучення є ефективнішим за одноразові заходи; поєднання підходів на рівні шкіл і громад забезпечує більш сталий вплив; розбудова довіри є передумовою для глибшого діалогу.

Можливість адаптації: модель NDC Mostar має високий потенціал для адаптації до інших постконфліктних і розділених суспільств. Її методологія фасилітації діалогу та міжпоколіннєві формати можуть безпосередньо застосовуватися в різних контекстах Дунайського регіону.

4.4.5 ХОРВАТІЯ

КЕЙСИ

ХОРВАТІЯ

Кейс 1 – Програма «Студії миру», Центр досліджень миру (CMS)

Організація: Центр досліджень миру (CMS) | Вебсайт: https://www.cms.hr | Країна: Хорватія

Програма «Студії миру» є однією з найтриваліших програм освіти для розбудови миру в Хорватії, яку Центр досліджень миру (CMS) безперервно реалізує вже понад 25 років. Програма проводиться як структурований багатомісячний цикл неформальної освіти дорослих і до сьогодні залучила понад 700 учасників та учасниць із різним професійним і соціальним досвідом, зокрема зі сфер освіти, громадянського суспільства, культури, соціальної роботи та роботи з громадами. Програма створює структурований простір для критичної рефлексії щодо суспільних конфліктів, історичної пам'яті, ненасильства та сучасних викликів, які впливають на мир і соціальну згуртованість.

Цільові групи: дорослі; активісти та активістки громадянського суспільства; освітяни та освітянки і тренери та тренерки; лідери та лідерки громад; молоді фахівці та фахівчині і студенти та студентки; люди, залучені до соціальної, культурної та громадської діяльності.

Підхід/Методологія: програма ґрунтується на методах неформального, партисипативного та досвідного навчання, які застосовуються в межах багатомісячного освітнього циклу тривалістю від 4 до 6 місяців, що охоплює 30–40 годин освітніх заходів для кожної групи учасників та учасниць. Методологія поєднує лекції, фасилітовані дискусії, роботу в малих групах, аналіз кейсів, вправи на рефлексію та спільний аналіз конкретних суспільних ситуацій. Особливий акцент зроблено на розвитку компетентностей у сфері ненасильницької комунікації, фасилітації діалогу та критичного мислення.

Ключові результати: програма безперервно реалізується з 1997 року та охопила понад 25 поколінь і більш ніж 700 учасників та учасниць. Кожен цикл містить такі тематичні модулі, як «Ненасильницька комунікація та врегулювання конфліктів», «Розбудова миру та соціальна справедливість», «Права людини та активне громадянство», «Робота з минулим і культура пам'яті», а також «Діалог, фасилітація та партисипативні методи». Значна кількість колишніх учасників та учасниць сьогодні активно працює як освітяни та освітянки, активісти та активістки громадянського суспільства і лідери та лідерки громад. Сформовано довгострокову мережу випускників та випускниць, яка сприяє подальшій співпраці, обміну знаннями та громадянській участі.

Засвоєні уроки: освіта для розбудови миру для дорослих має найбільший вплив, коли вона є довгостроковою, структурованою та послідовною. Для розбудови довіри між учасниками та учасницями необхідний процес тривалістю кілька місяців. Робота в малих групах (20–25 учасників та учасниць) значно підвищує якість діалогу та безпечність освітнього середовища.

КЕЙСИ

02

КІЛЬКІСТЬ

Програма «Студії миру» (CMS) · Молодіжна група миру «Dunav»

Можливість адаптації: програма «Студії миру» має високий потенціал для адаптації до інших контекстів у Дунайському регіоні та за його межами. Модель можна адаптувати до різних культурних та інституційних середовищ через коротші або довші цикли (від 20 до 40 годин), залежно від місцевих потреб і ресурсів, та реалізовувати організаціями громадянського суспільства, провайдерами освіти дорослих або місцевими ініціативами на рівні громад.

Кейс 2 – Програми з розбудови миру та діалогу в громаді, Молодіжна група миру «Dunav»

Організація: Молодіжна група миру «Dunav» | Вебсайт: https://www.ypgd.org | Країна: Хорватія (Вуковар)

Молодіжна група миру «Dunav» — організація громадянського суспільства у Вуковарі, яка вже понад 25 років працює у сферах розбудови миру, примирення та діалогу в громаді в постконфліктному контексті. Організація працює в соціально чутливому середовищі, позначеному історичними поділами, та зосереджується на відновленні довіри, сприянні діалогу й зміцненні мирного співіснування в місцевій громаді. Через довгострокові освітні програми та програми на рівні громад організація працює з питаннями історичної пам'яті, міжетнічних взаємин і соціальної згуртованості, приділяючи особливу увагу ненасильству та інклюзії.

Цільові групи: молодь; дорослі з місцевої громади; освітяни та освітянки і молодіжні працівники та працівниці; міжетнічні та міжкультурні групи; лідери та лідерки громад і представники та представниці громадянського суспільства.

Підхід/Методологія: організація застосовує неформальні, партисипативні та засновані на діалозі підходи до навчання. Діяльність охоплює воркшопи, фасилітовані діалогові сесії, публічні дискусії, форуми громад, меморіальні та освітні заходи, а також молодіжні обміни. Особлива увага приділяється безпечним просторам для діалогу, роботі з минулим та інклюзивній участі різних етнічних і соціальних груп. Методологія адаптована до постконфліктного середовища та сприяє поступовій розбудові довіри через постійне залучення.

Ключові результати: організація працює у Вуковарі вже понад 25 років, безперервно реалізуючи програми, спрямовані на розбудову миру та примирення. Протягом багатьох років до них було залучено сотні учасників та учасниць, зокрема молодь, дорослих і представників та представниць різних етнічних і соціальних груп. Діяльність охоплює діалогові воркшопи, програми з роботи з минулим і культурою пам'яті, ненасильницької комунікації, участі молоді у розбудові миру та активному громадянстві, а також спільні меморіальні й освітні заходи. Організація широко визнана одним із ключових місцевих суб'єктів розбудови миру у Вуковарі.

Засвоєні уроки: розбудова миру в постконфліктних громадах потребує довгострокової присутності, послідовності та підходів, заснованих на довірі. Сталих змін неможливо досягти за допомогою короткострокових втручань — вони потребують безперервного діалогу та залучення громади. Досвід підкреслює важливість чутливої та інклюзивної роботи з історичною пам'яттю, а також підтримки відповідальності місцевих громад за процеси розбудови миру.

Можливість адаптації: хоча цей підхід сформувався в конкретному постконфліктному контексті, його можна адаптувати до інших розділених або поляризованих громад у Дунайському регіоні та за його межами. Методи можуть бути адаптовані для використання організаціями громадянського суспільства, молодіжними групами та ініціативами на рівні громад, які працюють у сферах примирення, діалогу та стійкості громад, особливо в контекстах, що зазнали впливу конфліктів, міграції або соціальної поляризації.

4.5 РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

4.5.1 ЧЕХІЯ

РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

ЧЕХІЯ

У Чехії було визначено 5 ресурсів. Освіта для розбудови миру не завжди чітко визначена або інституціоналізована як окрема сфера. Натомість багато практик, пов'язаних із розбудовою миру, інтегровані в політики інтеграції, розвиток громад, медіаграмотність і процеси партисипативного врядування.

Ресурс 1 – JSNS: «Один світ у школах» (Jeden svět na školách)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: освітня програма

«Один світ у школах» — одна з найбільших освітніх програм у Чехії, присвячених правам людини, медіаграмотності та глобальній обізнаності. Вона пропонує документальні фільми, плани занять і навчання для педагогів та педагогинь, які допомагають учням та ученицям краще розуміти суспільні проблеми, різноманіття та демократичні цінності. Через інтерактивні дискусії та вправи на розвиток критичного мислення програма допомагає молоді формувати власні погляди з повагою до інших та брати участь у діалозі.

Цільові групи: учні та учениці, педагоги та педагогині, освітяни та освітянки, молодь.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру; культурний діалог; стійкість громад.

Країна/Місто: Чехія (по всій країні) | Вебсайт: https://www.jsns.cz

Релевантність: програма сприяє розвитку критичного мислення, емпатії та діалогу, заснованого на взаємній повазі, що є важливими складовими мирного суспільства. Вона допомагає запобігати поляризації та дезінформації шляхом розвитку медіаграмотності та демократичної обізнаності молоді.

МАПОВАНІ РЕСУРСИ

05

КІЛЬКІСТЬ

Медіаграмотність, інтеграція та діалог у громадах (по всій країні та у Брно)

ФОКУС

Ресурс 2 – Demagog.cz: ініціатива з медіаграмотності та фактчекінгу

Онлайн/офлайн: онлайн | Тип: освітня / аналітична платформа

Demagog.cz — фактчекінгова платформа, яка аналізує висловлювання публічних осіб і сприяє комунікації, заснованій на фактах. Вона також пропонує освітні матеріали та воркшопи з медіаграмотності, допомагаючи користувачам та користувачкам розпізнавати дезінформацію та краще розуміти суспільний дискурс.

Цільові групи: учні та учениці, освітяни та освітянки, широка громадськість.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру; стійкість громад; культурний діалог.

Країна/Місто: Чехія | Вебсайт: https://demagog.cz

Релевантність: протидіючи дезінформації та сприяючи критичному мисленню, платформа допомагає зменшувати соціальну напруженість і поляризацію. Вона підтримує поінформований діалог і довіру до публічної комунікації.

Ресурс 3 – Multicultural Center Brusinka

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: програма на рівні громади / освітні заходи

Multicultural Center Brusinka — організація у Брно, що працює на рівні громади та проводить освітні, культурні й інтеграційні заходи для різних груп, зокрема мігрантів та мігранток, біженців та біженок, дітей і сімей. Її програми охоплюють мовні курси, творчі воркшопи, діалоги в громадах і міжкультурні заходи, спрямовані на сприяння інклюзії та взаєморозумінню.

Цільові групи: мігранти та мігрантки, біженці та біженки, діти, сім'ї, міжнародні спільноти, місцеві жителі та жительки.

Тематична релевантність: культурний діалог; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення; стійкість громад; міжпоколіннєва співпраця.

Країна/Місто: Чехія, Брно | Вебсайт: https://www.brusinkabrno.cz

Релевантність: центр створює безпечні простори для взаємодії між різними культурними групами та підтримує повсякденну розбудову миру через діалог, освіту та залучення громад.

Ресурс 4 – Сценарії майбутнього розвитку міграції та інтеграції у Брно (SocioFactor)

Онлайн/офлайн: офлайн / дослідницький матеріал | Тип: дослідження / партисипативна методологія / інструмент для формування політик

У цьому звіті представлено результати партисипативного процесу розроблення сценаріїв, присвяченого майбутньому міграції та інтеграції у Брно. До процесу залучено зацікавлені сторони з органів публічного управління, неурядових організацій та експертних спільнот для аналізу ризиків, викликів і довгострокових сценаріїв розвитку. Методологія сприяє структурованому діалогу та стратегічному плануванню для розвитку інклюзивних суспільств.

Цільові групи: розробники та розробниці політик, неурядові організації, освітяни та освітянки, представники та представниці громад.

Тематична релевантність: стійкість громад; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення; культурний діалог; запобігання конфліктам.

Країна/Місто: Чехія, Брно | Вебсайт: https://www.sociofactor.eu

Релевантність: ресурс спрямований на роботу з першопричинами соціальної напруженості, такими як сегрегація, доступ до житла та брак участі. Він демонструє, як інклюзивне врядування та довгострокове планування сприяють запобіганню конфліктам і зміцненню довіри.

Ресурс 5 – World Bridge Initiatives

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: мережа / програма на рівні громади

World Bridge Initiatives — міжнародна організація, очолювана студентами та студентками, діяльність якої зосереджена на налагодженні зв'язків між громадами через сторітелінг, освіту та культурні заходи. Вона організовує дискусії, кінопокази та благодійні заходи, присвячені глобальним кризам і спрямовані на розвиток емпатії та взаєморозуміння між представниками та представницями різних культур.

Цільові групи: студенти та студентки, молодь, міжнародні спільноти, активісти та активістки.

Тематична релевантність: культурний діалог; залучення громад; освіта для розбудови миру; міжпоколіннєва співпраця.

Країна/Місто: міжнародний рівень (заснована у Брно, Чехія) | Вебсайт: https://worldbridgeinitiatives.org

Релевантність: ініціатива сприяє розбудові миру на низовому рівні через сторітелінг і залучення громад. Поєднуючи місцеві та глобальні перспективи, вона сприяє розвитку емпатії, солідарності та активної участі.

4.5.2 УКРАЇНА

РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

УКРАЇНА

В Україні було визначено 3 ресурси. В умовах повномасштабної військової агресії Росії проти України освіта для розбудови миру розуміється не як абстрактна освітня тема, а як практичний інструмент соціального відновлення, зменшення напруженості та відновлення взаємодії між людьми.

Ресурс 1 – «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків»

Онлайн/офлайн: онлайн | Тип: освітній матеріал

Цей навчально-методичний посібник є комплексним керівництвом із впровадження медіації однолітків і відновних практик в освітньому середовищі. Він містить структуровані навчальні сесії, вправи та рекомендації з фасилітації, які допомагають молоді навчитися мирно врегульовувати конфлікти та вибудовувати відносини, засновані на співпраці. Матеріал сприяє розвитку навичок комунікації, ведення переговорів і критичного мислення, а також підвищенню обізнаності щодо запобігання насильству та створення безпечного освітнього середовища. Він дає змогу підготовленим учням-медіаторам та ученицям-медіаторкам навчати своїх однолітків за принципом «рівний — рівному» та доповнюється онлайн-курсом і відеоматеріалами.

Цільові групи: учні та учениці віком приблизно 11–18 років, медіатори та медіаторки з числа однолітків, педагоги та педагогині, шкільні психологи та психологині, соціальні працівники та працівниці, молодіжні працівники та працівниці, практики та практикині неурядових організацій, а також ширша освітня спільнота.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру; стійкість громад; культурний діалог; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення.

Країна/Місто: Україна (Київ, 03113, а/с 26) | Вебсайт: https://la-strada.org.ua | Контакт: info@la-strada.org.ua | Телефон: +38 063 300 30 34

Релевантність: ресурс пропонує практичні інструменти для навчання молоді та освітян і освітянок навичок мирного врегулювання конфліктів і діалогу. Сприяючи розвитку медіації, емпатії та ненасильницької комунікації, він допомагає запобігати ескалації конфліктів і зміцнювати довіру в громадах. Підхід, заснований на взаємному навчанні за принципом «рівний — рівному», сприяє інклюзивній участі та соціальній згуртованості.

Ресурс 2 – «Вчимося творити мир»: методичний посібник

Онлайн/офлайн: онлайн | Тип: освітній матеріал

Цей український методичний посібник з освіти для розбудови миру був розроблений у межах проєкту «Війна і мир: участь дітей у розбудові миру».

МАПОВАНІ РЕСУРСИ

03

КІЛЬКІСТЬ

Медіація однолітків та інструменти розбудови миру для відновлення (Київ і вся Україна)

ФОКУС

Він містить готові до використання інтерактивні навчальні сесії, вправи, формати дискусій, активності з використанням форум-театру та сценарії соціальних дій, які допомагають освітянам та освітянкам навчати врегулюванню конфліктів, толерантності, правам людини та ненасильницькій комунікації. Матеріал було апробовано в різних регіонах України. Він містить структуровані рекомендації для фасилітаторів та фасилітаторок, зокрема щодо правил роботи групи, партисипативних методів навчання та вправ на рефлексію.

Цільові групи: учні та учениці шкіл і молодь; освітяни та освітянки і педагоги та педагогині; молодіжні працівники та працівниці і тренери та тренерки; психологи та психологині і соціальні працівники та працівниці; волонтери та волонтерки і громадські активісти та активістки; діти, які зазнали впливу війни та вимушеного переміщення.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру; стійкість громад; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення; культурний діалог; міжпоколіннєва співпраця; історична пам'ять.

Країна/Місто: Україна (Київ, 03141, вул. Волгоградська, 23, офіс 32) | Вебсайт: https://gender-ua.org/library | Контакт: gender@ukr.net | Телефон: +38 (050) 462-43-26

Релевантність: посібник безпосередньо сприяє освіті для розбудови миру, пропонуючи практичні інструменти, які фасилітатори та фасилітаторки можуть одразу використовувати в навчальних аудиторіях і освітніх просторах у громадах. Він сприяє розвитку діалогу, емпатії та ненасильницького врегулювання конфліктів і був спеціально розроблений у відповідь на соціальну напруженість і вимушене переміщення, спричинені війною в Україні. Посібник допомагає громадам зміцнювати стійкість, залучаючи молодь як активних учасників та учасниць розбудови миру.

Ресурс 3 – Асоціація Української Миротворчої Школи

Онлайн/офлайн: онлайн та офлайн | Тип: організація / мережа

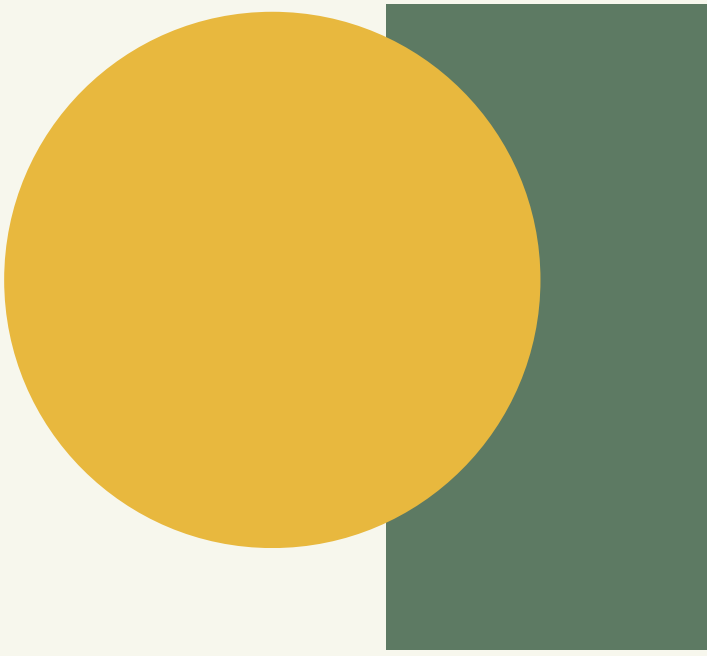
Асоціація Української Миротворчої Школи — мережева організація громадянського суспільства, створена у 2021 році як інституційне продовження ініціативи «Українська миротворча школа», започаткованої у 2014 році. Організація об'єднує понад 80 членів та членкинь у 12 регіонах України та працює на рівні територіальних громад. Вона сприяє поширенню практик розбудови миру, трансформації конфліктів, діалогу в громадах і розвитку місцевого лідерства через навчання, адвокацію та обмін досвідом. Її діяльність спрямована на посилення спроможності громад працювати із соціальною напруженістю та запобігати насильницьким конфліктам за допомогою ненасильницької комунікації та партисипативного ухвалення рішень.

Цільові групи: лідери та лідерки місцевих громад, громадські активісти та активістки, освітяни та освітянки, молодіжні працівники та працівниці, представники та представниці органів місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства та жителі й жительки територіальних громад, зокрема люди, які зазнали впливу війни та вимушеного переміщення.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру; стійкість громад; культурний діалог; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення; міжпоколіннєва співпраця.

Країна/Місто: Україна (по всій країні, заходи реалізуються в різних територіальних громадах) | Вебсайт: https://www.peacebuilding.org.ua/ | Контакт: ups.asociacia@gmail.com

Релевантність: мережа має практичний досвід застосування підходів до розбудови миру та трансформації конфліктів на рівні місцевих громад. Її діяльність демонструє, як ненасильницька комунікація, медіація та партисипативні практики можуть зміцнювати довіру та співпрацю між різними соціальними групами, зокрема людьми з досвідом вимушеного переміщення та місцевими жителями й жительками.

4.5.3 НІМЕЧЧИНА

РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

НІМЕЧЧИНА

У Німеччині було визначено 12 ресурсів, переважно розташованих у Баден-Вюртемберзі та регіоні Верхнього Дунаю, а також кілька прикладів на національному й транснаціональному рівнях. Маповані ресурси охоплюють інституційні центри співпраці, заклади освіти дорослих, громадські центри, культурні та історичні об'єднання, фестивалі, музеї, меморіальні місця та програми, що сприяють міжкультурному діалогу, примиренню, соціальній згуртованості та освіті для розбудови миру.

RESOURCES MAPPED

12

КІЛЬКІСТЬ

Центри співпраці, культурний обмін, освіта дорослих (регіон витоків Дунаю / Ульм)

FOCUS

Ресурс 1 – Donaubüro Ulm/Neu-Ulm gGmbH (Дунайський офіс)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція

Дунайський офіс — міський центр і проєктна агенція для розвитку співпраці в Дунайському регіоні. Він об'єднує зацікавлені сторони зі сфер культури, освіти та громадянського суспільства й підтримує транскордонні проєкти ЄС і місцеві проєкти. Офіс безпосередньо працює над міжрегіональною співпрацею та діалогом у Дунайському регіоні, що має ключове значення для розбудови мережі та мапування в межах DANUBE PEACE.

Цільові групи: представники та представниці сфери культури, організації громадянського суспільства, освітяни та освітянки, місцеві інституції, широка громадськість.

Тематична релевантність: культурний діалог; стійкість громад (через розбудову мереж і співпрацю).

Країна/Місто: Німеччина — Ульм | Адреса: Kronengasse 4/3, 89073 Ulm | Вебсайт: https://donaubuero.de | Контакт: **info@donaubuero.de** | Тел.: +49 731 88 03 06-0

Релевантність: слугує важливою точкою входу для зацікавлених сторін Дунайського регіону в Німеччині, сприяє об'єднанню ресурсів і реалізації спільних ініціатив, які зміцнюють культурну співпрацю та соціальну згуртованість.

Ресурс 2 – Donaufest (Ульм/Новий Ульм)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: захід / програма на рівні громади

Donaufest — публічний фестиваль і платформа для зустрічей, що об'єднує культури та громади, пов'язані Дунаєм. Через культурний контент і публічні програми він сприяє міжкультурному діалогу та видимості різноманітних ідентичностей у місті. Фестиваль створює конкретний формат для зустрічей, формування спільних наративів і діалогу — ключових елементів розбудови довіри та згуртованості.

Цільові групи: місцева громада, мігранти та мігрантки і люди з досвідом вимушеного переміщення, представники та представниці сфери культури, сім'ї, міжпоколіннєві групи.

Тематична релевантність: культурний діалог; стійкість громад.

Країна/Місто: Німеччина — Ульм/Новий Ульм | Адреса: Kronengasse 4/3, 89073 Ulm | Вебсайт: https://donaufest.de | Контакт: info@donaubuero.de | Тел.: +49 731 88 03 06-0

Релевантність: апробована модель публічної міжкультурної програми в Дунайському регіоні, яка може слугувати джерелом натхнення для заходів DANUBE PEACE, спрямованих на діалог, участь і налагодження зв'язків між громадами.

Ресурс 3 – Mehrgenerationenhaus Eichbergtreff (Ульм)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: захід / програма на рівні громади

Eichbergtreff — міжпоколіннєвий центр зустрічей в Ульмі, який зміцнює місцеву громаду через підхід, що об'єднує представників та представниць різних поколінь. Він пропонує доступні активності з низьким порогом участі, консультації та можливості для жителів і жительок долучатися до спільних ініціатив. Центр активно налагоджує зв'язки між різними віковими групами, зміцнює соціальні зв'язки, а також може сприяти інклюзії новоприбулих і людей, які перебувають у процесі інтеграції.

Цільові групи: міжпоколіннєві групи, сім'ї, люди старшого віку, молодь, люди, які потребують консультацій або підтримки.

Тематична релевантність: міжпоколіннєва співпраця; стійкість громад; інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення.

Країна/Місто: Німеччина — Ульм | Адреса: Eichbergplatz 9, 89075 Ulm | Вебсайт: https://www.mehrgenerationenhaeuser.de | Контакт: info@eichbergtreff.de | Тел.: +49 731 2640591

Релевантність: безпосередньо сприяє соціальній згуртованості та міжпоколіннєвому навчанню через постійні активності, тісно пов'язані з місцевою громадою та добре придатні для пілотування й мапування практик налагодження зв'язків між різними групами громади в межах проєкту.

Ресурс 4 – Центр освіти дорослих Ульма (vh ulm / Ulmer Volkshochschule)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція

VHS Ulm — ключова інституція освіти дорослих, що пропонує широкий спектр курсів, зокрема інтеграційні та мовні програми. Вона є одним з основних каналів залучення дорослих, зокрема людей з досвідом вимушеного переміщення, до вивчення мови, орієнтації в новому середовищі та суспільної участі. Як стабільна місцева інфраструктура, вона може бути партнером для інтеграції модулів з освіти для розбудови миру та міжкультурного діалогу в наявні освітні траєкторії.

Цільові групи: дорослі, люди з досвідом вимушеного переміщення та мігранти й мігрантки, освітяни та освітянки, широка громадськість.

Тематична релевантність: інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення; освіта для розбудови миру (через громадянську освіту та орієнтаційне навчання); стійкість громад.

Країна/Місто: Німеччина — Ульм | Адреса: Kornhausplatz 5, 89073 Ulm | Вебсайт: https://www.vh-ulm.de | Контакт: info@vh-ulm.de | Тел.: +49 731 1530-0

Релевантність: забезпечує прямий доступ до дорослих учасників та учасниць навчання, зокрема новоприбулих, і створює можливості для інтеграції змісту проєкту (діалог, ненасильницька комунікація, згуртованість громади) у вже усталені освітні формати.

Ресурс 5 – Baarverein – Verein für Geschichte und Naturgeschichte der Baar e.V.

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: культурне / історичне об'єднання

Baarverein — регіональне об'єднання з багаторічною історією, діяльність якого присвячена вивченню та популяризації історії, культури й природної спадщини регіону Баар на півдні Німеччини. Через лекції, екскурсії та публікації об'єднання сприяє розвитку обізнаності про регіональну історію та культурній освіті, пов'язаній із регіоном Верхнього Дунаю.

Цільові групи: широка громадськість, дорослі учасники та учасниці навчання, освітяни та освітянки, місцеві громади, аудиторія культурних заходів.

Тематична релевантність: культура; мир; соціальна згуртованість; міжпоколіннєве навчання; культурна спадщина.

Країна/Місто: Німеччина — Донауешинген, Баден-Вюртемберг (регіон Верхнього Дунаю) | Адреса: Schulstrasse 6, 78166 Donaueschingen | Вебсайт: https://www.baarverein.de

Релевантність: є цінним культурним та освітнім ресурсом, що поєднує регіональну історію, культурну спадщину та залучення громад. Сприяє осмисленню ідентичності, спадкоємності та мирного співіснування в регіоні Верхнього Дунаю.

Ресурс 6 – Schwarzwaldverein Donaueschingen e.V.

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: культурне та природоохоронне об'єднання / громадянська мережа

Schwarzwaldverein Donaueschingen — місцеве відділення Об'єднання Шварцвальду, що сприяє взаємодії з природою, ландшафтом і регіональною культурою. Об'єднання організовує прогулянки з супроводом, культурні заходи та освітні події, які зміцнюють зв'язки в громаді та регіональну ідентичність у регіоні Верхнього Дунаю.

Цільові групи: широка громадськість, дорослі учасники та учасниці навчання, сім'ї, місцеві громади, громадські групи.

Тематична релевантність: культура; соціальна згуртованість; стійкість громад; міжпоколіннєвий обмін.

Країна/Місто: Німеччина — Донауешинген, Баден-Вюртемберг | Адреса: Akademieweg 1, 78166 Donaueschingen | Вебсайт: https://schwarzwaldverein-donaueschingen.de

Релевантність: демонструє, як місцева громадянська активність, зв'язок із природою та культурні традиції можуть сприяти соціальній згуртованості та стійкості. Є прикладом належної практики використання культурних ресурсів на рівні громади, релевантних для освіти, орієнтованої на розбудову миру.

Ресурс 7 – Gesellschaft der Musikfreunde in Donaueschingen

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: культурна інституція / музичне об'єднання

Gesellschaft der Musikfreunde in Donaueschingen — історичне культурне об'єднання, діяльність якого спрямована на популяризацію музики та музичної культури. Воно тісно пов'язане з міжнародно відомим Донауешингенським музичним фестивалем (Donaueschinger Musiktage) та відіграє ключову роль у підтримці сучасної музики, мистецького обміну та культурного діалогу.

Цільові групи: широка громадськість, аудиторія культурних заходів, митці та мисткині, студенти та студентки, міжнародні відвідувачі та відвідувачки.

Тематична релевантність: культура; міжкультурний діалог; мир; мистецький обмін.

Країна/Місто: Німеччина — Донауешинген, Баден-Вюртемберг | Вебсайт: https://www.musikfreunde-donaueschingen.de

Релевантність: є одним із провідних культурних ресурсів регіону Верхнього Дунаю та демонструє, як музика й міжнародний культурний обмін сприяють діалогу, взаєморозумінню та мирному співіснуванню.

Ресурс 8 – Донауешингенський музичний фестиваль (Donaueschinger Musiktage)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: щорічний культурний фестиваль / освітня та культурна програма

Донауешингенський музичний фестиваль — один із найстаріших і найавторитетніших фестивалів сучасної музики у світі, який щорічно проводиться в Донауешингені з 1921 року. Його програма охоплює концерти авангардної та нової музики, експериментальні мистецькі програми, партисипативні воркшопи для місцевої аудиторії, зокрема молоді та студентів і студенток, а також постійні ініціативи, спрямовані на поєднання музичних інновацій із ширшим культурним залученням, діалогом і міжнародною мережевою співпрацею.

Цільові групи: широка громадськість, аудиторія культурних заходів, студенти та студентки музичних спеціальностей і освітяни та освітянки, члени та членкині громади, молодь, міжнародні митці та мисткині.

Тематична релевантність: культура; соціальна згуртованість; міжкультурний діалог; мистецькі інновації; залучення громад.

Країна/Місто: Німеччина — Донауешинген, Баден-Вюртемберг | Вебсайт: https://www.donaueschinger-musiktage.de

Релевантність: як міжнародно визнана культурна подія біля витоків Дунаю — символічного та географічного серця Дунайського регіону — фестиваль є потужним простором культурного обміну та творення смислів, що відповідає цілям DANUBE PEACE щодо розвитку інклюзивних і культурно вкорінених практик освіти для розбудови миру.

Ресурс 9 – Museum Art.Plus (Донауешинген)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: культурна інституція / музей сучасного мистецтва

Museum Art.Plus — музей сучасного мистецтва в Донауешингені, розташований неподалік від витоків Дунаю. Він представляє виставки сучасного мистецтва міжнародного та регіонального значення у відреставрованій неокласичній будівлі та реалізує різноманітну програму, що охоплює зустрічі з митцями та мисткинями, воркшопи, концерти, екскурсії, кінопокази та перформанси.

Цільові групи: широка громадськість, аудиторія культурних заходів, освітяни та освітянки, студенти та студентки, місцеві громади, міжпоколіннєві групи.

Тематична релевантність: культура; соціальна згуртованість; міжкультурний діалог; залучення громад; міжпоколіннєва взаємодія.

Країна/Місто: Німеччина — Донауешинген, Баден-Вюртемберг | Адреса: Museumsweg 1, 78166 Donaueschingen | Вебсайт: https://www.museum-art-plus.com

Релевантність: важлива культурна платформа в Дунайському регіоні Донауешингена, що створює простір для рефлексії, мистецького самовираження та обміну між різними аудиторіями. Демонструє, як мистецтво та публічні культурні програми сприяють суспільному взаєморозумінню, згуртованості та міжкультурному обміну між поколіннями.

Ресурс 10 – Кінофестиваль CINE Polska у Фрайбурзі

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: культурна програма / кінофестиваль

Кінофестиваль CINE Polska у Фрайбурзі — культурний кінофестиваль, що представляє сучасне польське кіно та сприяє міжкультурному діалогу між польською і німецькою аудиторіями. Фестиваль проходить у Kommunales Kino Freiburg та організовується Polnische Frauen Solidarisch e.V. у співпраці з Kommunales Kino Freiburg. Він поєднує кінопокази з дискусіями та культурним обміном, сприяючи осмисленню суспільних, історичних і пов'язаних з ідентичністю тем.

Цільові групи: широка громадськість, аудиторія культурних заходів, мігранти та мігрантки і представники та представниці діаспорних спільнот, студенти та студентки, освітяни та освітянки, фахівці та фахівчині у сфері кіно.

Тематична релевантність: культура; інтеграція; мир; соціальна згуртованість; міжпоколіннєвий діалог.

Країна/Місто: Німеччина — Фрайбург-ім-Брайсгау | Адреса: Kommunales Kino Freiburg, Urachstrasse 40, 79102 Freiburg | Вебсайт: https://www.koki-freiburg.de/cinepolska-2026/

Релевантність: демонструє, як кіно та культурний сторітелінг можуть сприяти освіті для розбудови миру, міжкультурному діалогу та соціальній згуртованості. Є практичним прикладом використання культури для роботи з історичною пам'яттю, ідентичністю та питаннями співіснування.

Ресурс 11 – Меморіальний комплекс Графенек (Gedenkstätte Grafeneck)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: меморіальне місце / освітня інституція

Меморіальний комплекс Графенек — місце пам'яті та освіти, розташоване в регіоні Швабський Альб у Баден-Вюртемберзі, неподалік від регіону Верхнього Дунаю. Він вшановує пам'ять жертв злочинів нацистського режиму та пропонує довгострокові освітні програми, присвячені історичній відповідальності, людській гідності, інклюзії та демократичним цінностям. Через екскурсії з супроводом, воркшопи та освітні матеріали Графенек поєднує історичну пам'ять із сучасною освітою для розбудови миру та громадянською участю.

Цільові групи: освітяни та освітянки, студенти та студентки, дорослі учасники та учасниці навчання, представники та представниці сфери культури, організації громадянського суспільства, місцеві громади, міжпоколіннєві групи.

Тематична релевантність: мир; культура; демократична стійкість; міжпоколіннєвий діалог; соціальна інклюзія.

Країна/Місто: Німеччина — Швабський Альб, Баден-Вюртемберг | Адреса: Grafeneck 3, 72501 Gomadingen | Вебсайт: https://gedenkstaette-grafeneck.de/

Релевантність: один із провідних прикладів освіти для розбудови миру, заснованої на осмисленні історичного минулого, у німецькій частині Дунайського регіону. Його освітній підхід демонструє, як осмислення складного минулого через культуру та освіту може сприяти демократичній стійкості, емпатії та мирному співіснуванню. Він пропонує практики, які можна адаптувати до інших контекстів і які є особливо релевантними для регіонів, що працюють із пам'яттю про війну, виключенням і довгостроковими суспільними наслідками насильства.

Ресурс 12 – Фундація польсько-німецької співпраці (Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej – FWPN)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / програма фінансування

Фундація польсько-німецької співпраці (FWPN) підтримує ініціативи, що зміцнюють діалог, примирення та співпрацю між польським і німецьким суспільствами. Вона фінансує культурні, освітні та громадянські проєкти, присвячені історичній відповідальності, демократичним цінностям, соціальній згуртованості та транскордонній співпраці, зокрема ініціативи, релевантні для контекстів Центральної Європи та Дунайського регіону. Фундація також підтримує такі ініціативи, як кінофестиваль CINE Polska, включений до цього мапування ресурсів.

Цільові групи: дорослі учасники та учасниці навчання, неурядові організації, культурні інституції, представники та представниці сфери формування політик.

Тематична релевантність: мир; міжкультурний діалог; постконфліктна співпраця.

Країна/Місто: Німеччина / Польща (транснаціональний рівень) | Офіс у Німеччині: Pariser Platz 4A, D-10117 Berlin | Офіс у Польщі: ul. Zielna 37, 00-108 Warszawa | Вебсайт: https://fwpn.org.pl/

Релевантність: багаторічний і знаковий приклад постконфліктного примирення через освіту, культуру та співпрацю громадянського суспільства в Центральній Європі. Демонструє, як структурований культурний обмін, діалог і довгострокова освітня співпраця можуть трансформувати відносини, сформовані минулими конфліктами, у сталі партнерства. Хоча діяльність FWPN географічно не обмежується Дунайським регіоном, вона пропонує модель транскордонної розбудови миру з високим потенціалом для адаптації, безпосередньо релевантну для співпраці в Дунайському регіоні та узгоджену з логікою Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону (EUSDR).

4.5.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

У Боснії і Герцеговині було визначено 4 ресурси, що охоплюють музейну освіту для розбудови миру, діяльність громадянського суспільства у сфері розбудови миру, міжнародні гуманітарні організації та практичні освітні інструментарії. Ресурси переважно розташовані в Сараєві та окрузі Брчко, що відображає концентрацію інфраструктури освіти для розбудови миру в міських середовищах і місцевостях з активним громадянським суспільством.

МАПОВАНІ РЕСУРСИ

04

КІЛЬКІСТЬ

Музейна освіта, розбудова миру та інструментарії (Сараєво, Брчко)

ФОКУС

Ресурс 1 – Музей воєнного дитинства

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / освітня програма

Музей воєнного дитинства в Сараєві — всесвітньо визнана інституція, присвячена документуванню особистого досвіду дитинства під час війни. Окрім виставок, музей пропонує освітні програми, воркшопи та навчальні матеріали, присвячені емпатії, пам'яті та розбудові миру. Через сторітелінг і фасилітовану рефлексію він пов'язує досвід минулого із сучасними викликами та сприяє діалогу між поколіннями.

Цільові групи: учні та учениці, дорослі учасники та учасниці навчання, освітяни та освітянки, представники та представниці сфери культури, організації громадянського суспільства, широка громадськість.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | культурний діалог | стійкість громад | історична пам'ять

Місцезнаходження: Logavina 32, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina | Вебсайт: https://warchildhood.org | Контакт: info@warchildhood.org

Релевантність для DANUBE PEACE: демонструє, як сторітелінг і підходи, засновані на роботі з пам'яттю, можуть сприяти емпатії, діалогу та критичній рефлексії — ключовим складовим освіти для розбудови миру, що мають високу релевантність для WP3 і WP4.

Ресурс 2 – PRONI Center for Youth Development

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / програма на рівні громади / освітні заходи

PRONI Center for Youth Development — організація громадянського суспільства з багаторічним досвідом роботи у сферах розбудови миру, волонтерства та розвитку громад у Боснії і Герцеговині. Вона реалізує освітні програми, навчальні курси та ініціативи на рівні громад, що сприяють активному громадянству, міжкультурному діалогу та соціальній інклюзії. Її діяльність охоплює компоненти освіти як молоді, так і дорослих, з особливим акцентом на громадянській участі та неформальному навчанні.

Цільові групи: молодь, дорослі учасники та учасниці навчання, освітяни та освітянки, волонтери та волонтерки, представники та представниці громадянського суспільства, члени та членкині громад.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | стійкість громад | культурний діалог | активне громадянство

Місцезнаходження: Tina Ujevića 66, 76100 Brčko District, Bosnia and Herzegovina | Вебсайт: https://proni.ba | Контакт: info@proni.ba

Релевантність для DANUBE PEACE: PRONI є яскравим прикладом довгострокової розбудови миру на рівні громад через освіту та громадянську участь. Його методології та програми безпосередньо придатні для зміцнення діалогу та залучення в межах DANUBE PEACE.

Ресурс 3 – Catholic Relief Services (CRS)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / програма / мережа

Catholic Relief Services (CRS) (Католицька служба допомоги) працює в Боснії і Герцеговині протягом десятиліть, реалізуючи програми, спрямовані на соціальну згуртованість, розбудову миру, освіту та стійкість громад. Її ініціативи об'єднують представників та представниць різних етнічних і соціальних груп через діалог, спільні заходи та розвиток спроможності. CRS тісно співпрацює з місцевими партнерами для зміцнення довіри, співпраці та інклюзивного розвитку в постконфліктних громадах.

Цільові групи: дорослі учасники та учасниці навчання, освітяни та освітянки, лідери та лідерки громад, організації громадянського суспільства, групи, які можуть перебувати у вразливому становищі, міжпоколіннєві спільноти.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | стійкість громад | культурний діалог | інтеграція та соціальна згуртованість

Місцезнаходження: Emerika Bluma 43, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina | Вебсайт: https://www.crs.org | Контакт: bosnia@crs.org

Релевантність для DANUBE PEACE: CRS має значний досвід постконфліктної розбудови миру та застосування підходів, заснованих на роботі з громадами, і пропонує апробовані методології для розвитку діалогу, співпраці та стійкості.

Ресурс 4 – Скорочений посібник UNFPA з розбудови миру за принципом «рівний — рівному» серед молоді

Онлайн/офлайн: онлайн | Тип: освітній матеріал / посібник

Скорочений посібник з розбудови миру за принципом «рівний — рівному» серед молоді, розроблений UNFPA у Боснії і Герцеговині, є практичним освітнім ресурсом, призначеним для підтримки освіти для розбудови миру за принципом «рівний — рівному». Він містить структуровані активності, рекомендації з фасилітації та інструменти для сприяння діалогу, врегулюванню конфліктів і співпраці між молодими людьми та громадами. Посібник можна адаптувати для використання як у формальній, так і в неформальній освіті. Він допомагає фасилітаторам та фасилітаторкам проводити інтерактивне та інклюзивне навчання.

Цільові групи: освітяни та освітянки, молодіжні працівники та працівниці, освітяни та освітянки, які працюють з дорослими, молодь, фасилітатори та фасилітаторки громад, організації громадянського суспільства.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | стійкість громад | культурний діалог | міжпоколіннєва співпраця

Релевантність для DANUBE PEACE: пропонує структуровану й апробовану рамку взаємного навчання за принципом «рівний — рівному», яку можна безпосередньо застосовувати під час розроблення матеріалів WP3 і ресурсів для фасилітації в межах WP4.

4.5.5 ХОРВАТІЯ

РЕЗУЛЬТАТИ МАПУВАННЯ РЕСУРСІВ

ХОРВАТІЯ

У Хорватії було визначено 4 ресурси, що охоплюють організації громадянського суспільства, які працюють у сферах освіти для розбудови миру, підтримки біженців та людей з досвідом вимушеного переміщення, міжкультурної інтеграції в громадах і розбудови миру серед молоді в постконфліктному контексті. Ресурси розташовані в Загребі та Вуковарі, що відображає як роль національного інституційного центру, так і значення однієї з ключових постконфліктних громад Дунайського регіону.

МАПОВАНІ РЕСУРСИ

04

КІЛЬКІСТЬ

Освіта для розбудови миру, підтримка біженців та розбудова миру серед молоді (Загреб, Вуковар)

ФОКУС

Ресурс 1 – Центр досліджень миру (CMS)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / організація громадянського суспільства

Центр досліджень миру (CMS) — організація громадянського суспільства в Загребі, яка протягом багатьох років працює у сферах освіти для розбудови миру, ненасильства, прав людини та соціальної інклюзії. CMS реалізує програми неформальної освіти, навчальні заходи, публічні кампанії та дослідження, присвячені розбудові миру, діалогу та зміцненню демократичних цінностей. Особлива увага приділяється роботі з мігрантами та мігрантками, біженцями та біженками й іншими групами, які можуть перебувати у вразливому становищі.

Цільові групи: дорослі, освітяни та освітянки і тренери та тренерки, організації громадянського суспільства, мігранти та мігрантки і біженці та біженки, люди з досвідом вимушеного переміщення, активісти та активістки, члени та членкині громад.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | культурний діалог | стійкість громад | інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення

Місцезнаходження: Selska cesta 112a, 10000 Zagreb, Croatia | Вебсайт: https://www.cms.hr | Facebook: https://www.facebook.com/centarzamirovnestudije | Контакт: cms@cms.hr | Телефон: +385 1 482 00 94

Релевантність для DANUBE PEACE: CMS є прикладом довгострокової та системної роботи у сферах освіти для розбудови миру, діалогу та соціальної інклюзії в Хорватії. Його досвід у неформальній освіті дорослих, фасилітації діалогу та роботі з людьми з досвідом вимушеного переміщення пропонує цінні напрацювання та належні практики для WP3 і WP4.

Ресурс 2 – Єзуїтська служба у справах біженців у Хорватії (JRS Croatia)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: інституція / організація громадянського суспільства

Єзуїтська служба у справах біженців у Хорватії (JRS Croatia) — організація громадянського суспільства в Загребі, яка надає комплексну підтримку біженцям та біженкам, шукачам та шукачкам притулку і людям з досвідом вимушеного переміщення. Її діяльність зосереджена на соціальній інклюзії, психосоціальній підтримці, освіті та інтеграції в громади, з особливою увагою до людей, вимушено переміщених унаслідок збройних конфліктів, зокрема людей з України. JRS Croatia реалізує заходи на рівні громад, освітні програми та надає індивідуальну підтримку, спрямовану на зміцнення гідності, самостійності та участі.

Цільові групи: біженці та біженки і шукачі та шукачки притулку; люди з досвідом вимушеного переміщення (зокрема люди з України); мігранти та мігрантки; дорослі; люди та сім'ї, які можуть перебувати у вразливому становищі; члени та членкині громад і волонтери та волонтерки.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | культурний діалог | стійкість громад | інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення.

Місцезнаходження: Palmotićeva ulica 28, 10000 Zagreb, Croatia | Вебсайт: https://www.jrs.hr | Facebook: https://www.facebook.com/JRSCroatia | Контакт: info@jrs.hr | Телефон: +385 98 979 2298

Релевантність для DANUBE PEACE: JRS Croatia має багаторічний досвід підтримки людей з досвідом вимушеного переміщення та сприяння їхній інклюзії через освіту, діалог та ініціативи на рівні громад. Її діяльність безпосередньо сприяє розбудові миру, соціальній згуртованості та стійкості громад, пропонуючи цінні практики для WP3 і WP4.

Ресурс 3 – Українська громада Республіки Хорватія

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: організація на рівні громади / мережа

Українська громада Республіки Хорватія — організація на рівні громади, яка об'єднує українців та українок, що живуть у Хорватії, і сприяє їхній соціальній, культурній та громадянській інтеграції. Організація популяризує українську культуру, мову та традиції, водночас сприяючи діалогу та співпраці з місцевим населенням. Від початку війни Росії проти України громада відіграє важливу роль у підтримці людей з досвідом вимушеного переміщення через культурні, соціальні заходи та діяльність на рівні громади.

Цільові групи: люди з України з досвідом вимушеного переміщення; мігранти та мігрантки і новоприбулі; дорослі та сім'ї; представники та представниці сфери культури і члени та членкині громад; місцеві жителі та жительки, зацікавлені в міжкультурному обміні.

Тематична релевантність: культурний діалог | інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення | стійкість громад | міжпоколіннєва співпраця

Місцезнаходження: Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb, Croatia | Вебсайт: https://www.ukrajinci.hr | Facebook: https://www.facebook.com/ukrajinci.u.rh | Контакт: ukrajinskazajednica.hr@gmail.com

Релевантність для DANUBE PEACE: Українська громада в Хорватії є низовим ресурсом, що розвивається самою громадою та безпосередньо підтримує інтеграцію і добробут людей з України з досвідом вимушеного переміщення. Поєднуючи культурні заходи, підтримку громади та міжкультурний діалог, організація допомагає налагоджувати зв'язки між новоприбулими та приймаючими громадами, пропонуючи цінний досвід для WP3 і WP4.

Ресурс 4 – Молодіжна група миру «Dunav» (Вуковар)

Онлайн/офлайн: обидва формати | Тип: організація громадянського суспільства / організація на рівні громади

Молодіжна група миру «Dunav» — організація громадянського суспільства у Вуковарі, місті, розташованому безпосередньо на Дунаї. Організація має багаторічний досвід у сферах розбудови миру, молодіжної роботи, неформальної освіти та сприяння міжкультурному діалогу в постконфліктному контексті. Її діяльність спрямована на сприяння мирному співіснуванню, соціальній інклюзії та активній участі молоді й ширшої громади. Через освітні програми, ініціативи на рівні громади та транскордонну співпрацю організація сприяє зміцненню довіри та стійкості в Дунайському регіоні.

Цільові групи: молодь; дорослі; члени та членкині громад; представники та представниці етнічних меншин; освітяни та освітянки і молодіжні працівники та працівниці; міжпоколіннєві групи.

Тематична релевантність: освіта для розбудови миру | культурний діалог | стійкість громад | міжпоколіннєва співпраця | історична пам'ять

Місцезнаходження: Ljudevita Gaja 12, 32000 Vukovar, Croatia | Вебсайт: https://www.ypgd.org | Facebook: https://www.facebook.com/ypgdunav | Контакт: info@ypgd.org | Телефон: +385 (0)32 450 750

Релевантність для DANUBE PEACE: Молодіжна група миру «Dunav» має високу релевантність завдяки своєму розташуванню в Дунайському регіоні та багаторічній діяльності у сферах освіти для розбудови миру, діалогу та примирення на рівні громади в постконфліктному середовищі. Її досвід пропонує цінні приклади належних практик як для розроблення освітніх матеріалів WP3, так і для цифрового мапування та мережевої взаємодії в межах WP4.

05

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

Тут дані національного рівня узагальнено в регіональну картину. Ситуація в кожній країні розглядається у власному контексті: превентивному — у Чехії, в умовах війни — в Україні, з розвиненою, але нерівномірною інфраструктурою — у Німеччині, виразно постконфліктному — у Боснії і Герцеговині та змішаному місько-сільському — у Хорватії. Аналіз розмежовує спільні для всього Дунайського регіону виклики та особливості окремих країн, виявляючи як спільні риси, так і відмінності, які необхідно враховувати під час будь-яких втручань.

5.1 ЧЕХІЯ

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

ЧЕХІЯ

Чехія є стабільним суспільством, що не перебуває в умовах конфлікту, де виклики, пов'язані з розбудовою миру, виникають не через пряме насильство, а внаслідок поступової соціальної фрагментації, змін, пов'язаних із міграцією, зниження рівня довіри та посилення тиску на публічний дискурс і спроможність інституцій належно реагувати на суспільні потреби.

На відміну від України, це не постконфліктне середовище; на відміну від Німеччини, тут немає високоформалізованої інфраструктури освіти для розбудови миру. Визначальною рисою Чехії є превентивний, інтегрований у різні сфери та орієнтований на практику підхід до соціальної згуртованості.

Освіта для розбудови миру тут безумовно присутня, однак її рідко визнають або структурують як окрему сферу. Натомість вона інтегрована в громадянську освіту, медіаграмотність, міжкультурний діалог, підтримку інтеграції та культурні заходи на рівні громад. Чеський контекст можна охарактеризувати структурним парадоксом: висока активність на місцевому рівні поєднується з низьким рівнем системної координації. Широке коло організацій, ініціатив і неформальних суб'єктів активно сприяє діалогу, інклюзії та стійкості громад. Водночас ці зусилля залишаються фрагментованими, реалізуються переважно в межах окремих проєктів і значною мірою залежать від короткострокових циклів фінансування, маючи обмежене довгострокове інституційне закріплення на національному рівні.

Ще однією важливою особливістю є розрив між формальними рамками та їх практичною реалізацією. Політичні документи та освітні рамки підтримують демократичні цінності, інклюзію та критичне мислення, однак їх послідовне втілення в довгострокову практику на рівні громад залишається нерівномірним.

На позиціонування Чехії також впливає ширше соціально-економічне середовище та система врядування: такі чинники, як доступність житла, доступ до ринку праці, доступність послуг і складність адміністративних процедур, безпосередньо впливають на соціальну згуртованість та участь.

Сценарний аналіз SocioFactor для Брно додає стратегічний вимір, демонструючи, що майбутнє інтеграції та згуртованості залежить від довгострокової спроможності системи врядування, зокрема скоординованого планування, відкритості інституцій, ухвалення рішень на основі даних та ефективної публічної комунікації.

Цей регіональний аналіз ґрунтується на тріангульованій доказовій базі, що поєднує кількісні та якісні методи. Масив даних щодо Чехії охоплює: опитування в межах WP2 за участю 18 респондентів та респонденток; одну фокус-групу з 11 учасниками та учасницями; одне експертне інтерв'ю, засноване на досвіді практичної роботи з громадами; набір національних кейсів; мапування релевантних суб'єктів та ініціатив; а також сценарний звіт із прогнозування майбутніх тенденцій (SocioFactor).

Висновки не слід трактувати як статистично репрезентативні для населення країни. Натомість вони відображають погляди залучених зацікавлених сторін, які працюють у сферах освіти, громадянського суспільства та на рівні громад.

КОРОТКО

ПРОФІЛЬ

Превентивна розбудова миру в стабільному суспільстві — висока активність на місцевому рівні, слабка координація

ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК

Соціальна фрагментація та паралельне співіснування; зниження довіри, дезінформація

КЛЮЧОВА ПОТРЕБА

Координація, навички фасилітації, стале фінансування

Освіта для розбудови миру в Чехії широко визнається важливою, однак залишається недостатньо структурно визначеною та скоординованою. Дані опитування свідчать про високе сприйняття її актуальності: переважна більшість респондентів та респонденток вважають освіту для розбудови миру важливою та визнають роль освіти дорослих у роботі з викликами, з якими стикаються громади.

Освіта для розбудови миру розуміється як сукупність наскрізних компетентностей і практик, зокрема навичок діалогу та комунікації, критичного мислення й медіаграмотності, емпатії та взаєморозуміння, а також здатності конструктивно взаємодіяти з різноманіттям. Її реалізація розподілена між різними секторами.

До найбільш значущих бар'єрів належать: обмежене фінансування та залежність від короткострокових проєктів; недостатня підготовка та підтримка фасилітаторів і фасилітаторок; брак доступних і безпечних просторів для діалогу; а також бар'єри для участі груп, які можуть перебувати у вразливому становищі.

Чеський контекст характеризується радше прихованою напруженістю, ніж відкритим конфліктом. До основних викликів належать тиск, пов'язаний із міграцією, брак структурованого діалогу, зниження довіри, дезінформація та поляризована комунікація, а також соціально-економічна нерівність. Однією з ключових закономірностей є паралельне співіснування: різні соціальні групи часто живуть поруч одна з одною, не маючи достатніх можливостей для змістовної взаємодії.

Довіра постає як критично важливий чинник, що впливає на взаємини між місцевими жителями та жительками і новоприбулими, сприйняття інституцій та довіру до публічної інформації.

Дезінформація та спрощені наративи додатково сприяють соціальній фрагментації, особливо в цифровому середовищі.

Культурні заходи відіграють важливу роль у підтримці соціальної згуртованості, насамперед створюючи доступні можливості для взаємодії та набуття спільного досвіду. Результати опитування свідчать, що більшість респондентів та респонденток вважають, що культурні традиції позитивно сприяють згуртованості. Водночас міжкультурний діалог залишається непослідовним і часто обмежується епізодичною взаємодією.

Якісні дані свідчать, що ефективність культурних ініціатив залежить від їхньої безперервності в часі, доступності для різних груп і наявності фасилітації. Без цих елементів культурні заходи можуть сприяти видимості та контактам, але не забезпечувати змістовного діалогу.

Чеська модель стійкості має переважно превентивний та адаптивний характер. До ключових чинників вразливості належать соціальна поляризація, зниження довіри, втома від процесів інтеграції, економічний тиск і вплив дезінформації. Стійкість залежить від взаємодії таких чинників, як довіра між людьми та інституціями, наявність інклюзивних просторів у громадах, можливості для змістовної взаємодії та спроможність інституцій реагувати на суспільні потреби.

Сценарний аналіз SocioFactor підкреслює важливість довгострокового врядування. Негативні наслідки, такі як сегрегація та недовіра, виникають поступово, коли системам не вдається належним чином координувати питання житла, послуг, комунікації та участі. Ключовий висновок полягає в тому, що самої інформації недостатньо для зміцнення стійкості: необхідними умовами є довіра та регулярна взаємодія.

Інклюзія в Чехії присутня, але залишається нерівномірною. Дані опитування свідчать, що рівноправна участь людей з досвідом вимушеного переміщення та новоприбулих є обмеженою: більшість респондентів та респонденток повідомляють лише про часткову інклюзію. Серед бар'єрів — мовні та інформаційні прогалини, складність адміністративних процедур, нестабільність житлових умов, труднощі з доступом до ринку праці та соціальна ізоляція.

Важливим специфічним для Чехії аспектом є становище ромських громад. Їхнє тривале виключення відображає структурну нерівність, закладену в системах житлового забезпечення, освіти та соціальної участі. Гендерний вимір також є важливим: жінки, особливо ті, які мають обов'язки з догляду, часто стикаються з комплексними труднощами, пов'язаними з працевлаштуванням, інтеграцією та доступом до послуг.

Міжпоколіннєва взаємодія в Чехії існує, проте залишається недостатньо розвиненою як стратегічний компонент діяльності, пов'язаної з розбудовою миру. Різні вікові групи часто існують паралельно, маючи обмежені структуровані можливості для діалогу. Молодші покоління, як правило, мають більше безпосереднього досвіду взаємодії з різноманіттям, тоді як старші групи можуть більшою мірою покладатися на опосередковані наративи.

Такі наявні практики, як діяльність громадських центрів, волонтерство та спільні творчі заходи, демонструють потенціал для міжпоколіннєвого обміну. Водночас ці ініціативи системно не інтегровані в ширші стратегії зміцнення згуртованості.

У Чехії існує різноманітна й активна екосистема організацій та ініціатив. Вона охоплює освітні програми, спрямовані на розвиток критичного мислення та прав людини, громадські організації, які підтримують інтеграцію та участь, громадські центри, що сприяють повсякденній взаємодії, ініціативи з медіаграмотності, спрямовані на протидію дезінформації, а також ініціативи, очолювані молоддю або реалізовані на базі університетів.

Ця екосистема характеризується високим рівнем залучення на місцевому рівні, методологічним різноманіттям і міжсекторальною співпрацею. Водночас вона стикається зі структурними обмеженнями: фрагментованістю, недостатньою координацією, залежністю від проєктного фінансування та нерівномірною видимістю.

Чехія привносить у проєкт DANUBE PEACE особливу й цінну перспективу: модель превентивної розбудови миру в стабільному суспільстві, де основна увага зосереджена не на врегулюванні конфліктів, а на підтриманні згуртованості в умовах соціальних змін. Цей підхід поєднує освіту, роботу з громадами, медіаграмотність і підходи, орієнтовані на належне врядування.

Використання інструментів форсайту, таких як сценарне планування, додає важливий вимір, пов'язуючи поточні дії з довгостроковими результатами. Приклад Чехії демонструє, що розбудову миру можна розуміти як безперервний процес зміцнення соціальної інфраструктури, а не лише як реагування на кризу.

- Освіта для розбудови миру присутня, але інтегрована в різні сектори без єдиної рамки.
- Структурні обмеження є більш значущими, ніж концептуальні прогалини.
- Соціальна дистанція становить більший виклик, ніж відкритий конфлікт.
- Довіра є центральним чинником підтримання згуртованості.
- Культурні заходи підтримують структурований діалог, але не можуть його замінити.
- Інклюзія має охоплювати як новоприбулих, так і групи, які тривалий час зазнають маргіналізації.
- Функціонуюча екосистема вже існує, однак потребує посилення координації.

Результати свідчать про потребу в підтримці, орієнтованій на практичну реалізацію. До ключових пріоритетів належать: посилення навичок фасилітації та медіації; покращення координації між різними суб'єктами; підтримка довгострокової сталості ініціатив; розширення рамок інклюзивної участі; інтеграція медіаграмотності в навчання на рівні громад; а також розроблення доступних інструментів, таких як інтерактивна мапа.

Ці висновки безпосередньо визначають наступні етапи проєкту DANUBE PEACE. Виявлені прогалини у фасилітації, доступності та міжпоколіннєвих форматах будуть враховані під час розроблення цільових відеоматеріалів (WP3) і структурованих освітніх модулів (WP4).

Приклад Чехії демонструє, що розбудова миру в стабільних суспільствах визначається не відсутністю конфлікту, а якістю взаємин, довіри та взаємодії в суспільстві. Чехія вже має міцну основу у вигляді суб'єктів, ініціатив і практичного досвіду. Головний виклик полягає в тому, щоб поєднати ці зусилля, забезпечити їхню сталість і розширити їхній масштаб.

Додаткові джерела

Національні політики та стратегічні рамки:

- https://msmt.gov.cz/file/41216_1_1/
- https://msmt.gov.cz/uploads/brozura_S2030_en_fin_online.pdf
- https://socialnipece.brno.cz/wp-content/uploads/2021/06/Strategie_integrace_cizincu_ve_meste-Brne_ANJ.pdf

Громадянське суспільство, освіта та медіаграмотність:

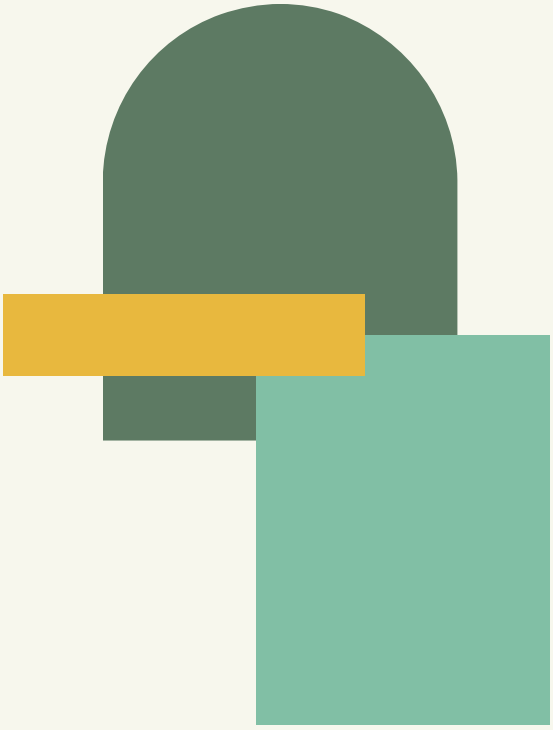
- https://www.jsns.cz/en/home
- https://demagog.cz/o-nas
- https://www.clovekvtisni.cz

Підтримка інтеграції та міграції:

- https://meta-ops.eu
- https://inbaze.cz

Соціальна згуртованість і контекст ромських громад:

- https://www.socialni-zaclenovani.cz
- https://www.romea.cz

5.2 УКРАЇНА

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

УКРАЇНА

1. Освіта для розбудови миру: наявність, якість, доступ і бар'єри

В українському контексті освіта для розбудови миру формується в умовах повномасштабної війни Росії проти України, що принципово впливає на її зміст. Вона сприймається не як абстрактна педагогічна тема, а як практичний інструмент виживання суспільства, зменшення напруженості та відновлення взаємодії між людьми.

Освіта для розбудови миру охоплює: розвиток діалогу та довіри в громадах; медіацію та переговори; ненасильницьку комунікацію; відновні практики; роботу з травматичним досвідом і конфліктами. Доступ до таких ініціатив забезпечується переважно через організації громадянського суспільства, неформальну освіту та освітні проєкти. Формальна державна система освіти залучена лише частково.

Основні бар'єри: відсутність чіткого спільного розуміння того, що таке розбудова миру; підміна діалогу формальними заходами (круглі столи без реального обміну позиціями); безпекова ситуація (обстріли, евакуації, відключення електроенергії); психологічне виснаження населення; матеріальні проблеми (житло, працевлаштування, базова безпека). Якість програм значною мірою залежить від компетентності фасилітаторів та фасилітаторок; у громадах бракує місцевих фахівців та фахівчинь із фасилітації діалогу та медіації.

2. Культурна співпраця та міжкультурний діалог

Культура є одним із найефективніших інструментів розбудови миру. Найпоширеніші формати охоплюють воркшопи, виставки та заходи в бібліотеках; творчі простори для ВПО та місцевих жителів і жительок; фестивалі та заходи в громадах. Вони сприяють подоланню стереотипів, зменшенню недовіри та формуванню нових соціальних зв'язків.

Прогалини: недостатня комунікація про заходи; обмежена підтримка з боку місцевої влади в окремих містах; обмеження, пов'язані з безпекою; низький рівень участі незалучених груп населення.

3. Стійкість громад і соціальна згуртованість

Стійкість громад формується через: волонтерські рухи; психологічну підтримку; освітні програми; організації громадянського суспільства; ветеранські простори; молодіжні ініціативи. Волонтерство стало ключовим чинником міжпоколіннєвої та соціальної інтеграції.

Основні чинники вразливості: соціальна поляризація; зниження довіри; конфлікти в соціальних мережах; напруженість, пов'язана з мовними питаннями; розмежування між тими, хто залишився, виїхав і повернувся; постійна тривога, спричинена війною. Серед визначених груп ризику — сім'ї військовослужбовців та загиблих, сім'ї зниклих безвісти, люди з інвалідністю, люди старшого віку, молодь у малих громадах та чоловіки мобілізаційного віку.

КОРОТКО

ПРОФІЛЬ

Освіта для розбудови миру як інструмент практичного відновлення суспільства в умовах повномасштабної війни Росії проти України

ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК

Травматичний досвід, масштабне вимушене переміщення, слабка культура діалогу, безпекові умови

КЛЮЧОВА ПОТРЕБА

Підготовлені фасилітатори та фасилітаторки діалогу, підходи, інформовані про травму, інтеграція ВПО

4. Інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення

Досвід інтеграції ВПО є неоднорідним. Місцеві структури підтримки: ради ВПО; організації громадянського суспільства; громадські хаби; освітні та культурні простори; програми працевлаштування та гранти.

Основні виклики: невизначеність щодо майбутнього (люди не знають, чи залишаться вони); мовні бар'єри та стереотипи; брак можливостей працевлаштування відповідно до професійної кваліфікації; складна адаптація дітей; низький рівень залучення без персональних запрошень. Водночас люди з досвідом вимушеного переміщення можуть робити вагомий внесок у розвиток громад — наприклад, сприяти збереженню сільських шкіл і підтримувати місцевий економічний розвиток.

5. Міжпоколіннєве навчання та зв'язки у громадах

Взаємодія між поколіннями існує, але переважно залишається неструктурованою. Заходи часто організовуються окремо для молоді та дорослих. Найуспішніші приклади міжпоколіннєвої взаємодії охоплюють участь у волонтерській діяльності та окремих ініціативах організацій громадянського суспільства.

6. Спільні закономірності та відмінності між країнами

Спільні бар'єри: брак довіри; слабка культура діалогу; соціальна поляризація; недостатня участь груп, які можуть перебувати у вразливому становищі.
Особливості України: агресія Росії як центральний чинник; масштабне внутрішнє та зовнішнє вимушене переміщення; поширений серед населення травматичний досвід; безпекові ризики як повсякденна реальність.

Висновок

Дослідження показує, що в Україні освіта для розбудови миру є не теоретичною дисципліною, а практикою відновлення суспільства. Найефективнішими інструментами є діалог і відновні практики, культура, волонтерство та місцеві ініціативи. До ключових потреб належать: підготовка професійних фасилітаторів та фасилітаторок діалогу; розширення доступу до програм; застосування підходів, інформованих про травму; інтеграція ВПО; та міжпоколіннєва взаємодія.

Результати підтверджують потребу в інтерактивній мапі можливостей і практик як інструменті для обміну досвідом та підтримки місцевих ініціатив у межах проєкту DANUBE PEACE.

5.3 НІМЕЧЧИНА

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

НІМЕЧЧИНА

1. Освіта для розбудови миру: наявність, якість, доступ і бар'єри

У Німеччині освіта для розбудови миру часто реалізується через громадянську/політичну освіту (Politische Bildung), освіту дорослих (Volkshochschulen/VHS) та навчальні програми, які проводять громадські організації. Німеччина має розвинену інфраструктуру освіти дорослих, а центри освіти дорослих дедалі частіше виконують роль міжкультурних громадських хабів, розширюючи спектр послуг, що сприяють інтеграції та розвитку міжкультурних компетентностей. Багато програм зосереджуються на розвитку демократичних компетентностей і фасилітації, чутливій до конфліктів; практикоорієнтовані ресурси та навчальні програми з освіти для розбудови миру пропонують спеціалізовані організації, зокрема Berghof Foundation.

Ключові бар'єри: фрагментованість (велика кількість надавачів послуг і нерівномірна видимість у різних регіонах); прогалина в роботі з дорослими — багато ініціатив з освіти для розбудови миру досі переважно орієнтовані на молодь і школи, тоді як формати для дорослих і міжпоколіннєві формати залишаються недостатньо розвиненими, і саме на цю прогалину спрямований DANUBE PEACE; обмежена спроможність (брак підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок, часу та стабільного фінансування); бар'єри для участі дорослих, які можуть перебувати у вразливому становищі (мова, догляд за дітьми, транспорт, цифровий доступ).

2. Культурна співпраця та міжкультурний діалог

У німецькій частині Дунайського регіону (Баден-Вюртемберг/Баварія) діють активні структури культурної співпраці, пов'язаної з Дунаєм. Дунайський офіс Ульм/Новий Ульм чітко позиціонує регіон як центр співпраці та працює над питаннями європейської культури й суспільно-політичними викликами. Мережування у сфері культури та фінансування проєктів у Дунайському регіоні здійснюються через такі платформи, як Danube Culture Platform (пов'язана зі Стратегією Європейського Союзу для Дунайського регіону — EUSDR), а також через орієнтовані на Дунай фонди малих проєктів за участю німецьких суб'єктів із Баден-Вюртемберга, Регенсбурга та Ульма.

Прогалини та виклики: культурна співпраця часто реалізується в межах короткострокових проєктних циклів, що призводить до переривчастості; деякі ініціативи передусім зосереджені на культурі й лише опосередковано пов'язані з результатами у сферах розбудови миру, інклюзії чи освіти дорослих; залучення дорослих, яких складно охопити (у сільській місцевості, груп із низьким рівнем довіри, новоприбулих), залишається складним без спеціально адаптованих підходів до залучення.

3. Стійкість громад і соціальна згуртованість

У Німеччині існує масштабне державне фінансування громадянського суспільства для діяльності у сферах демократії, різноманіття та протидії екстремізму (наприклад, Demokratie leben!, зокрема місцеві «Партнерства заради демократії»). Ключові чинники вразливості: поляризація та тиск дезінформації (що посилює потребу у фасилітації діалогу та медіаграмотності); нерівність між добре забезпеченими ресурсами міськими екосистемами та недостатньо охопленими послугами сільськими й периферійними громадами; вигорання та втома від реалізації ініціатив серед волонтерів і волонтерок та невеликих громадських організацій через адміністративне навантаження й вимоги до звітності.

КОРОТКО

ПРОФІЛЬ

Розвинена, формалізована інфраструктура освіти дорослих і підтримки демократії

ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК

«Прогалина в роботі з дорослими» (пропозиції переважно орієнтовані на молодь/школи); фрагментованість; розрив між містом і сільською місцевістю

КЛЮЧОВА ПОТРЕБА

Формати для дорослих і міжпоколіннєві формати; менше бюрократії; залучення дорослих, яких складно охопити

4. Інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення

Система інтеграції в Німеччині має високий рівень інституціоналізації: інтеграційні курси Федерального відомства у справах міграції та біженців (BAMF), мовна підтримка та орієнтаційні компоненти є її ключовими складовими й широко реалізуються, зокрема через центри освіти дорослих (VHS) та акредитованих надавачів послуг. Поширені виклики для дорослих з досвідом вимушеного переміщення: невідповідність темпів опанування мови нагальним потребам у працевлаштуванні та житлі; складність адміністративних процедур для отримання належної підтримки, зарахування на курси та визнання кваліфікацій; дефіцит житла в багатьох містах, що уповільнює досягнення стабільності та участь у житті громади; психосоціальні потреби та відсутність навчальних середовищ, чутливих до травматичного досвіду.

5. Міжпоколіннєве навчання та зв'язки у громадах

У Німеччині діє розвинена модель міжпоколіннєвої взаємодії через Mehrgenerationenhäuser — мережу місць для зустрічей по всій країні, які сприяють взаємодопомозі, неформальному навчанню та повсякденній інтеграції. Успішні підходи охоплюють низькопорогові формати (можливість долучатися без попередньої реєстрації, громадські кафе, менторство, практичну допомогу); формати взаємного навчання (цифрова підтримка з боку молоді в поєднанні з передаванням життєвих навичок і допомогою з навчанням з боку людей старшого віку); а також поєднання міжпоколіннєвої роботи з громадянською участю та місцевими культурними наративами, що має високу релевантність для логіки DANUBE PEACE, у якій культурна спадщина виступає містком між людьми.

6. Спільні закономірності та відмінності між країнами (перспектива Німеччини)

Спільні бар'єри в країнах-партнерах: фрагментованість пропозицій, труднощі із залученням дорослих, які можуть перебувати у вразливому становищі, мовні бар'єри для людей з досвідом вимушеного переміщення та нестабільність довгострокового фінансування. Особливості Німеччини: розвинена формалізована інфраструктура (BAMF, мережі VHS, масштабні програми фінансування у сфері демократії), яка водночас характеризується високим рівнем бюрократії та адміністративного навантаження і нерівномірним доступом у різних регіонах; наявність виразних осередків співпраці в Дунайському регіоні біля витоків Дунаю (Ульм/Новий Ульм), що добре узгоджується з логікою участі Німеччини в проєкті.

5.4 БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

1. Освіта для розбудови миру: наявність, якість, доступ і бар'єри

У Боснії і Герцеговині освіта для розбудови миру залишається актуальною через довгострокові наслідки війни, стійкі соціальні та політичні поділи, а також обмежені структуровані можливості для діалогу між громадами. Освіта для розбудови миру рідко інституціоналізована як чітко визначена сфера. Натомість вона переважно реалізується через організації громадянського суспільства, неформальну освіту, культурні ініціативи, молодіжну роботу та окремі проєкти на базі шкіл або громад.

Особливо значущим структурним викликом, виявленим під час експертного інтерв'ю, проведеного в межах цього мапування, є етнічний поділ, закладений у самій системі освіти в окремих її частинах. У деяких громадах середні школи досі функціонують за так званою моделлю «дві школи під одним дахом», за якої учні та учениці навчаються за окремими навчальними програмами різними мовами та фактично розділені за етнічною ознакою. Інтерв'ю, проведене зі шкільним педагогом зі Столаца, продемонструвало як глибину цього виклику, так і потенціал заходів на рівні школи: систематичні педагогічні воркшопи з питань діалогу, толерантності, прав людини, упереджень та ідентичності в поєднанні з міжнародними обмінами допомогли перетворити школу, яка раніше була широко відома випадками етнічно мотивованого насильства між учнями та ученицями, на значно більш згуртоване середовище. Цей досвід підтверджує, що школи, попри інституціоналізовані поділи, можуть стати важливими просторами для розбудови миру, якщо діалог активно й систематично фасилітується.

На практиці освіта для розбудови миру в Боснії і Герцеговині охоплює: діалог і розбудову довіри між різними групами; ненасильницьку комунікацію та врегулювання конфліктів; громадянську участь та освіту з прав людини; освітні заходи, засновані на історичній пам'яті та культурі; навчання на рівні громад, спрямоване на інклюзію та співіснування.

Доступ до можливостей у сфері освіти для розбудови миру є нерівномірним. У більших містах, особливо там, де активно діє громадянське суспільство, люди можуть долучатися до воркшопів, публічних дискусій, освітніх програм і культурних ініціатив, пов'язаних із розбудовою миру. Однак у багатьох громадах такі можливості залишаються нерегулярними, реалізуються в межах окремих проєктів і мають низьку видимість.

Основні бар'єри: фрагментованість ініціатив і брак координації; слабка інституційна підтримка та залежність від короткострокового проєктного фінансування; брак підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок для діалогу й освіти дорослих, орієнтованої на розбудову миру; обмежений доступ для груп, які можуть перебувати у вразливому становищі та недостатньо представлених груп; політична поляризація та відокремлені публічні наративи; низька видимість наявних програм і ресурсів.

КОРОТКО

ПРОФІЛЬ

Найглибша постконфліктна спадщина; громадянське суспільство як основний надавач можливостей

ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК

Етнічні та політичні поділи (зокрема «дві школи під одним дахом»); наративи, що поглиблюють поділи

КЛЮЧОВА ПОТРЕБА

Підготовлені фасилітатори та фасилітаторки; доступ поза межами великих міст; підходи, інформовані про травму, та міжпоколіннєві формати

2. Культурна співпраця та міжкультурний діалог: наявні моделі, прогалини та виклики

Культура має значний потенціал слугувати містком у Боснії і Герцеговині, особливо в громадах, де поділи залишаються помітними в повсякденному житті. Культурні ініціативи, музеї, меморіальні простори, фестивалі, публічні дискусії, навчання засобами мистецтва та заходи в громадах часто створюють одні з небагатьох просторів, де люди з різним досвідом можуть зустрічатися в менш формальний і менш конфронтаційний спосіб.

Наявні моделі охоплюють: музейну освіту та освіту на основі роботи з пам'яттю; міжкультурні фестивалі та заходи в громадах; творчі воркшопи та програми культурного діалогу; публічні дискусії про ідентичність, пам'ять і співіснування; місцеві культурні центри та незалежні громадські простори.

Зберігається низка прогалин: багато культурних ініціатив є короткостроковими та реалізуються в межах окремих проєктів; культурна співпраця часто не переходить у глибший або сталий діалог; заходи можуть залучати переважно вже активні групи, тоді як менш активні громадяни та громадянки залишаються поза ними; підтримка з боку місцевої влади часто є непослідовною; культурний зміст усе ще може інтерпретуватися через рамки окремих ідентичностей замість спільного громадянського простору.

3. Стійкість громад і соціальна згуртованість: ініціативи та чинники вразливості

Стійкість громад у Боснії і Герцеговині часто формується завдяки діяльності організацій громадянського суспільства, неформальних мереж у громадах, освітян та освітянок, волонтерів та волонтерок, представників та представниць сфери культури й місцевих ініціатив. Вона підтримується через: неформальну освіту та місцеві воркшопи; громадські центри та простори для діалогу; волонтерство й низові ініціативи; психосоціальну підтримку та діяльність, орієнтовану на інклюзію; освітні та культурні заходи, що сприяють участі.

Конкретний приклад ефективного зміцнення стійкості було виявлено під час експертного інтерв'ю: програма Peacebuilding Leadership Programme, яку реалізувала шведська урядова агенція Folke Bernadotte Academy спільно з місцевими партнерами в Мостарі та Санському Мості. Упродовж кількох років програма об'єднувала учасників та учасниць із різним етнічним походженням через педагогічні воркшопи для молоді, навчання з питань травми та міжпоколіннєвої травми, налагодження зв'язків між громадами за допомогою літератури, а також заходи з протидії мові ворожнечі та дезінформації. Вона продемонструвала, що безпосередня, належним чином фасилітована взаємодія може зменшувати упередження та зміцнювати довіру, а також що такі формати можна надалі розширювати через школи, молодіжні програми, семінари, навчальні курси та літні табори.

Виявлені чинники вразливості: стійке соціальне виключення; дискримінація та нерівні можливості для участі; слабка культура діалогу; поляризація та дезінформація; низький рівень довіри до інституцій; соціально-економічна нестабільність і виїзд населення за кордон; обмежена інклюзія меншин і груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. До особливо значущих груп ризику належать етнічні меншини, люди з досвідом вимушеного переміщення та новоприбулі, люди з інвалідністю, жителі та жительки сільської місцевості, дорослі з низькими доходами, ЛГБТК+ люди, жінки, які стикаються із соціальними бар'єрами, а також люди старшого віку, які перебувають у соціальній ізоляції.

4. Інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення: місцеві структури підтримки та виклики

Боснія і Герцеговина має специфічний контекст, пов'язаний із вимушеним переміщенням. Країна й надалі живе з довгостроковими наслідками внутрішнього переміщення та процесів повернення після війни. Місцеві структури підтримки представлені переважно організаціями громадянського суспільства, програмами на рівні громад, службами соціальної підтримки, освітніми та культурними ініціативами, а також місцевими неформальними мережами.

Результати опитування показують, що люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь у житті громад та освітній діяльності, але найчастіше лише частково включені до них. Рівноправна участь трапляється рідко, що свідчить про те, що сам по собі доступ не забезпечує змістовного відчуття приналежності. Ключові виклики охоплюють інституційну фрагментованість, обмежену цільову підтримку та психологічні бар'єри, пов'язані з тривалим вимушеним переміщенням.

5. Міжпоколіннєве навчання та зв'язки у громадах

Міжпоколіннєва співпраця в Боснії і Герцеговині існує переважно в межах сімейних структур та окремих заходів у громадах, однак системно не підтримується в освітніх або громадянських рамках. Результати фокус-групи свідчать про значний потенціал структурованих міжпоколіннєвих заходів, зокрема спільних проєктів у громадах, сторітелінгу та спільної роботи з пам'яттю, менторства й волонтерства. Міжпоколіннєвий діалог було визначено як особливо важливий з огляду на те, що різні покоління мають різний досвід і різні наративи щодо конфлікту та постконфліктного періоду.

6. Спільні закономірності між країнами та особливості Боснії і Герцеговини

Спільні бар'єри в країнах-партнерах: фрагментованість пропозицій; труднощі із залученням дорослих, які можуть перебувати у вразливому становищі; комунікаційні бар'єри для людей з досвідом вимушеного переміщення; нестабільність довгострокового фінансування. Особливості Боснії і Герцеговини: постійна присутність постконфліктних соціальних поділів у повсякденному житті; паралельні системи в освіті та суспільному житті, які обмежують спільні простори; особлива роль історичної пам'яті у формуванні ідентичності, діалогу та змісту освіти; а також центральна роль громадянського суспільства в забезпеченні освіти для розбудови миру за відсутності сильних інституційних рамок.

Експертне інтерв'ю додатково підтвердило цю специфіку Боснії і Герцеговини, визначивши суспільно-політичний дискурс, що поглиблює поділи, як один із центральних і стійких бар'єрів для освіти для розбудови миру. Етнонаціоналістичні наративи протягом десятиліть домінують у публічному та медійному просторі й мають тенденцію посилюватися під час частих виборчих циклів у країні, коли виборчі кампанії нерідко зосереджуються на етнічних поділах і невирішених проблемах, пов'язаних із війною, замість спільних соціальних та економічних питань. Це продовжує впливати на те, як молодші покоління сприймають інші громади, та робить розуміння історії, засноване на фактах, і поважний публічний діалог водночас складнішими й необхіднішими.

Висновок

Дослідження показує, що в Боснії і Герцеговині освіта для розбудови миру є практичною необхідністю, а не абстрактною дисципліною. Найефективнішими інструментами, визначеними місцевими суб'єктами, є: діалог і підходи, засновані на роботі з пам'яттю; культурні ініціативи та ініціативи на рівні громад; неформальна освіта, яку реалізують організації громадянського суспільства; а також спільна діяльність, що долає етнічні, поколіннєві та соціальні поділи. До ключових потреб належать: підготовка кваліфікованих фасилітаторів та фасилітаторок діалогу; розширення доступу до програм за межами великих міських центрів; застосування підходів, інформованих про травму; краща інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення та груп, які можуть перебувати у вразливому становищі; а також розвиток форматів міжпоколіннєвого навчання.

Результати підтверджують потребу в інтерактивній мапі можливостей і практик як інструменті для налагодження зв'язків між різними суб'єктами, обміну досвідом та підтримки місцевих ініціатив у межах проєкту DANUBE PEACE. Розвинена екосистема громадянського суспільства та значна присутність у Боснії і Герцеговині організацій, які працюють із пам'яттю та культурою, створюють міцну основу для діяльності в межах WP3 і WP4.

Водночас експертне інтерв'ю виявило важливе застереження щодо цифрових інструментів. Хоча інтерактивна мапа є цінним інструментом для обміну інформацією, промоції, мережевої взаємодії та ширшого залучення, цифрові платформи не можуть замінити безпосередній діалог, емоційний зв'язок і безпечні простори, необхідні для глибшої роботи з травматичним досвідом, примиренням та осмисленням минулого. Тому мапу слід розглядати як точку входу до участі, а не як заміну безпосередній взаємодії між людьми, від якої зрештою залежить змістовна освіта для розбудови миру.

5.5 ХОРВАТІЯ

РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ВИСНОВКИ

ХОРВАТІЯ

1. Освіта для розбудови миру: наявність, якість, доступ і бар'єри

У Хорватії освіта для розбудови миру реалізується переважно через організації громадянського суспільства, надавачів неформальної освіти та ініціативи на рівні громад, тоді як її системна інтеграція у формальні освітні рамки залишається обмеженою. Такі багаторічні програми, як програма «Студії миру» Центру досліджень миру (CMS), а також діяльність Молодіжної групи миру «Dunav» у Вуковарі у сфері діалогу демонструють, що структурована й безперервна освіта для розбудови миру є можливою та має значний вплив. Водночас доступ залишається нерівномірним: міські центри, особливо Загреб, мають порівняно розвинену екосистему громадянського суспільства, тоді як у менших громадах і сільській місцевості можливостей значно менше.

Основні бар'єри: залежність від короткострокового проєктного фінансування та брак довгострокової інституційної підтримки; недостатня кількість підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок для діалогу й освіти дорослих, орієнтованої на розбудову миру; обмежена видимість наявних програм за межами міських середовищ; громадянська пасивність і зниження соціальної довіри серед окремих груп населення; недостатнє визнання на рівні політик ролі неформальної освіти та громадянського суспільства в розбудові миру й соціальної згуртованості.

2. Культурна співпраця та міжкультурний діалог: наявні моделі, прогалини та виклики

Культурне середовище Хорватії пропонує значні ресурси для освіти для розбудови миру, зокрема постконфліктні ініціативи з роботи з пам'яттю у Вуковарі, міжкультурні заходи на рівні громад, які реалізують організації діаспори та біженців, а також партисипативні культурні програми організацій громадянського суспільства. Практики та практикині визнають культуру та спільні місцеві історії потужними інструментами для налагодження зв'язків: коли вони є інклюзивними та відкритими до різних поглядів, то ефективно сприяють зменшенню упереджень, зміцненню взаємин і розвитку співпраці.
Прогалини: міжкультурний діалог має радше епізодичний, ніж безперервний характер; культурні заходи часто охоплюють уже залучених громадян та громадянок, тоді як маргіналізовані групи залишаються поза ними; культурна співпраця значною мірою залишається проєктною та не має сталої інституційної підтримки; потенціал постконфліктної спадщини в таких громадах, як Вуковар, для розбудови миру та примирення ще не повною мірою використовується на регіональному рівні.

3. Стійкість громад і соціальна згуртованість: ініціативи та чинники вразливості

Стійкість громад у Хорватії підтримується завдяки діяльності організацій громадянського суспільства, лідерів та лідерок громад, представників та представниць сфери культури й місцевих волонтерів та волонтерок.

КОРОТКО

ПРОФІЛЬ

Постконфліктний досвід Дунайського регіону + зростання масштабів вимушеного переміщення; розвинена екосистема організацій громадянського суспільства в Загребі

ГОЛОВНИЙ ВИКЛИК

Розрив у доступі між містами та сільською місцевістю; проєктне фінансування; громадянська пасивність

КЛЮЧОВА ПОТРЕБА

Фасилітатори та фасилітаторки; програми за межами міст; інституційна підтримка неформальної освіти

Studio B Association, JRS Croatia, Українська громада в Хорватії та подібні організації створюють можливості для неформальної освіти, реалізують заходи на рівні громад і забезпечують безпечні простори для діалогу та обміну. Результати фокус-групи підкреслюють, що партисипативні культурні та освітні ініціативи належать до найефективніших інструментів зменшення соціальної дистанції та зміцнення згуртованості.

Виявлені чинники вразливості: соціальна поляризація та зниження довіри до інституцій; поширення неправдивої інформації та дезінформації; громадянська пасивність, особливо серед людей, які відчувають себе виключеними з процесів ухвалення рішень; обмежена інклюзія груп, які можуть перебувати у вразливому становищі (людей з досвідом вимушеного переміщення, людей старшого віку, людей з інвалідністю, людей із нижчим соціально-економічним статусом, жителів та жительок сільської місцевості); а також недостатня міжсекторальна співпраця та мережування між громадянським суспільством, культурними інституціями й місцевою владою.

4. Інтеграція людей з досвідом вимушеного переміщення: місцеві структури підтримки та виклики

Хорватія має досвід як довготривалих процесів вимушеного переміщення внаслідок війни, так і новіших процесів вимушеного переміщення, зокрема прибуття людей з України починаючи з 2022 року. Місцеві структури підтримки охоплюють організації громадянського суспільства (насамперед JRS Croatia та Українську громаду в Хорватії), програми на рівні громад, служби соціальної підтримки, а також освітні й культурні ініціативи. Водночас люди з досвідом вимушеного переміщення стикаються зі значними бар'єрами: браком інформації про доступні заходи, мовними бар'єрами, складністю адміністративних процедур, відсутністю відчуття приналежності та браком програм, адаптованих до їхніх потреб.

Результати опитування та фокус-групи послідовно свідчать, що люди з досвідом вимушеного переміщення беруть участь у житті громад та освітній діяльності, але найчастіше лише частково включені до них. Відкриті, неформальні та безкоштовні освітні підходи разом із персональним залученням і підтримкою з боку організацій громадянського суспільства визначені як найефективніші механізми для посилення участі та відчуття приналежності.

5. Міжпоколіннєве навчання та зв'язки у громадах

Учасники та учасниці фокус-групи охарактеризували міжпоколіннєві взаємини в Хорватії як загалом позитивні, але недостатньо структуровані. Більшість міжпоколіннєвої взаємодії відбувається через сімейні зв'язки та окремі місцеві заходи, тоді як організованих можливостей для цілеспрямованого міжпоколіннєвого навчання та співпраці в громадах небагато. Значний потенціал було визначено для спільних воркшопів, проєктів у громадах, волонтерської діяльності та культурних заходів, які об'єднують різні покоління, сприяючи передаванню знань, солідарності та взаєморозумінню.

6. Спільні закономірності між країнами та особливості Хорватії

Спільні бар'єри в країнах-партнерах: фрагментованість ініціатив; труднощі із залученням дорослих, які можуть перебувати у вразливому становищі та зазнавати маргіналізації; нестабільність довгострокового фінансування; недостатня координація між різними суб'єктами. Особливості Хорватії: збереження актуальності постконфліктної пам'яті та примирення, особливо в таких громадах, як Вуковар, розташований безпосередньо на Дунаї; зростаюча потреба в підтримці людей з України з досвідом вимушеного переміщення поряд із необхідністю враховувати довготривалі наслідки внутрішнього переміщення; порівняно розвинений сектор громадянського суспільства в Загребі, але значні відмінності в доступі до освіти для розбудови миру між міськими та сільськими територіями; а також чіткий консенсус серед практиків та практикинь щодо необхідності визнаної та інституційно підтримуваної неформальної освіти.

Висновок

Дослідження в Хорватії показує, що освіта для розбудови миру є найбільш ефективною, коли вона має довгостроковий характер, ґрунтується на місцевому контексті, передбачає активну участь і тісно пов'язана з реальними потребами громад. До визначених найефективніших підходів належать: довгострокові структуровані програми освіти дорослих (такі як програма «Студії миру» CMS); робота з громадами на основі діалогу в постконфліктних середовищах (зокрема діяльність Молодіжної групи миру «Dunav» у Вуковарі); культурно чутливі та інклюзивні заходи в громадах; а також ініціативи неформальної освіти, які об'єднують різні групи, зокрема людей з досвідом вимушеного переміщення, людей з інвалідністю та учасників і учасниць різних поколінь.

До ключових потреб належать: підготовка кваліфікованих фасилітаторів та фасилітаторок діалогу; розширення доступних програм за межами великих міських центрів; посилення інституційної та фінансової підтримки організацій громадянського суспільства, які працюють у сфері освіти для розбудови миру; практичні інструменти та освітні матеріали, адаптовані до хорватського контексту; а також інтерактивна цифрова мапа, що об'єднуватиме суб'єктів і ресурси в усьому Дунайському регіоні. Розвинена екосистема громадянського суспільства в Хорватії в поєднанні з унікальним постконфліктним досвідом у Дунайському регіоні становить цінний досвід, який може бути адаптований у межах діяльності WP3 і WP4 проєкту DANUBE PEACE.

06

ДОРОЖНЯ КАРТА ОСВІТИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ МИРУ В ДУНАЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Мапування показує, що регіон не починає з нуля: вже існують обізнаність, мотивація та різноманітна екосистема суб'єктів. Водночас бракує достатньої інфраструктури, підготовки, координації та практичних інструментів. Тому ця дорожня карта визначає два взаємопов'язані напрями: посилення компетентностей і ресурсів, необхідних для повсякденної практики, та розбудову міцніших регіональних зв'язків, видимості й співпраці в усьому Дунайському регіоні.

6 ДОРОЖНЯ КАРТА ОСВІТИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ МИРУ В ДУНАЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Порівняльні результати п'яти національних звітів демонструють чітку й послідовну закономірність у країнах-партнерах DANUBE PEACE. Хоча національні контексти суттєво відрізняються, респонденти та респондентки в усіх охоплених опитуванням країнах визнають освіту для розбудови миру необхідною та актуальною для сучасного життя громад. Освіта для розбудови миру сприймається не лише як формальна освітня концепція, а як практичний підхід, заснований на роботі з громадами, для зміцнення діалогу, інклюзії, довіри та соціальної згуртованості в умовах, на які впливають міграція, поляризація, дезінформація, соціальне виключення, слабка міжпоколіннєва взаємодія та обмежені можливості для конструктивної участі.

Водночас мапування підтверджує, що освіта для розбудови миру в регіоні залишається недостатньо розвиненою на рівні практичної реалізації. Проблема полягає не у відсутності обізнаності чи готовності діяти, а в браку достатніх структур підтримки, практичних ресурсів, підготовлених фасилітаторів та фасилітаторок і сталих механізмів співпраці. Це створює чітке обґрунтування для розроблення результатів DANUBE PEACE у межах WP3 і WP4.

Виявлені ключові прогалини

Однією з основних прогалин, виявлених у всьому регіоні, є **потреба в навчанні.** У всіх національних звітах респонденти та респондентки наголошували на необхідності посилення компетентностей освітян та освітянок, молодіжних працівників та працівниць, представників та представниць сфери культури, а також фасилітаторів та фасилітаторок громад у сферах фасилітації діалогу, ненасильницької комунікації, міжкультурного взаєморозуміння, підходів, чутливих до конфліктів, емпатії, медіації та створення безпечних й інклюзивних навчальних середовищ. Отже, очікується, що освіта для розбудови миру спиратиметься не лише на тематичні знання, а й на розвинені навички побудови взаємин і методологічні компетентності. Особливо виразно це простежувалося в Україні, Боснії і Герцеговині, Хорватії та Німеччині, де респонденти та респондентки підкреслювали, що фасилітаторам та фасилітаторкам необхідні практичні компетентності для роботи з різноманітними групами та чутливими соціальними реаліями.

Друга важлива сфера занепокоєння стосується **системних бар'єрів.** У всіх охоплених опитуванням країнах респонденти та респондентки неодноразово вказували на недостатню інституційну підтримку, фрагментованість місцевих екосистем, залежність від короткострокових проєктів, слабку міжсекторальну співпрацю та брак сталих просторів для діалогу в громадах. У Хорватії та Боснії і Герцеговині особливо помітною була потреба в активнішому залученні місцевої влади. У Чехії та Німеччині результати більш виразно вказували на фрагментованість, непослідовність форматів діалогу та недостатню координацію між наявними суб'єктами.

В Україні наслідки спричинених війною порушень звичного життя, вимушеного переміщення та травматичного досвіду роблять системну підтримку ще більш необхідною, оскільки освіта для розбудови миру має функціонувати в умовах нестабільності та значного навантаження.

Третя група прогалин стосується **прогалин у змісті.** Наявна діяльність, пов'язана з розбудовою миру, часто не забезпечена практичними, доступними та чутливими до контексту освітніми матеріалами. Респонденти та респондентки в різних країнах висловлювали потребу в чітких і зручних у використанні ресурсах, які можна застосовувати в освіті дорослих, неформальній освіті, роботі з громадами та міжкультурній роботі. Існує значний попит на матеріали, які виходять за межі абстрактних принципів і натомість пропонують покрокові рекомендації, вправи, які можна адаптувати, методи групової фасилітації та приклади, релевантні для повсякденних реалій громад. Ця прогалина є особливо важливою, оскільки багатьом респондентам та респонденткам бракує не мотивації до залучення, а інструментів, які полегшують організацію та забезпечення сталості освіти для розбудови миру.

Можливості для регіону

Попри ці прогалини, мапування також виявляє важливі **наявні сильні сторони** в усьому регіоні. По-перше, існує високий рівень визнання суспільної значущості освіти для розбудови миру. Це створює міцну основу для її подальшого впровадження. По-друге, культура, культурна спадщина та місцеві традиції неодноразово визначаються як цінні точки входу для діалогу, формування відчуття приналежності та налагодження зв'язків у громадах. Хоча респонденти та респондентки не вважають, що сама лише культура здатна подолати поділи, вони розглядають її як важливий місток для участі та залучення. По-третє, у регіоні вже помітна присутність відданих своїй справі суб'єктів, зокрема освітян та освітянок, молодіжних працівників та працівниць, організацій громадянського суспільства, культурних інституцій, місцевих лідерів та лідерок громад і волонтерів та волонтерок. Ці суб'єкти становлять важливу вихідну основу для майбутніх екосистем освіти для розбудови миру.

Результати також вказують на значні **можливості для співпраці.** У всіх країнах респонденти та респондентки визнають, що освіта для розбудови миру не повинна бути відповідальністю лише одного сектору. Натомість вона потребує спільних дій освітян та освітянок, які працюють з дорослими, молодіжних працівників та працівниць, громадських організацій, представників та представниць сфери культури, місцевої влади, соціальних працівників та працівниць і представників та представниць груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. Це створює значний потенціал для формування більш взаємопов'язаного регіонального поля практики. Ще одна регіональна можливість полягає у спільному

інтересі до цифрових інструментів, особливо інтерактивного мапування, механізмів підвищення видимості та обміну ресурсами. Респонденти та респондентки в усіх країнах продемонстрували відкритість до інструментів, які допомагали б їм знаходити організації, ініціативи, освітні матеріали, можливості для участі та партнерів для співпраці. Це свідчить про те, що Дунайський регіон має значний потенціал не лише для діяльності на місцевому рівні, а й для транснаціонального мережування та взаємного навчання.

Пріоритетні напрями діяльності

Узагальнення результатів створює чітку основу для визначення **пріоритетних напрямів WP3.** WP3 має зосередитися на розробленні практичних та адаптивних освітніх матеріалів, які безпосередньо відповідають виявленим прогалинам. Це включає ресурси для фасилітації діалогу, ненасильницької комунікації, міжкультурного навчання, інклюзії груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, чутливості до конфліктів та міжпоколіннєвої взаємодії. Матеріали мають бути розроблені для використання в освіті дорослих і контекстах неформального навчання та бути придатними для широкого кола практиків та практикинь, а не лише для фахівців та фахівчинь, які спеціалізуються на освіті для розбудови миру. Вони також мають відображати місцеві та регіональні реалії, зокрема міграцію, вимушене переміщення, дезінформацію, соціальне виключення та фрагментовані взаємини у громадах.

Результати також чітко визначають **пріоритетні напрями WP4.** WP4 має зосередитися на посиленні практичного впровадження та регіональних зв'язків. Це включає розроблення цифрових інструментів, особливо інтерактивної мапи суб'єктів, можливостей і ресурсів у сфері освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні. Це також передбачає створення механізмів для підвищення видимості, обміну успішними практиками, мережування та полегшення доступу до можливостей для участі. WP4 не має обмежуватися лише обміном інформацією, а повинен створювати інструменти, які допомагатимуть різним суб'єктам налагоджувати зв'язки, співпрацювати та підтримувати сталість своєї діяльності впродовж тривалого часу. У цьому сенсі WP4 відіграє стратегічну роль у тому, щоб зробити освіту для розбудови миру більш видимою, доступною та практично застосовною в усьому регіоні.

Висновок дорожньої карти

Загалом Дорожня карта освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні показує, що регіон не починає з нуля. Уже існують обізнаність, мотивація та різноманітна екосистема відповідних суб'єктів. Однак ці сильні сторони поки що не підкріплені достатньою інфраструктурою, підготовкою, координацією та практичними інструментами. Тому дорожня карта визначає два стратегічні напрями: по-перше, посилення компетентностей і ресурсів, необхідних для повсякденної практики освіти для розбудови миру; по-друге, розбудову міцніших регіональних зв'язків, видимості та механізмів співпраці. У такий спосіб проєкт DANUBE PEACE може відповідати не лише на окремі місцеві потреби, а й на ширший регіональний виклик: як зробити освіту для розбудови миру практичною, інклюзивною та сталою в громадах, які стикаються з фрагментацією, невизначеністю та соціальними змінами.

Інтерактивна мапа доступна за посиланням:
www.danube-peace.eu

07

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОЛІТИК І ПРАКТИК

Спираючись на отримані результати, цей розділ перетворює фактичні дані на конкретні дії. У ньому запропоновано практичні рекомендації для п’яти груп, чиї рішення визначають реалізацію освіти для розбудови миру на практиці: освітян та освітянок і представників та представниць сфери культури; місцевої влади та лідерів і лідерок громад; організацій, які працюють з людьми з досвідом вимушеного переміщення; міжпоколіннєвих груп і громадських організацій; а також суб’єктів, залучених до транскордонної співпраці в Дунайському регіоні.

7.1 ДЛЯ ОСВІТЯН ТА ОСВІТЯНОК І ПРЕДСТАВНИКІВ ТА ПРЕДСТАВНИЦЬ СФЕРИ КУЛЬТУРИ

Результати мапування свідчать, що освітян та освітянок і представників та представниць сфери культури слід визнавати ключовими фасилітаторами та фасилітаторками освіти для розбудови миру в Дунайському регіоні. Їхня роль не повинна обмежуватися передаванням знань, а має охоплювати створення інклюзивних, рефлексивних і партисипативних навчальних середовищ, у яких можна розвивати діалог, емпатію, критичне мислення та взаєморозуміння. У всіх охоплених опитуванням країнах респонденти та респондентки послідовно наголошували на потребі в більш практичних і чутливих до контексту підходах, які можна застосовувати в освіті дорослих, навчанні в громадах і культурних середовищах. Це свідчить про те, що в майбутній діяльності пріоритет слід надавати інструментам і методикам, які дають змогу освітянам та освітянкам і практикам та практикиням у сфері культури працювати з чутливими темами у структурований, доступний і неконфронтаційний спосіб.

На практиці це означає, що освітня та культурна діяльність має дедалі більше спиратися на методи, засновані на діалозі та досвіді, зокрема фасилітовані дискусії, сторітелінг у громадах, інтерпретацію культурної спадщини, партисипативні мистецькі практики та неформальні воркшопи, присвячені інклюзії, різноманіттю й ненасильницькій комунікації. Культурний зміст слід розглядати не лише як спосіб представлення чи відзначення культури, а як педагогічний ресурс, здатний створювати простір для обговорення приналежності, соціального виключення, пам'яті та співіснування. Водночас освітяни та освітянки і представники та представниці сфери культури потребують посиленої методичної підтримки в таких сферах, як комунікація, чутлива до конфліктів, фасилітація змішаних груп, міжкультурне навчання та створення безпечних просторів для участі. Тому розроблення стислих посібників для фасилітаторів та фасилітаторок, модульних форматів воркшопів, навчальних матеріалів на основі кейсів та адаптивних освітніх сценаріїв стане особливо актуальним і практичним внеском.

7.2 ДЛЯ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ЛІДЕРІВ І ЛІДЕРОК ГРОМАД

Результати дослідження переконливо свідчать, що місцева влада та лідери й лідерки громад відіграють ключову роль у створенні сприятливих умов для розвитку освіти для розбудови миру та діалогу на рівні громад. Хоча в усіх країнах-учасницях освіта для розбудови миру широко сприймається як важлива, її реалізація залишається обмеженою структурними бар'єрами, зокрема фрагментованістю ініціатив, недостатньою координацією, короткостроковою проєктною логікою, низькою видимістю наявних можливостей і відсутністю сталих систем підтримки. У цьому контексті внесок місцевої влади має не лише адміністративне, а й стратегічне значення: вона може сприяти перетворенню окремих ініціатив на більш сталі місцеві екосистеми інклюзії, участі та соціальної згуртованості.

З цієї причини місцева влада та лідери й лідерки громад мають підтримувати розвиток регулярних форматів діалогу, доступних просторів у громадах і скоординованих місцевих механізмів, які об'єднують надавачів освітніх послуг, громадські організації, культурні інституції, молодіжних працівників та працівниць і представників та представниць соціальної сфери.

Їхня підтримка є особливо важливою в менших громадах і в умовах, де громадяни та громадянки мають обмежений доступ до інформації, мало можливостей для участі або низький рівень довіри до публічних процесів. Тому рекомендовані практики мають включати розроблення місцевих рамок співпраці, підтримку публічних просторів у громадах, посилення комунікаційних каналів для ініціатив у сфері розбудови миру та практичні механізми, які роблять місцеві можливості видимими й доступними. Корисними інструментами для цього можуть бути мапування зацікавлених сторін, планування місцевих дій, міжсекторальні координаційні платформи та загальнодоступні календарі заходів. Крім того, місцева влада має забезпечити відображення освіти для розбудови миру та соціальної згуртованості в місцевих пріоритетах розвитку, а не розглядати їх як тимчасові додаткові напрями, що залежать виключно від зовнішнього проєктного фінансування.

7.3 ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ЛЮДЬМИ З ДОСВІДОМ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Організаціям, які працюють з людьми з досвідом вимушеного переміщення, слід застосовувати підходи, що поєднують практичну підтримку зі змістовною соціальною участю, розбудовою довіри та освітньою інклюзією. Звіт показує, що люди з досвідом вимушеного переміщення належать до груп, для яких найчастіше визначають бар'єри для участі, а їхнє залучення до освітнього життя та життя громад нерідко характеризується як часткове, а не рівноправне. Це свідчить про те, що наявні структури підтримки можуть забезпечувати присутність, але не завжди сприяють формуванню відчуття приналежності, видимості чи активній участі на рівних умовах. У контекстах кількох країн ці бар'єри пов'язані не лише з мовними та інформаційними прогалинами, а й із відчуттям небезпеки, травматичним досвідом, соціальною дистанцією та браком форматів, у яких люди з досвідом вимушеного переміщення можуть безпечно й змістовно взаємодіяти з приймаючими громадами.

У відповідь на це організаціям слід надавати пріоритет практичним та інклюзивним інструментам, які сприяють як орієнтації, так і участі.

Це включає багатомовні інформаційні матеріали, формати діалогу в малих групах, механізми взаємної підтримки, фасилітацію, чутливу до травматичного досвіду, та освітні заходи на рівні громад, у яких люди з досвідом вимушеного переміщення є не лише учасниками та учасницями, а й роблять власний внесок. Там, де це дозволяють умови, слід заохочувати формати змішаних груп за участю людей з досвідом вимушеного переміщення та місцевих жителів і жительок, особливо через культурні заходи, сторітелінг, неформальні воркшопи та навчальну діяльність у громадах. Чеклісти для забезпечення участі, рекомендації з інклюзії, механізми перенаправлення до відповідних послуг і протоколи дружнього прийому також можуть бути корисними інструментами для забезпечення доступності програм та їх відповідності реаліям людей з досвідом вимушеного переміщення. Особливо важливою рекомендацією є відмова від підходів, зосереджених виключно на наданні послуг, і натомість посилення можливостей для самостійного прийняття рішень, видимості та спільної участі в житті громади.

7.4 ДЛЯ МІЖПОКОЛІННЄВИХ ГРУП І ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Дані, зібрані в процесі мапування, свідчать, що міжпоколіннєве навчання є значним, але досі недостатньо використовуваним ресурсом для освіти для розбудови миру в усьому Дунайському регіоні. Хоча взаємини між поколіннями часто характеризуються як наявні або загалом функціональні, вони рідко підтримуються за допомогою структурованих, цілеспрямованих і змістовних з освітньої точки зору форматів. Це важлива прогалина, особливо в суспільствах, де різні покоління мають різний досвід і пам'ять про конфлікти, міграцію, суспільні трансформації, соціальні зміни та приналежність. Тому міжпоколіннєву роботу слід розуміти не лише як соціальну діяльність, а і як педагогічний підхід, здатний зміцнювати солідарність, взаємне визнання та стійкість громад.

Громадські організації та міжпоколіннєві групи слід заохочувати до розроблення форматів, які створюють можливості для цілеспрямованої співпраці між молодшими та старшими учасниками й учасницями.

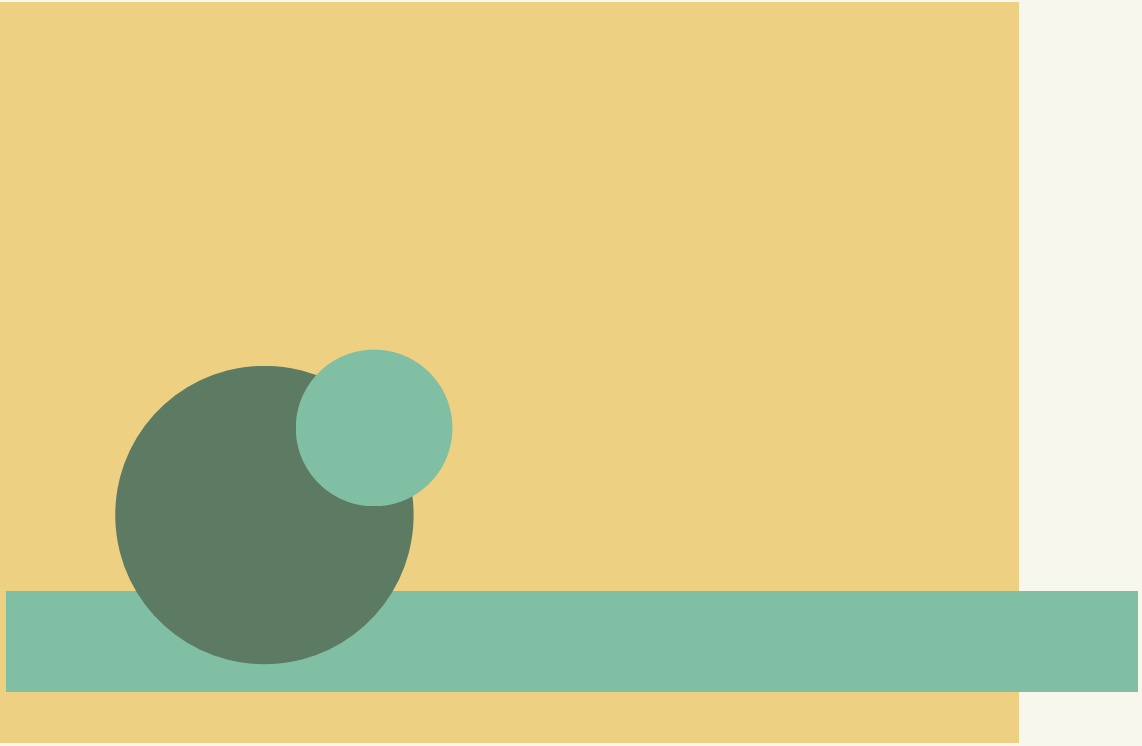
Такі формати можуть включати сторітелінг у громадах, роботу з усною історією, менторство, спільне волонтерство, інтерпретацію місцевої культурної спадщини, ініціативи на рівні районів і громад, а також рефлексивні воркшопи, що поєднують життєвий досвід із сучасними суспільними викликами. Ці підходи є особливо цінними, оскільки допомагають перетворювати співіснування на комунікацію, а комунікацію — на співпрацю. Водночас міжпоколіннєві методи мають бути чітко інклюзивними та доступними для груп, які часто залишаються поза життям громад, зокрема людей старшого віку, жителів та жительок сільської місцевості, людей з інвалідністю та соціально ізольованих людей. На практиці розроблення структурованих моделей міжпоколіннєвих воркшопів, простих шаблонів для менторства, інструментів для роботи з усною історією та рекомендацій щодо фасилітації груп за участю людей різного віку стане корисним внеском, який можна адаптувати й застосовувати в різних контекстах.

7.5 ДЛЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ В ДУНАЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Порівняльний аналіз чітко демонструє, що країни-учасниці відрізняються за своїми суспільно-політичними контекстами, але мають низку дуже подібних викликів у практичній реалізації. В усьому регіоні освіта для розбудови миру визнається актуальною та необхідною, проте її розвиток стримують слабка координація, недостатня підготовка, фрагментованість пропозицій на місцевому рівні, часткова інклюзія груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, та обмежений доступ до практичних освітніх інструментів. Це створює вагоме обґрунтування для транскордонної співпраці, яка має ґрунтуватися насамперед не на абстрактному обміні концепціями, а на практичному взаємному навчанні, спільних ресурсах та інструментах, які можна адаптувати до різних місцевих реалій.

Тому транскордонна співпраця в Дунайському регіоні має зосередитися на трьох тісно пов'язаних пріоритетах. По-перше, вона має посилювати обмін апробованими методиками для фасилітації діалогу, міжкультурної комунікації, інклюзії груп, які можуть перебувати у вразливому становищі, та освіти для розбудови миру на рівні громад.

По-друге, вона має підвищувати видимість наявних суб'єктів, практик і можливостей за допомогою спільних цифрових інструментів та інструментів для мережування. По-третє, вона має сприяти формуванню більш взаємопов'язаного регіонального поля, у якому освітяни та освітянки, громадські організації, практики та практикині у сфері культури, місцеві координатори та координаторки, а також лідери й лідерки громад зможуть легше знаходити партнерів, отримувати доступ до матеріалів і навчатися одне в одного. У цьому контексті інтерактивна цифрова мапа постає одним із найбільш перспективних практичних інструментів, визначених у звіті, оскільки респонденти та респондентки в різних країнах неодноразово наголошували на потребі в зручному для користувачів механізмі, який об'єднуватиме організації, освітні ресурси, можливості для участі та приклади успішних практик. Такий інструмент слід розробляти не просто як каталог, а як динамічну регіональну платформу для підвищення видимості, налагодження зв'язків та обміну знаннями.

08

ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДЛЯ НАСТУПНИХ РОБОЧИХ ПАКЕТІВ

Мапування не є самоціллю. У цьому розділі результати WP2 перетворюються на чіткі орієнтири для наступних етапів: які теми, формати та компетентності WP3 має охопити у своїх освітніх матеріалах і як WP4 має вибудувати тренінги, воркшопи та діяльність у громадах, щоб вони безпосередньо відповідали задокументованим потребам, а не припущенням.

8.1 ЯК WP2 ВИЗНАЧАЄ ЗМІСТ WP3 (РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНІХ МАТЕРІАЛІВ)

WP3

РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНІХ МАТЕРІАЛІВ

Результати WP2 створюють чітку доказову основу для розроблення освітніх матеріалів у межах WP3. У всіх країнах-учасницях респонденти та респондентки послідовно підтверджували, що освіта для розбудови миру сприймається як надзвичайно актуальна, проте її реалізацію обмежують брак практичних інструментів, недостатня сталість ініціатив, фрагментованість підтримки на місцевому рівні та нестача матеріалів, які є доступними, придатними до практичного застосування й адаптованими до реалій громад. Це означає, що WP3 має зосереджуватися насамперед не на абстрактному теоретичному змісті, а на створенні практичних освітніх матеріалів, які безпосередньо відповідають потребам, виявленим за результатами опитувань, інтерв'ю та фокус-груп.

Дослідження чітко визначає кілька тематичних пріоритетів. По-перше, WP3 має надавати пріоритет змісту, пов'язаному з діалогом, взаєморозумінням і ненасильницькою комунікацією, оскільки брак діалогу, поляризація, дискримінація, соціальне виключення та недовіра належали до питань, які найчастіше визначалися в національних звітах. По-друге, матеріали мають конкретно враховувати питання інклюзії, приділяючи особливу увагу людям з досвідом вимушеного переміщення, мігрантам та мігранткам, етнічним меншинам, людям з інвалідністю, людям старшого віку, сільським громадам та іншим групам, які стикаються з бар'єрами для участі. По-третє, дослідження демонструє значну потребу в освітньому змісті, який пов'язує освіту для розбудови миру з повсякденним життям громад, а не представляє її як віддалену чи виключно інституційну тему. Це включає матеріали, які використовують місцеву культуру, культурну спадщину, сторітелінг, міжкультурне навчання та міжпоколіннєвий обмін як точки входу для обговорення й навчання.

WP2 також надає чіткі дані щодо навчальних потреб. Респонденти та респондентки в різних країнах наголошували на потребі в матеріалах, які є стислими, практичними та простими для застосування в контекстах неформальної освіти й роботи з громадами. Це свідчить про те, що WP3 має створити готові до використання освітні ресурси, зокрема посібники для фасилітаторів та фасилітаторок, модульні плани воркшопів, вправи для групової роботи, формати навчання на основі кейсів, інструменти для рефлексії та прості методики роботи з чутливими темами. Особливу увагу слід приділити матеріалам, які підтримують фасилітацію діалогу, комунікацію, чутливу до травматичного досвіду, міжкультурну компетентність, медіаграмотність і грамотність у сфері дезінформації, розвиток емпатії та модерацію, чутливу до конфліктів. У цьому сенсі WP3 слід розглядати як безпосередню методологічну відповідь на потреби, виявлені в межах WP2.

- Надавати пріоритет практичним, готовим до використання матеріалам, а не абстрактній теорії — посібникам для фасилітаторів та фасилітаторок, модульним планам воркшопів, груповим вправам та інструментам для рефлексії, розробленим для неформального навчання та роботи в громадах.
- Зосередити зміст на діалозі, взаєморозумінні та ненасильницькій комунікації — питаннях, які найчастіше порушувалися в усіх п'яти країнах.
- Конкретно враховувати питання інклюзії, розробляючи матеріали, адаптовані для людей з досвідом вимушеного переміщення, мігрантів та мігранток, етнічних меншин, людей з інвалідністю, людей старшого віку та сільських громад.
- Пов'язати освіту для розбудови миру з повсякденним життям громад, використовуючи місцеву культуру, культурну спадщину, сторітелінг і міжпоколіннєвий обмін як точки входу.
- Розвивати компетентності освітян та освітянок у фасилітації діалогу, комунікації, чутливій до травматичного досвіду, міжкультурній медіації, а також медіаграмотності та грамотності у сфері дезінформації.

8.2 ЯК WP2 ВИЗНАЧАЄ ЗМІСТ WP4 (ТРЕНІНГИ, ВОРКШОПИ, ДІЯЛЬНІСТЬ У ГРОМАДАХ)

WP4

ТРЕНІНГИ, ВОРКШОПИ, ДІЯЛЬНІСТЬ У ГРОМАДАХ

Результати WP2 також визначають чіткі орієнтири для розроблення WP4, особливо щодо тренінгів, воркшопів і діяльності на рівні громад. Хоча респонденти та респондентки продемонстрували високий рівень зацікавленості в освіті для розбудови миру та широку підтримку підходів, заснованих на роботі з громадами, вони також вказали на значні прогалини у спроможності до практичної реалізації. На практиці це означає, що WP4 має зосереджуватися не лише на підвищенні обізнаності, а й на посиленні компетентностей молодіжних працівників та працівниць, освітян та освітянок, які працюють з дорослими, фасилітаторів та фасилітаторок, представників та представниць сфери культури, а також лідерів і лідерок громад, які мають реалізовувати діяльність у сфері розбудови миру в реальних місцевих умовах.

Дослідження показує, що молодіжні працівники та працівниці й інші практики та практикині потребують посилення компетентностей у кількох ключових сферах. До них належать фасилітація діалогу в різноманітних групах, комунікація, чутлива до конфліктів, активне слухання, медіація, робота на основі емпатії, міжкультурне навчання, модерація груп і створення безпечних та інклюзивних навчальних просторів. У деяких національних контекстах особливо важливими є підходи, чутливі до травматичного досвіду, а також підтримка роботи з людьми з досвідом вимушеного переміщення або громадами, на які впливають недовіра та фрагментація. Тому WP4 має посилювати не лише тематичне розуміння, а й практичні спроможності тих, хто безпосередньо працює з громадами. Воркшопи та тренінги мають бути партисипативними, базуватися на сценаріях і бути тісно пов'язаними з викликами, виявленими в межах WP2, а не бути надмірно теоретичними чи загальними.

Щодо діяльності в громадах, WP2 чітко визначає, яким прогалинам слід приділити пріоритетну увагу. Ініціативи в громадах у межах WP4 мають відповідати на брак безпечних просторів для діалогу, слабку міжпоколіннєву взаємодію, обмежену видимість наявних можливостей у сфері розбудови миру та часткову інклюзію груп, які можуть перебувати у вразливому становищі. Вони також мають сприяти подоланню фрагментованості місцевих ініціатив шляхом створення ширших можливостей для співпраці, мережування та участі громадськості. Це свідчить про те, що WP4 має включати такі практичні формати роботи в громадах, як фасилітовані місцеві воркшопи, міжпоколіннєві заходи, культурні заходи для діалогу, сесії взаємного навчання та видимі місцеві ініціативи, що поєднують освіту з участю. Значна підтримка інтерактивної цифрової мапи також свідчить про те, що WP4 має сприяти розвитку інструментів, які покращують доступ до інформації, мережування та видимість ініціатив у сфері освіти для розбудови миру як у громадах, так і в усьому Дунайському регіоні.

- Посилювати спроможність до практичної реалізації, а не лише обізнаність — забезпечувати молодіжних працівників та працівниць, освітян та освітянок, які працюють з дорослими, фасилітаторів та фасилітаторок, представників та представниць сфери культури, а також лідерів і лідерок громад компетентностями, необхідними для реалізації діяльності у сфері розбудови миру в реальних місцевих умовах.
- Розвивати ключові компетентності, визначені в усіх країнах: фасилітацію діалогу в різноманітних групах, комунікацію, чутливу до конфліктів, медіацію, активне слухання та створення безпечних й інклюзивних просторів.
- Зробити навчання партисипативним і заснованим на сценаріях, безпосередньо пов'язуючи його з викликами, задокументованими в межах WP2, замість використання загальних або суто теоретичних підходів.
- Розробляти діяльність у громадах так, щоб вона відповідала на задокументовані прогалини: брак безпечних просторів для діалогу, слабку міжпоколіннєву взаємодію, обмежену видимість наявних можливостей і потребу в повнішій інклюзії груп, які можуть перебувати у вразливому становищі.
- Протидіяти фрагментованості через співпрацю, мережування та участь громадськості, зокрема шляхом внеску в інтерактивну цифрову мапу, яку в кожному національному опитуванні чітко або за певних умов підтримали понад 80% респондентів та респонденток.

YOUTH POWER Germany · PANNONIA CONSULTING · democratic initiatives incubator · Outside Media & Knowledge · ŠPIN OKRET · BRUSINKA

WP2 — Комплексний звіт за результатами мапування

DANUBE PEACE
Learning Peace Through Culture

Pannonia Consulting d.o.o. · Загреб, Хорватія

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.